

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ

Літературна освіта

ТЕОРІЯ • МЕТОДИКА • ПРАКТИКА

№ 1

2026

СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ

Всеукраїнський творчий конкурс для учнів
«Слава нації»

Малюнок і хайку Ангеліни Хімяк (15 років). Пустомитівський ліцей № 1.
м. Пустомити Львівської області

На 1-й сторінці обкладинки – вчителька Олена Братковська й учні Уличненського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів Трускавецької міської ради Дрогобицького району Львівської області

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ

Літературна освіта

ТЕОРІЯ • МЕТОДИКА • ПРАКТИКА

Актуальне інтерв'ю

2 Shin'ichi MURATA. «Театр наближає новий прекрасний світ». *Інтерв'ю з дослідником світового театру і перекладачем українських п'єс Shin'ichi Murata (Сін'їмі Мурата)*

9 Василь ШУЛЯР. Моя методика вмотивована любов'ю. *Перша розмова із зацікавленими читачами*

Наука — школі

12 Василь ШУЛЯР. Нова словесність і читач XXI століття

17 Masahito SAKAMOTO, Ольга НІКОЛЕНКО. *Приховані смисли й несподіванки новели Рюноске Акутагави «Павутинка»*

Міжнародна підтримка

24 Danning ZHAO. Моріта терапія і психологічна підтримка у воєнний час. *Виклики для українських учителів і як справлятися з емоціями. Стаття друга*

Уроки зарубіжної літератури

27 Тамара ГРЕВЦЕВА. Свіже повітря — свіжі ідеї. *Пленерний урок-експромт*

Позакласна робота

29 Вікторія ТУРЯНИЦЯ. «Так ніхто не кохав...». *Сценарій літературного свята (8 клас)*

Конкурс для вчителів

«Література: урок і поза уроком»

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 5–9 класів НУШ»

37 Олена ОМЕЛЬЯН. Спостережливість — друга натура. *Урок за творчістю Артура Конан Дойла (7 клас)*

41 Ірина КОЛАЧУК. Навчи мене мистецтву маленьких кроків. *Урок за повістю-притчею А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» (7 клас)*

Номінація «Розробка уроку української літератури для 5–9 класів НУШ»

47 Наталія ЛОГВИНЕНКО. Добро і зло, благородство і підлість. *Урок за оповіданням В. Винниченка «Федько-халамидник» (5 клас)*

Номінація «Сценарій позакласного заходу для 5–9 класів»

52 Ксенія ДАВИДОВА. Наші диво-жінки. *Сценарій свята до Дня матері (5–7 класи)*

Номінація «Сценарій позакласного заходу для 10–11 класів»

56 Олена БРАТКОВСЬКА. Андріївські вечорниці

65 Марина МАНШИЛІНА. «Квітуй, барвиста наша мова!». *Квіткова церемонія до Міжнародного дня рідної мови*

Нові технології

70 Наталія МЕЛЬНИКОВА. Від слова до пікселя: інтерпретація національних цінностей та символів у цифровому просторі літератури

Конкурс «Слава нації»

76 Творчі роботи учнів-учасників всеукраїнського конкурсу «Слава нації»

№ 1
СІЧЕНЬ — ЛЮТИЙ
2026 року

Засновник:

ТОВ «Видавничий центр «Академія»,
академія

ШЕФ-РЕДАКТОР

Василь Шуляр

доктор педагогічних наук, професор,
заслужений учитель України
(Інститут прикладної педагогіки)

ГОЛОВНА РЕДАКТОРКА

Ольга Ніколенко

докторка філологічних наук, професорка,
заслужена діячка науки і техніки України
(Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка)

ВИКОНАВЧА РЕДАКТОРКА

Тамара Гревцева

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

вчителька-методистка

Вікторія Турянця

вчителька-методистка

Наталія Рудницька

вчителька-методистка **Олена Гвоздікова**

вчителька-методистка, півфіналістка
світової премії *Global Teacher Prize 2023*

Людмила Таболіна

вчителька **Надія Базильська**

вчителька-методист **Василь Власюк**

професорка **Лідія Мацевко-Бекерська**

професорка **Тетяна Качак**

професор **Володимир Гладишев**

професорка **Галина Дегтярьова**

професор **Михайло Наєнко**

професорка **Олена Маленко**

доцентка **Анна-Марія Богосвятська**

доцентка **Галина Гич**

доцентка, заслужена вчителька

України **Людмила Назаренко**

доцентка **Світлана Криворученко**

доцентка **Ольга Мхитарян**

методистка **Людмила Ковальова**

методистка **Наталія Химера**

методистка **Ольга Амеліна**

методистка **Ганна Пономаренко**

методистка **Діна Діордіца**

методистка **Ольга Коваленко**

методистка **Ірина Дика**

методистка **Оксана Румянцева-Лахтіна**

Professor **Susumu NONAKA**

(Saitama University, Japan)

Associate Professor **Danning ZHAO**

(Saitama University, Japan)

Гугл-диск журналу:

Ютуб-канал:

<https://www.youtube.com/>

@LITERARY_EDUCATION

Контакти:

osvitaliteraturna@gmail.com

Shin'ichi MURATA,

театрознавець, перекладач,
Professor Emeritus, Sophia University (Japan),
Почесний професор Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

«Театр наближає новий прекрасний світ» Інтерв'ю з дослідником світового театру і перекладачем українських п'єс Shin'ichi Murata (Сін'їті Мурата)

УДК 792.071(520)(047.53)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354750>

Україна має друзів у різних країнах. Ми хочемо представити читачам нашого журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика» одного з палких прихильників України — відомого науковця, спеціаліста в галузі світової драматургії і театру, перекладача, ентузіаста українського мистецтва Сін'їті Мурата. Він неодноразово бував в Україні, має тісні зв'язки з українськими університетами, його яскраві лекції знають і люблять не лише японські, а й українські студенти. Ми давно чекали на розмову з цією унікальною людиною, і для цього є важливий привід — уперше на японській сцені було поставлено українську п'єсу («Ліліт» Михайля Семенка) в перекладі Сін'їті Мурата. Це, безумовно, епохальна подія, яка ще більше зближує Японію і Україну. Внесок професора Сін'їті Мурата в розвиток наукових і культурних зв'язків між нашими країнами безцінний. Головна редакторка журналу Ольга Ніколенко мала можливість взяти інтерв'ю у шановного Сін'їті Мурата. Пропонуємо вашій увазі цікаву розмову про театр, і не тільки.

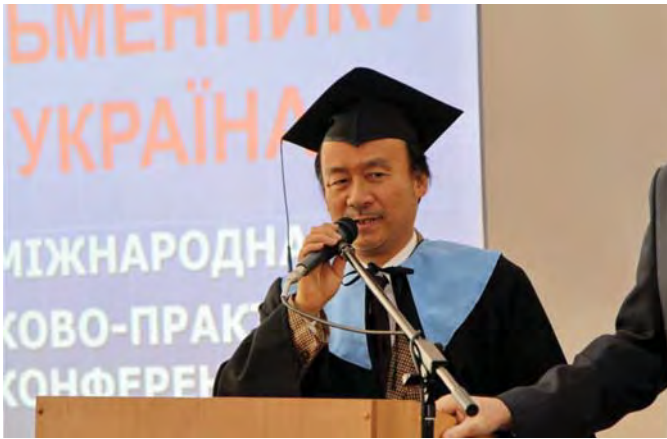
Шановний Мурата-сан, перш за все, ми дуже вдячні вам за те, що Ви погодились дати інтерв'ю для читачів нашого журналу. Будь ласка, розкажіть трохи про себе. Як Ви прийшли в науку і мистецтво? Що вплинуло на Ваші наукові й естетичні уподобання?

Насамперед я хочу подякувати за те, що відома фахівчиня в галузі світової літератури й педагогіки, професорка пані Ольга Ніколенко запросила мене на бесіду з читачами всеукраїнського журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика». На мою думку, нині, які ніколи раніше, література повинна відігравати провідну роль у всьому світі. Я теж беру участь у цьому процесі з людьми, які розуміють цінність літератури і мистецтва.

Коли я навчався в Токійському університеті іноземних мов, мене дуже зацікавив театр не лише японською мовою, а мовами оригінальних текстів. Який щасливий збіг обставин! Перша студентська постановка, в якій я взяв участь, була п'єса Миколи

Професори Susumu Nonaka, Ольга Ніколенко,
Лідія Мацевко-Бекерська, Shin'ichi Murata під час міжнародного
семінару з питань розвитку українського театру.
Sophia University (Tokio). 2023 р.

Почесний професор ПНПУ імені В. Г. Короленка Shin'ichi Murata.
Полтава. 2016 р.

Sophia University (Токіо).
2025 р.

Гоголя «Одруження». Потім були інші п'єси. Пізніше, коли я вже працював в Sophia University в Токіо, ми зі студентами щороку готували нову виставу.

Отже, любительська театральна діяльність спонукала мене до вивчення драматургії на підставі знання слов'янських мов: у студентські роки я глибоко цікавився чеською і польською мовами. Я відкрив для себе унікальних драматургів ХХ століття, і не лише К. Чапека і С. Мрожека. Загалом, театр слов'янських країн являє собою унікальну скарбницю мистецтва.

А світовий театр став основною сферою моїх досліджень з 1990-х років, зокрема, я здійснию порівняльні дослідження драматургії ХХ ст.: М. Євреїнов, Л. Піранделло, А. Арто, Лесь Курбас та ін. Завдяки сприянню українських дослідників я неодноразово виступав із доповідями і читав лекції в українських університетах. Наприклад, у 2018 р. ми з видатним актором Харухіса Кавамура відвідали Київ і Полтаву, де прочитали лекції про традиційний японський театр і показали фрагменти з японських вистав, укра-

Японський актор Харухіса Кавамура проводить майстер-клас для студентів і акторів на сцені Полтавського академічного музично-драматичного театру імені М.В. Гоголя. 2018 р.

Актуальне інтерв'ю

їнська молодь побачила, як грають, співають і танцюють японські актори театру Но.

У 2024 р. ми були у Вероні й Мілані, де теж представили італійцям древній японський театр. Я зрозумів, що з древнього театру Японії можна взяти чимало важливих моментів для розвитку світового театру.

Я прагну поєднати у своїй діяльності освіту, літературу і театральну практику.

Які Ваші праці Ви вважаєте найбільш значущими?

У кожний період життя я писав різні роботи. Дорогими моєму серцю є праці про гротеск («Фольклорна, міфологічна, інфернальна образність у ліричних драмах Михайля Семенка» та ін.), про порівняння драматичних творів («Аспекти театральності: Євреїнов, Піранделло, Арто», «Авторська режисура, або Зображення образу Гамлета за маскою божевілья», «Дві Федри» та ін.), про окремих видатних діячів театру («Український театр у добу модернізму» та ін.). Минулого року мені вдалося завершити й видати книжку п'єс українських авторів японською мовою.

До цієї збірки увійшли три п'єси — «Украдене щастя» Івана Франка, «Кассандра» Лесі Українки, «Ліліт» Михайля Семенка.

Я вважаю, що всі сфери людської діяльності важливі. Серед них особливо безцінною є галузь, де виявляється творча сила, сила уяви, що поєднує людей. Вона вкрай необхідна для сучасного світу.

Учасники міжнародного семінару з питань «нової драми», який організував проф. Shin'ichi Murata за участі українських науковців проф. О. Ніколенко, проф. В. Фазана, PhD К. Ніколенко. Sophia University (Токіо). 2025 р.

Чи маєте Ви творче кредо або певні життєві принципи?

Мені видається цікавою думка Оскара Вайлда: «Люди поділяються на привабливих і пересічних». Щоб стати привабливим, ти повинен постійно вчитися, всім цікавитися. Ще Микола Євреїнов, який тісно співробітничав із Лесем Курбасом, писав: «Театр —

суцільний обман, але такий чарівний, що заради нього можна жити у світі».

Я вважаю, що прислів'я «На світі живучи, довіку вчись» стосується всього, що ми робимо.

Ви — відомий дослідник світового театру. Яку роль, на Вашу думку, відіграє театр у сучасному житті? Чи не застарів він через стрімкий розвиток технологій? Які п'єси різних країн та народів нині найбільш потрібні?

Театр дає можливість людині зупинитися, подумати про все, на що в повсякденному житті вона навіть не звертає уваги. Мені здається, що найнеобхіднішими для сучасності є п'єси, що мають аспекти, які ми обходимо чи не хочемо просто взяти до уваги. У споживчому існуванні людина підтверджує «свою дію» або систему «суспільства» і все. У запрограмованому житті випадковість чи несподіванка теж, на жаль, віддаються. Але мені здається, що таке «нелюдське» життя незабаром стане нудним і людина від нього відмовиться. Я дуже на це сподіваюсь.

Ще цікаво те, що в театрі нерухоме також рухоме, мовчання теж мова. І не тільки. Вони постійно змінюються, сприймаючи реакцію глядача і атмосферу всього театру. Це можна відчувати лише під час реальної зустрічі з театром.

Окрім того, сучасний світ змушує нас бачити все чітко, але поверхово. Однак це справжній обман, тому що, як правило, не буває чіткості й однозначності у справжньому житті, тут усе абстрактно, онірично і не дуже зрозуміло. Людина повинна думати, відчувати зв'язок себе самої із зовнішнім світом інтелектуально й духовно. Щодо цього театр ніколи не застаріє.

Професор Shin'ichi Murata серед студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава. 2016 р.

Ми знаємо, що в Японії є декілька традиційних театрів, що існують із глибокої давнини. Які з них наразі працюють?

Так, традиційні різновиди театру Но, Кабукі, Кьоген та Нінгьо-Дзьорурі (японський ляльковий театр) існують уже понад декілька століть. Квитки до них кошту-

ють недешево, тому не всі можуть часто відвідувати їх. Древні жанри суворо вимагають від акторів неперервних тренінгів, які обмежують їх традиційною формою «ката», а глядачі повинні активно дивитися й сприймати умовність, що відбувається на сцені і за сценою. Театр завжди завершується сприйняттям глядачів. Сучасні театральні трупи цікавляться традиційними видами театру, оскільки, наприклад, сцена театру Но відображає рухливу поезію, від якої давно відмовився театр реалістичного спрямування. Однак сучасний театр потребує саме умовності й поезії.

Професор Shin'ichi Murata читає лекцію про театр для студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка. Центр українсько-японської дружби «Sakuga» ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2017 р.

Ви підтримуєте тісний зв'язок з театральними колами Японії та світу. Як, на Вашу думку, розвивається театр в різних країнах? Які тенденції вважаєте перспективними?

Це важливе, але складне питання, на яке неможливо одразу відповісти. На мій погляд, театри різних країн стикаються нині з величезними перепонами, які важко подолати, проте слід долати поступово. Як театр може боротися проти глобального потепління Земної кулі, що згубно впливає на все людство? Регіональних війн або тероризму, що існували з дав-

ніх-давен в усьому світі, вже не існує, натомість відбуваються глобальні зіткнення, що приносять багато страждать різним народам світу.

Загальні перспективні тенденції театру поки що добре не проглядаються, але, наприклад, весь світ із повагою стежить за активним продовженням театральної діяльності України у розпал війни. Дуже важливо, щоб театри світу трималися міцно за руки, обмінювалися творчим досвідом одне одного, щоб краще підтримувати країни, що потерпають від зла. Таких намагань ще мало в історії світового театру. Дуже сподіваюсь, що цей зв'язок буде міцнішати, оскільки театр володіє духовною зброєю проти деспотизму і придушення свободи слова.

Ви вже багато років цікавитесь літературою та мистецтвом України. Чому? Що спонукало Вас?

Українська культура є напрочуд унікальною. Окремі поети, драматурги, прозаїки України демонструють широту художнього мислення. Наприклад, Григорій Сковорода та Іван Франко, яким притаманний цілий спектр творчої філософської діяльності. Кожен регіон має своїх цікавих письменників. Про них світ поки що мало знає.

Мене зацікавила передовсім специфіка української драматургії, що поєднує в собі древні традиції слов'янства і європеїзм. Це обумовлено не лише суспільно-політичним розташуванням країни, але й унікальною ментальністю українського народу. На тлі літератури й мистецтва яскраво виявляються багатомовність, культурне різноманіття, що в наш час вважають однією з демократичних цінностей у багатьох цивілізованих народів.

Професор Shin'ichi Murata знайомиться з експозицією Полтавського краєзнавчого музею. 2014 р.

В Україні навіть під час війни існує великий інтерес до театру. Незважаючи на небезпеки, українські театральні трупи гарно працюють, ставлять нові п'єси. Глядацькі зали переповнені, там багато не лише досвідчених театралів, але й молоді. А як щодо цього в Японії? Які японські

Професор Shin'ichi Murata знайомиться з експозицією Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка. 2014 р.

Театри й вистави користуються нині популярністю?

За таку палку любов до театру я дуже поважаю український народ. Ви добре знаєте, що театр існує не лише задля розваги, він відіграє важливу роль у житті теперішнього і майбутнього життя людства.

У Японії, на жаль, інтерес до справжнього сценічного мистецтва втрачається порівняно з тими роками, коли у світі панував театр андеграунда, пісні протестів...

Сьогодні люди стали більше займатися власними справами. Чи стали вони лише споживачами?.. Це велике питання. Ми бачимо, що вони стають більш закритими, відходять від книжок, від театру, і в цьому процесі, безумовно, величезний вплив на кожну людину справляє інформаційно-комунікаційне середовище. Щоб ходити в театр і по-справжньому насолоджуватися виставою, людина повинна багато читати.

Ви давно займаєтеся дослідженнями й перекладами творів української літератури. Які автори Вас цікавлять і чому саме вони?

Я ще мало читав творів української літератури. Усе попереду. Я можу назвати таких драматургів, як Іван Котляревський, Іван Франко, Леся Українка, Михайль Семенко, Микола Куліш, Володимир Винниченко, яких я вважаю видатними письменниками-пророками. У їхніх творах не лише зустрічаються цікаві художні прийоми, але й відображені проблеми сучасного світу. Необхідно познайомити світ з їхньою самобутньою спадщиною.

Що, на ваш погляд, приваблює японських читачів і глядачів у п'єсах українських митців?

Будемо спостерігати за реакцією японців. Потрібен час. Що стосується українських п'єс, то японські глядачі й читачі вперше отримали можливість прочитати й побачити українські драми, отримуючи задоволення від цікавих прийомів, а також дивуючись

зміні сцен, що не так часто зустрічається в літературі інших країн.

Наприклад, у розв'язці п'єси «Украдене щастя» Івана Франка після вбивства Гурмана несподівано у Миколи вилюпуються слова: «Анно, спокійся, хіба ти не маєш для кого жити?». Цю репліку герой промовляє вже не до Анни, якої для нього вже давно не існує, а світові, всім нам. Грати такі ролі схематично не можна. Ці слова слід промовляти неголосно, навіть спокійно, але в них приховано драматизм і внутрішню напругу. У п'єсі немає простого любовного трикутника. На мій погляд, це дуже сучасна п'єса.

А своєрідність п'єси «Кассандра» Лесі Українки полягає в новизні теми: можна все бачити, але не можна нікому нічого розповісти. Леся Українка створила власну Кассандру з кількох давньогрецьких трагедій. Героїню вбивають, але її образ залишається вічним для нас.

«Ліліт» Михайля Семенка показує нам не лише зміну доби, але й поляризацію внутрішнього світу поета.

Обкладинка збірки українських п'єс («Украдене щастя» І. Франка, «Кассандра» Лесі Українки, «Ліліт» Михайля Семенка) японською мовою у перекладі Shin'ichi Murata. 2025 р.

Афіша вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставлена трупю «Миське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо. Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.

Ми знаємо, що нещодавно в Токіо відбулась прем'єра п'єси «Ліліт» українського письменника-футуриста Михайля Семенка, яку глядачі побачили у Вашому перекладі японською мовою. Це справді епохальна подія, адже вперше на японській сцені представили українську п'єсу. Ми Вас щиро вітаємо з величезним досягненням! Ви запалили акторів і глядачів своєю любов'ю до української культури. Будь ласка, поділіться враженнями про прем'єру. Чи задоволені Ви виставою? Як сприйняла її японська публіка?

Про токійську виставу, яку представила трупа «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза), можна довго розповідати. Прем'єра була вдалою. Невеличкий театр-андеграунд органічно об'єднав сцену і глядачів, що важливо. Щось подібне існує в Театрі Леся Курбаса у Львові.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупою «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

Хоча п'єса «Ліліт» (1919) за змістом не є власне твором для театру, її структура підходить для вистави. Тому задоволення від п'єси отримали всі, зокрема знавці, дослідники й професіонали. Коли після вистави мене попросили виступити перед публікою, я відповів на щирі запитання глядача про унікальність української драми, про що я сказав вище. Я прочитав вірші Михайля Семенка «Поет» і «Вірш» (1918), у яких чуємо коливання душі поета між двома «я», рішення про свою подальшу творчу спрямованість. Сподіваюсь, глядачі все зрозуміли. Тепер вони хочуть прочитати збірку українських п'єс, яку я переклав рік тому. Це дуже добре, оскільки три п'єси в цій книжці тісно пов'язані між собою бажанням авторів зруйнувати смисл буденного слова і створити новий театр.

Прем'єру із задоволенням подивились не лише японці, а й українці-японісти, які живуть у Японії, що мене дуже потішило.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупою «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

Що Ви можете сказати про гру акторів і режисерські рішення?

Молоді актори постійно посилали глядачам лірико-філософські й водночас авангардно-семенківські слова у вигляді віршів та заклинань, ніби дощ чи град. Промовляючи об'ємні слова, вони грали тілесними рухами, нефіксованими поглядами, ніби діалогів не існує.

Сценічні рішення, знайдені молодим непересічним режисером Рьоютою Тойокавою (Ryota Toyokawa), наблизили до глядачів світ поезії Михайля Семенка.

Спочатку актори представили сцену читання ніби репетицію, в руках акторів опинилася чорна куля. Письменник і філософ Михайль Семенко був добре обізнаний із думкою Платона про те, що людина раніше була кулею, а пізніше — пів кулею. Ймовірно, режисер, використав філософію Платона для постановки.

Потім розпочалася вистава. Сцени й репліки повторюються, як вир, спричинений незавершеною пристрастю Ліліт, яка руйнує рівновагу світу. Можна сміливо стверджувати, що це структурний прийом метатеатр, що відображає процес сприйняття п'єси глядачами. Використана у виставі сучасна механічна музика була доволі органічною. До речі, роль Першого, якого можна вважати Адамом, грала актриса.

Що кажуть про прем'єру «Ліліт» у наукових і театральних колах?

Поки що немає опублікованих статей про виставу. Нині їх готують до друку. Але коли я поговорив із друзями, режисерами й славістами, то зрозумів, що всі були задоволені унікальними режисерськими прийомами і великою енергією молодих акторів.

Чи буде можливість поставити на японській сцені п'єси інших українських авторів?

Так, буде. У вересні 2026 р. інший театр представить п'єсу «Украдене щастя» Івана Франка, теж у мое-

Актуальне інтерв'ю

му перекладі. Я хочу допомогти акторам у підготовці вистави, адже її не можна грати схематично, як театр натуралістичного спрямування. А «Міське сузір'я» вдруге представить «Ліліт» у наступному році. Я чув, що ще одна труппа готує «Кассандру» Лесі Українки. У кожній п'єсі відображено зміну поколінь, надію на поступ нового театру.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

А які п'єси японських авторів Ви порадили б ставити на українській сцені?

Я хочу сказати, що найкраще ставити п'єси двох напрямів японського театру: древні й сучасні. І театр Но, і найкращі сучасні театри зберігають спадщину давньогрецького театру, який я вважаю основою світової драматургії. Серед японських авторів я б порекомендував для української сцени твори Мацуо Акімото (Matsuyo Akimoto), Мінору Бецуяку (Minoru Betsuyaku), Рен Сайто (Ren Saito), Аї Нагаї (Ai Nagai).

Театрознавець і перекладач Сін'їті Мурата разом з акторами після прем'єри вистави «Ліліт» на п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.

Які Ваші подальші творчі плани? Чим Ви ще нас порадуєте?

Мені хочеться перекласти драми Миколи Куліша, Володимира Винниченка, щоб їх поставили в Японії. У науковому плані я хочу глибоко вивчити «перетворення» Леся Курбаса, порівняти його унікальний принцип із доробком, наприклад, «психологічних жестів» М. Чехова та інших режисерів і театральних педагогів світу.

Окрім того, коли буде можливість, мені хотілося б показати цілу виставу із п'єс театру Но в Україні.

Сподіваюсь, що всі ці плани поєднають театр із теорією і методикою, наукою і практикою, освітою і творчістю.

Сцена з вистави «Ліліт» за п'єсою Михайля Семенка, поставленою трупю «Міське сузір'я» (Маті-но сейдза) в Токіо.
Прем'єра відбулась 22 січня 2026 р.
撮影: コトデラシオン

У Вас є можливість звернутися на сторінках нашого журналу до українських дітей і вчителів. Вони нині переживають важкі часи. Скажіть їм декілька слів...

Я щиро поважаю вас усіх. Ви вчитеся й навчаєте у надскладних життєвих обставинах. Від усієї душі бажаю вам, дорогі українські діти й учителі, здоров'я, добробуту і збереження надії на майбутнє. Я впевнений, що той, хто відчуває необхідність розвитку гуманітарних наук, творчості, неодмінно зможе відкрити чарівний світ. Театр наближає новий прекрасний світ. Незважаючи на труднощі, його створюєте саме ви. Ми до вас приєднуємось!

Від імені всіх читачів журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика» щиро дякуємо шановному Мурата-сан за розмову. Ми глибоко вдячні Вам за духовне подвижництво! Чекаємо нових цікавих досліджень, перекладів і прем'єр!

Василь Шуляр,
доктор педагогічних наук,
професор, директор
Інституту прикладної педагогіки,
заслужений учитель України

Моя методика вмотивована любов'ю Перша розмова із зацікавленими читачами

УДК 37(092)(477)(047.53)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354751>

Розмова з Василем Шуляром — директором Інституту прикладної педагогіки, керівником оновленого проєкту «Освіта. Діти. Майбутнє», сегмента «Файно», професором літературної освіти, шеф-редактором журналу «Літературна освіта: теорія, методика, практика».

Любов як методика, а не як гасло

Моя методика вмотивована любов'ю. Але любов у педагогіці — це не сентимент і не пафос. Для мене це професійна відповідальність: не травмувати, не принижувати, не знецінювати, а вести дитину до сили слова. Сьогодні — у час війни, технологічних зламів і стрімкого розвитку штучного інтелекту — любов стає не просто цінністю, а ключовою педагогічною компетентністю.

Чому це інтерв'ю важливо прочитати саме зараз?

*Бо сьогодні школа живе одночасно у трьох реальностях: війна, покоління альфа й бета та стрімкий розвиток штучного інтелекту. Старі методики контролю більше не працюють, а нові ще не стали звичкою. У цій розмові Василь Шуляр пропонує інший центр освіти — **любов як професійну відповідальність**: не зламати дитину, не заглушити її голос і навчити мислити через текст. Це інтерв'ю — не про те, як «встигати за часом», а про те, як стати педагогом, якого діти захочуть слухати.*

Про Інститут прикладної педагогіки та проєкт «Освіта. Діти. Майбутнє»

Питання 1. Ви керуєте Інститутом прикладної педагогіки. Що для Вас означає «прикладна» педагогіка?

Відповідь. Прикладна педагогіка — це не теорія «взагалі», а знання, які **працюють у класі завтра**. Це методики, інструменти, моделі уроків / занять, підтримка вчителя в реальних умовах — нестабільних,

воєнних, складних. Наше завдання — робити так, щоб освітні рішення були **доказові, гуманні й відтворювані** у різних школах.

Питання 2. Проєкт «Освіта. Діти. Майбутнє» — про що він у глибині?

Відповідь. У глибині він про просту річ: **попри війну діти мають не лише вижити, а й розвиватися**. Проєкт працює на перетині: якісна освіта, психологічна стійкість, читання як культурна опора, відновлення мотивації, забезпечення результативності, сучасні педагогічні практики. Ми будемо міст між школою сьогодні і країною завтра.

Питання 3. Який ваш головний критерій успіху у проєкті?

Відповідь. Не кількість заходів і не кількість сторінок у звітах. Успіх — це коли вчитель каже: **«Я можу. Я знаю як. У мене є інструменти. Мої діти читають, мислять, говорять»**. А ще — коли діти повертають собі голос: у письмі, у читанні, у розмові.

Літературна освіта під час війни: сенси і межі

Питання 4. Чи є місце літературі у час війни, коли так багато болю?

Відповідь. Є. Бо література — це **не втеча, а мова переживання**. У час війни ми потребуємо текстів, які допомагають називати травму, тримати пам'ять,

Актуальне інтерв'ю

відновлювати етичні координати, розуміти себе. Літературна освіта стає частиною психологічної та громадянської стійкості.

Питання 5. Де межа: що можна і чого не можна «вимагати» від дитини в читанні під час війни?

Відповідь. Ми не маємо права вимагати читання як «нормативу», якщо дитина в стані тривоги чи втрати. Але ми можемо створювати умови, де читання — це **безпечно, підтримувально, посилено**. У воєнний час педагогіка має бути **людяною**: менше примусу — більше вибору, більше коротких текстів, більше розмови, більше «читання поруч». Акцентувати увагу: той досягає успіху й вибудує своє майбутнє, хто трудиться. Це його учнівський фронт. Якщо хочеш бути успішним — трудися. Не загравати з учнівством, а конструювати ситуації із гарантованим досягненням свого результату сьогодні, працюючи над собою.

Питання 6. Якою має бути літературна освіта в умовах війни?

Відповідь.

1. **Терапевтично чутлива**, але не «психотерапія на уроці».
2. **Ціннісна**, бо саме цінності є основою стійкості.
3. **Гнучка за формою**: короткі тексти, аудіокниги, мальовписи або / і комікси, подкасти, фрагменти.
4. **Діалогічна**: навчання через розмову, рефлексію, співпереживання.
5. **Україноцентрична**, але без пропагандистського тону — через правду й складність.

Повоєнна доба: що зміниться в літературній освіті?

Питання 7. Повоєнна Україна — яку роль матиме літературна освіта?

Відповідь. Відбудова — це не тільки дороги й будинки. Це **пам'ять, мова, гідність, культурні нарativi**. Літературна освіта допомагає:

- розуміти себе як спільноту,
- «перепроживати» досвід війни,
- відновлювати довіру до світу,
- формувати нову етику відповідальності.

Питання 8. Чи потрібен буде «канон» після війни — чи навпаки треба його зруйнувати?

Відповідь. Канон потрібен, але не як «список для здачі», а як **живий культурний договір**. Ми маємо оновити його на основі:

- сучасної української літератури,
- голосів різних регіонів та досвідів,
- текстів про свободу і ціну свободи,
- літератури, що формує критичне мислення і емпатію.

Діти альфа і бета: як організувати читання, щоб не програти екрану

Питання 9. Кажуть, що покоління альфа «не читає». Це правда?

Відповідь. Вони читають. Але не завжди **так**, як ми звикли. Вони читають фрагментами, мультиме-

дійно, у чатах, у субтитрах, у візуальних наративах. Завдання школи — не сварити за нову реальність, а **навчити глибини**: як перейти від швидкого скролу до зосередженого читання.

Питання 10. Як організувати читання для дітей альфа і бета, щоб воно стало звичкою?

Відповідь. Працюють прості речі:

- **5–7 хвилин щоденного читання** на уроці / занятті (як ритуал).
- **Вибір** (дитина обирає текст із добірки).
- **Короткі формати**: новела, есей, поезія, уривок, графічний роман.
- **Читання вголос** (і вчителем, і учнями).
- **Читання з метою**: «знайди фразу», «порівняй позиції», «постав питання до тексту».
- **Перехід від читання до власного висловлення**: мініесе, голосове повідомлення, мікроподкаст.

Питання 11. Які тексти «заходять» дітям сьогодні?

Відповідь. Тексти з сильним сюжетом, героєм, моральною дилемою, темою вибору й відповідальності. Дуже важлива **сучасна українська література для підлітків**, документалістика, есеї, воєнні щоденники (відповідно до віку), тексти про свободу, дружбу, втрату, надію — але без фальші.

Роль учителя літератури: місія, дії, компетентності

Питання 12. Яка місія вчителя літератури сьогодні?

Відповідь. Учитель літератури — це не тільки «про книги». Це **провідник у мову смислів**, у культурну пам'ять, у здатність думати і співчувати. Він формує громадянина, який уміє:

- розрізняти правду і маніпуляцію,
- говорити про складне,
- бачити людину в іншому.

Питання 13. Які ключові дії вчителя в умовах війни?

Відповідь.

1. Створювати безпечний простір розмови.
2. Вчити читати «повільно», з увагою.
3. Давати право на мовчання — і право на голос.
4. Працювати з текстами, які допомагають витримувати реальність.
5. Формувати навички критичного читання й медіаграмотності.

Питання 14. Що має змінитися у підготовці вчителя літератури?

Відповідь. Потрібно більше:

- методик роботи з травмою (педагогічних, не терапевтичних),
- цифрових практик читання,
- інструментів для діалогічного уроку,
- роботи з сучасними текстами,
- аналітики й оцінювання не лише «знань», а й **мислення**.

Гострий блок: «боротьба з ШІ» у літературній освіті

Питання 15 (гостре). Чи не вбиває ШІ літературну освіту? Учні більше не думають самі.

Відповідь. ШІ не вбиває освіту — він вбиває **стару модель контролю**. Якщо наш урок / заняття трималися на тому, що учень має «написати так, як треба», то ШІ справді стає загрозою. Але якщо заняття тримається на мисленні, інтерпретації, читанні, дискусії, — ШІ стає інструментом. Проблема не в технології, а в педагогіці.

Питання 16 (провокативне). Може, просто забронити ШІ?

Відповідь. Заборона дає ілюзію порядку. Реальність інша: діти користуватимуться ШІ поза школою. Тому наш шлях — **навчити чесному й розумному використанню**: як перевіряти, як редагувати, як не втрачати авторський голос, як не підміняти мислення.

Питання 17. Як виглядає «чесна» робота з ШІ на уроці літератури?

Відповідь. Це коли ШІ не пише замість учня, а допомагає:

- запропонувати план аргументації, а учень його переробляє;
- згенерувати питання до тексту, а учень обирає й доповнює;
- порівняти інтерпретації, а учень доводить свою;
- знайти цитати, але учень пояснює, чому саме вони важливі.

Питання 18 (гостре). Як Ви відрізняєте роботу учня від тексту, написаного ШІ?

Відповідь. Я дивлюся на **мислення**, а не на «красивість». Живий текст має ризик, інтонацію, конкретні приклади, сліди особистого читання, непередбачувані рішення. Але ще важливіше — **процес**: чернетки, усні пояснення, мініспівбесіда, дискусія в класі. Якщо в оцінюванні є процес, списування втрачає сенс.

Питання 19. Що тоді оцінювати в есеї, якщо ШІ може «написати краще»?

Відповідь.

- якість аргументації,
- точність цитування й інтерпретації,
- зв'язок із текстом (а не загальні слова),
- авторський голос,
- усний захист і здатність відповісти на уточнювальні питання. Тут ШІ не замінить учня.

Питання 20 (гостре). Чи не перетвориться школа на «антишколу» — ловлю шахрайства замість навчання?

Відповідь. Якщо школа зосередиться на ловлі — так. Тому ми маємо змінити фокус: **навчати думати**, створювати завдання, де важливе особисте читання, діалог, творчість, зв'язок з досвідом. Освіта — це не поліграф, а культура мислення й академічна доброчесність як взаємні процеси.

Позиція шеф-редактора: про журнал і науково-методичну спільноту

Питання 21. Як журнал «Літературна освіта: теорія, методика, практика» відповідає на ці виклики?

Відповідь. Журнал — це простір, де зустрічаються **наука і шкільна практика**. Ми шукаємо рішення для класу: моделі уроків / занять, аналіз текстів, методичні експерименти, дискусії про канон, цифровізацію, ШІ, травму війни. Ми формуємо спільноту, яка не боїться складних питань.

Питання 22. Яких тем бракує в професійній розмові сьогодні?

Відповідь.

- дієве чи функціональне читання в умовах цифровізації,
- повоєнна літературна освіта як стратегія відновлення,
- етика читання з дітьми текстів про війну,
- методики роботи з різним досвідом (внутрішнє переміщення, втрати, еміграція),
- культура дискусії,
- нова роль учителя у світі ШІ.

Заключний блок: про надію, відповідальність, майбутнє

Питання 23. Що зараз дає Вам найбільше сили?

Відповідь. Учителі. Їхня витривалість, здатність тримати клас у найважчі часи, їхня щоденна робота — це і є фронт майбутнього. А ще — діти, які, попри все, здатні сміятися, ставити питання, читати і шукати смисли.

Питання 24. Яке ваше головне послання вчителям літератури?

Відповідь. Не зводьте урок чи заняття літератури до контролю знань. Дайте дітям **мову для життя**. Навчіть їх читати так, щоб вони могли витримувати правду, розрізняти маніпуляції, співчувати, думати і говорити. І пам'ятайте: у час війни урок / заняття літератури — це не «другорядне», це **дуже потрібне**.

Любов у педагогіці як професійна відповідальність

Сьогодні школа проходить випробування на зрілість: війна загострила потребу в людяності, покоління «альфа» і майбутнього «бета» змінило темп і спосіб сприйняття світу, а ШІ змусив нас чесно запитати: ми вчимо мислити чи лише відтворювати? У цій реальності урок / заняття літератури стає особливо важливим — як простір гідності, співпереживання та смислів.

Діти читають інакше: від **прокручування стрічки до стрічкового читання**. Завдання вчителя — не воювати з цим, а педагогізувати: вести **до глибини тексту**, до власного голосу й відповідальності за слово.

ШІ не вбиває освіту — він руйнує стару модель контролю. Наш вибір — культура чесності, процесу мислення й живого діалогу з текстом. І найголовніше: **любов у педагогіці — це професійна відповідальність не зламати дитину**, а допомогти їй зростати.

Василь Шуляр,
доктор педагогічних наук,
професор, директор
Інституту прикладної педагогіки,
заслужений учитель України

Нова словесність і читач XXI століття

УДК 37:821:028*20»

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354753>

Актуальність. Новий Державний стандарт базової середньої освіти (схвалений Кабінетом Міністрів України 30 вересня 2020 року) орієнтує учителів на формування компетентних учнів-читачів / учениць-читачок. Навчально-методичне забезпечення (модельні / навчальні програми, підручники, посібники, робочі зошити) демонструють різні моделі формування компетентностей. Компетентнісний підхід означений був ще в 2000 році, коли введено було 12-бальну систему оцінювання навчальних досягнень школярів. Державні стандарти початкових класів та базової середньої освіти також вибудовувалися на компетентнісній стратегії. Поряд із цим активно впроваджується в освітній процес комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу. Ковідний і воєнний період змусили перейти на дистанційну форму організації освітнього процесу. Здобувачі освіти та її організатори потрапили в ситуацію нових загроз і викликів. Вимоги до «людської індивідуальності, практичної значущості її самобутності й неповторності» (Максюта М. Є., 2022, с. 5) зростають в геометричній прогресії. Нові виклики вимагають інших форм організації освітнього процесу. Суб'єкти цього процесу та їх діяльність мають проживати «в атмосфері її людяності як доконечної основи збереження й зміцнення спільності, розуміюче ставлення до іншого» (Максюта М. Є., 2022, с. 6). Зважаючи на вище означене, необхідно змінювати підходи щодо методики й технологій літературної освіти. Основним суб'єктом є читач / читачка, які вступають у діалог із художнім твором. Яким він

© Василь Шуляр, 2026

має бути: читач і діалог? Питання, на яке кожен має віднайти відповідь. Один із варіантів — емпатійне прочитання художніх творів. Значущою є комунікація між суб'єктами освіти та з автором художнього твору. Одним із видів комунікації є читання. Знову постає питання: яким має бути читання в умовах різних каналів одержання інформації. Очевидною є істина Джамбатісти Віко: «... наука читання є першорядною для людського знання» (за Максютя М. Є., 2022, с. 6). Знову питання: яким має бути тоді читач / читачка XXI століття та в нових реаліях життя? Зактуалізовані виклики і проблеми засвідчують актуальність обговорюваних питань.

Мета — окреслити стратегії нової літературної освіти, які забезпечать формування інтелігентного учня-читача / інтелігентної учениці-читачки як Людини Культури.

Завдання: запропонувати стратегії формування інтелігентного учня-читача / інтелігентної учениці-читачки, виокремити їх складники, розробити алгоритм співпраці суб'єктів літературної освіти до запропонованих стратегій.

1. Нова літературна освіта та її стратегії

Ковідний, постковідний періоди та життя під час війни роблять свої відбитки на життєдіяльності суспільства в цілому й школярства зокрема. Кожен по-своєму переживає нинішні події, життєві обставини, особистісні ситуації. Спостереження за колегами, слухачами курсів та учнівською молоддю підводять нас до розуміння та потреби заповнення дефіциту. Його можна поділити на три частини. Когнітивний дефіцит — коли людина заходить у тупикову ситуацію, не бачить виходу із неї, не знає, що робити, як діяти, яке прийняти рішення. Мотиваційний дефіцит передбачає повну втрату віри, апатію, зневіру, аморфність, небажання щось робити, а то й небажання жити. Вони можуть відбуватися стадійно, хаотично. Усе залежить від обставин і ситуацій. У сукупності або /

і домінуванні якогось одного дефіциту приводить до третього стану — емоційного. Емоційний дефіцит — коли людині нестерпно так далі перебувати в тих ситуаціях або / і обставинах, безвихідь або повний апатичний стан призводять до деструктивної поведінки, яка супроводжується істериками, словесний потік може бути неконтрольованим, дратівливість «перекидатиметься» на будь-кого і з будь-яких навіть несерйозних причин / ситуацій.

Реалізація компетентнісно-діяльнісної стратегії в системі літературної освіти школярів потребує на-працювання технології розроблення компетентнісно-діяльнісних літературних вправ. Із цією метою кожному закладу освіти взагалі та кожному вчителеві літератури зокрема належить мати модель компетентного учня-випускника Нової української школи.

Модель компетентного випускника-читача в системі літературної освіти зорієнтована на досягнення практичних літературно-мистецьких здобутків, досвід особистої участі в читацькій діяльності, вироблення ціннісних орієнтирів засобами літератури та мистецьких творів. І модель, і твори допоможуть учням-читачам самовизначитися й самоутвердитися в професійному житті, соціумі. Також модель вибудована з урахуванням низки принципів: соціо-, природо- та культуровідповідності, особистісно-діяльнісної зорієнтованості, художньо-мистецької вартісності твору, діалогізму й полілогізму з мистецьким твором, системності духовно-мистецького збагачення читача, толерантності й гуманності в ставленні одне до одного, оцінюванні одне одного та літературно-мистецького явища, доцільності й оптимальності у відборі компетенцій літературної діяльності читача.

Засадничими є змістові лінії літературної освіти школяра, визначені Державним стандартом, що передбачають реалізацію 1) літературознавчого, аксіо-

логічного та культурознавчого (2005) і ціннісного, літературознавчого, культурологічного та компаративного складників (2011) та набір п'яти читацьких (вони лише названі в модельній програмі за редакцією Таміли Яценко) й одинадцяти ключових компетентностей та одинадцяти наскрізних умінь (за держстандартом 2020 року). На нашу думку, вони мають бути доповнені ще двома: комунікативно-мовленневою (розвиток мовлення учнів-читачів / учениць-читачок, риторична компетенція, уміння виразно читати підготовлений та вивчений текст), діяльнісною (загальні вміння й навички та специфічні в сфері літературної освіти).

Реальність соціо-, природо- та культуроорієнтованої діяльності читача / читачки в системі літературної освіти на особистісному рівні передбачає його залучення як суб'єкта співпраці, здатного вступати в діалог із культурою свого народу та інших національностей. Духовно-мистецька культура може виступати власне як літературна діяльність, мати як загальнокультурний, так і професійно-літературний (мистецький) характер. Тільки в системі особистість читача набуває літературно-мистецького змісту й реалізує себе в літературно-читацькій діяльності. Тобто особистість випускника не тільки набуває навичок читання, а спроможна засвоєну духовно-мистецьку культуру свого народу, інших національностей засобами літератури спроектувати на вибудову власної ціннісно зорієнтованої, професійної моделі життя, щоб забезпечити свій успіх, сталий розвиток, свою конкурентну спроможність на ринку праці. Це становитиме основу формування її літературної компетентності.

Отже, літературна компетентність — стала якість літературної освіти особистості-читача, що забезпечує нерозривну єдність її літературної спрямованості і літературного досвіду в системі духовно-мистецької, літературної, читацької діяльності.

Рис. 1. Модель «Літературна компетентність» і складники вибудови літературної освіти випускника-читача (ЛСМ-1)
 Джерело: авторський варіант моделі

Вищевикладене можемо представити в логіко-семіотичній моделі (рис. 1). Додамо, що формування і розвиток компетентного учня-читача / учениці-читачки має вершинний результат — інтелігентні учні-читачі, які житимуть і діятимуть за вищими духовними законами / нормами, сповідуватимуть національну ідею, демонструватимуть високий рівень Людини Культури, патріота своєї держави. Прокментуємо складник «інтелігентний читач». Ще на передзахисті кандидатської дисертації (2004 р.) розгорілася дискусія щодо цього поняття, яке не хотіли визнавати як таке. Та й авторська інтерпретація компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів української літератури викликала неоднозначність. Нині це стало вже нормою.

Отож, не кожен компетентний може бути Інтелігентним читачем. Чергова дискусія початку ХХ століття (після публікації листа киянина Юрія Стадніченка «Де ви, українські інтелігенти?» в газеті «День» від 20.07.2001 р.) ніби підсумувала: «Інтелігент — це, найперше, людина розумна, з високою внутрішньою культурою, самоповагою (а звідси й повага до інших людей, інших думок, інших поглядів на ту чи іншу проблему), з високим рівнем відповідальності за себе, за державу, з почуттям міри абсолютно в усьому (у словах, діях), правдива, порядна, чесна» (джерело: <https://cutt.ly/UEivFORg>). Ризикуючи, залишив це поняття, не вилучив його з дисертації. Тепер вважаю його науковим (Шуляр В. І., 2004 р., с. 112). Беремо до уваги ще той факт, що й нині не випрацьовано точної назви та не сформульовано дефініції поняття «читач». Більш розлого про це автор описав у низці публікацій.

2. Складники духовно-мистецького досвіду випускника-читача

Цільова читацька діяльність в обов'язковому варіанті містить низку складників і вектор формування / розвитку розпочинається набуттям знань, умінь і навичок. Наступні сходинки: набуття конструкторської компетентності, що забезпечить здатність кожному / кожній творити власні тексти: відповіді, монологи / діалоги, мовленнєві тексти, які відбиватимуть розуміння змісту і форми художнього твору, змогу і далі розвивати / доповнювати сюжетні лінії творів тощо. Продуктування в системі літературної освіти і читацькій діяльності школярів має здійснюватися з урахуванням психолого-педагогічних особливостей читачів, їхнього рівня літературного розвитку та читацької навченості. Пробуджені прагнення мають бути підтримані і постійно вмотивовуватися до розвитку / вдосконалення, руху вперед. Особистісно й соціально значущий літературний продукт учнів-читачів має демонструвати їхню ціннісно-етичну поведінкову модель. Вона має бути дієвою, а не демонстративною. Завдання вчителя мудро відстежувати й коригувати, послуговуючися поведінковими моделями, що закладені в художньому творі, мистецьких текстах тощо. Для цього виклада-

чу літератури варто використовувати продуктивні / результативні інструменти / ресурси, які забезпечать компетентнісний складник співпраці суб'єктів літературної освіти. У наших розвідках розроблено і запропоновано такі інструменти та авторські компетентнісні літературні вправи з урахуванням ціннісно-етичної стратегії. Усе означене спрямовано на те, щоб учні-читачі набули навичкової здатності розвиватися упродовж усього життя.

Новий державний стандарт загальної середньої освіти та модельні програми вперше заклали складник «Навчальні досягнення учнів / учениць». Слід взяти до уваги, по-перше, профільність старшої школи, по-друге, психолого-педагогічні особливості старших підлітків — нового покоління, по-третє, специфічні характеристики літературного розвитку цієї категорії школярів. Тому, вибудовуючи модель компетентного випускника-читача, маємо спиратися на такі форми і методи, що ставлять школярів у позицію дослідників, першовідкривачів, щоб задовольнити / урахувати їхні особистісні інтереси та мотиви.

Цілком слухними є позиції-характеристики духовно-мистецького світу інтелігентного учня-читача від авторського колективу під керівництвом Ольги Ніколенко, які структурують, доповнюють розуміння аналізованого поняття: 1) «... краще розуміти себе та інших, цінувати «своє» (рідне, національне) і поважати «чуже» (значуще для розвитку власної особистості та української нації), сформулювати гуманістичний світогляд і національну свідомість на основі громадянських пріоритетів і толерантності до інших народів, рас, національностей ...»; 2) «Художня література має величезний духовний потенціал. Вона не лише дає людині знання про світ, природу, історію, а й формує ставлення, переконання, життєві цінності, мораль особистості» (Ніколенко О. М., 2021; 2023).

Означений підхід зрештою сприятиме вибудовуванню та реалізації власної траєкторії літературних досягнень учнів-читачів. Відповідно їхні досягнення можуть матеріалізуватися в літературно-мистецьке портфоліо учня-читача / учениці-читачки як накопичувальний засіб різних видів робіт. Портфоліо школярів засвідчує як кількісну, так і якісну оцінку їхніх досягнень, літературної компетентності.

Логіко-семіотична модель (ЛСМ-2) суб'єктивного духовно-мистецького досвіду інтелігентного випускника-читача містить три сфери:

- літературні знання і навички як навичкова здатність узгоджуються зі знаннями, уміннями, навичками, нормами й цінностями, закладеними в модельні програми;
- сфера літературної творчості передбачає творчо-продуктивну діяльність через реалізацію компетентнісної стратегії;
- емоційно-ціннісна сфера учня-читача відповідає прагненням та нормам як загальнолюдським і національним, так і здатність жити й діяти за вищими духовними законами (див. ЛСМ, рис. 2.).

Рис. 2. Складники суб'єктивного духовно-мистецького досвіду інтелігентного (компетентного) випускника-читача
Джерело: авторський варіант моделі

З огляду на це особливою перспективністю й евристичністю вирізняється метод проєктів, що в системі літературної освіти покликаний зорієнтувати учня-читача на самостійну діяльність із літературним (мистецьким) твором, органічно поєднується з груповим підходом до навчання й учіння і спрямований на розв'язання літературно-мистецької проблеми засобами художнього твору. Також цей метод забезпечує суб'єктну позицію учня-проєктанта-читача під час осягнення тканини художнього твору, спроможність висловити свою авторську позицію, вступити в діалог, полілог із автором, літературним персонажем, колегою учнем-читачем, соціумом, вітчизняною та світовою культурою тощо. У кінцевому результаті такий підхід сприятиме вибудові та реалізації власної траєкторії літературних досягнень випускника-читача, які можуть матеріалізуватися в літературне портфоліо учня-читача / учениці-читачки як накопичувальний засіб видів робіт.

3. Контекстне навчання та бібліотерапевтична стратегія вивчення художніх творів

Наповнення духовно-мистецького світу учнів-читачів, формування випускника як Людини Культури має вибудовуватися з урахуванням контекстної технології вивчення художнього твору, яку запропонував професор В. В. Гладишев. Контекстне вивчення художнього твору містить такий підхід до «організації цілісного процесу вивчення твору, у межах якого центром уваги учнів і вчителя стає художнє явище — літературний твір, онтологічне буття якого та рецепція зумовлені певним семантичним полем (контекстом), яке визначається сукупністю таких чинників:

особистість письменника (біографічний контекст), літературне та культурне середовище, які сформували та визначили творчу індивідуальність письменника (літературознавчий та культурологічний контексти), рівень особистісного й читачького розвитку учнів, їхні особистісно-художні інтереси (особистісно значущий)» (Гладишев В. В., 2006, с. 23).

Виходимо з того, що, не заперечуючи формування міцних літературних знань, умінь і навичок, які необхідні для духовно-мистецького розвитку дитини-читача, орієнтуємо вчителя-словесника на озброєння школяра такими нормами, прийомами, способами читачької діяльності, які під час літературної практики він може застосувати для виконання специфічних літературних завдань, а також, що не менш важливо, різноманітних життєвих і в перспективі професійних потреб.

Бібліотерапія в умовах війни та методика роботи з художніми творами з урахуванням названої стратегії навчання на часі. Професор Володимир Гладишев має потужний досвід розроблення цього напрямку співпраці учнівства з художнім твором. Нами напрацьовано низку моделей вивчення художніх творів у контексті бібліотерапевтичної стратегії. Авторами запропоновані механізми, алгоритми, методичні рекомендації, зразки роботи з художніми творами, які розкривають особливості такого підходу (Гладишев В. В., Шуляр В. І., 2025).

Ураховуючи зазначене вище, спробуємо визначити провідну відміну бібліотерапевтичного читання від читання «звичайного»: «Якщо спробувати виділити провідну відміну бібліотерапевтичного читання від просто читання, то, мабуть, прийдеться визнати первинність не книги, а деякого «особистісного запиту», після якого людина звертається до книги» (Гладишев В. В., Гладишева С. О., 2020, с. 14). У процесі бібліотерапевтичного читання відбувається емоційне «занурення» читача у світ художнього твору, за рахунок чого здійснюється формування особистого емоційного досвіду перебування людини в певній життєвій ситуації. Цей досвід привласнюється людиною та використовується нею в реальному житті, що зміцнює емоційно-психологічну стійкість людини, робить її краще пристосованою до реального життя, забезпечує більш адекватну реакцію на події цього життя за рахунок більш швидкої і точної оцінки життєвої ситуації, формування стратегії більш правильного реагування на неї (Шуляр В. І., Гладишев В. В.).

3. Компетентісно-діяльнісна парадигма в системі літературної освіти школярів

Запропонований компетентнісний підхід у системі літературної освіти школярів передбачає не тільки їхнє засвоєння окремих знань, умінь, а й оволодіння комплексною процедурою, у якій для кожного напрямку є відповідна сукупність освітніх, читачьких компонентів, що забезпечуватимуть особистісно-діялісний характер літературно-мистецької співпраці:

«учень → автор → художній твір → персонаж → учитель → джерела комунікації → соціум → національна та світова культура»

Рис. 3. Алгоритм співпраці суб'єктів літературної освіти
Джерело: авторський варіант

Основа моделі — компетентнісно-діяльнісна парадигма, що не заперечує знання, уміння й навички, але, обмежуючись лише цим, «провокує» учня / ученицю бути пасивним об'єктом. Тому для нас важливо зважити на теорію діяльності А. Леонтьєва, яка забезпечить перетворення школяра на активного суб'єкта співпраці в процесі літературної, читацької діяльності. Відповідно слід зробити доповнення. За умов упровадження компетентнісно-діяльнісного підходу традиційна тріада має бути доповнена новими дидактичними одиницями:

Рис. 4. Компетентнісно-діяльнісна парадигма в системі літературної освіти учнів-читачів
Джерело: авторський варіант

Висновки: Знаннева парадигма в учнів формує практичні вміння й навички, але вони не стають внутрішньою умовою руху особистості до мети. Посилити її маємо системою літературних компетенцій, щоб учень-читач оволодівав такими діями і операціями, які забезпечать перетворення суми знань на здатність навчатися впродовж усього життя. Набуття досвіду читацької діяльності забезпечить учням-читачам розвиток і поглиблення тих чи інших компетентностей, щоб стати інтелігентним читачем, духовно багатою Особистістю. Такий випускник житиме й діятиме як успішний, конкурентоспроможний громадянин незалежно від соціально-політичних, економічних змін у суспільстві, світі, вироблятиме соціальний й особистісно значущий продукт. Формування інтелігентних випускників-читачів у контексті компетентнісної парадигми перспективне і потребує конкретизації конструюванням моделей літературних занять з урахуванням запропонованої парадигми. Зважаючи на низку викликів для освітан: постковідний період, війна і змішаний формат організації навчання, цифровізації освіти в цілому й літературної зокрема, широке використання штучного інтелекту, маємо зрозуміти, яким має бути в цих умовах вивчення літератури. Потреба мати нооконцепцію й ноометодику літературної освіти — перспектива, що перебуває в полі зору науковця.

Перспективи дослідження

1. Конструювання моделей сучасного літературного заняття на засадах компетентнісно-діяльнісної парадигми: опис інваріантної структури заняття, типів діяльності учня-читача, форматів

«читання — діалогу — продукування» та критеріїв результативності.

2. Розроблення системи компетентнісно-діяльнісних літературних вправ, що забезпечують перехід від «суми знань» до здатності діяти в читацьких і життєвих ситуаціях (інтерпретація, аргументація, оцінювання, творення власного тексту, комунікація).

3. Поглиблення бібліотерапевтичної стратегії читання в умовах війни: визначення методичних моделей роботи з художніми творами, типологія «особистісного запиту» читача, інструменти рефлексії, механізми формування психологічної стійкості учнів і вчителів.

4. Дослідження емпатійного прочитання та емоційної грамотності як складника читацької компетентності: методика роботи з переживаннями, смислами, цінностями, способи педагогічного супроводу учнів у станах когнітивного / мотиваційного / емоційного дефіциту.

5. Розроблення та апробація інструментарію оцінювання літературної компетентності: критерії, рівні, показники; поєднання формувального оцінювання з портфоліо як накопичувальним засобом фіксації індивідуальної траєкторії літературних досягнень.

6. Уточнення та наукове обґрунтування дефініцій понять «читач», «компетентний читач», «інтелігентний читач» у сучасній ноометодіці літератури; визначення складників «інтелігентності» як культурної та ціннісної характеристики випускника.

7. Нооконцепція і ноометодика літературної освіти: теоретичне окреслення, принципи, технології, а також інтеграція цифрових ресурсів і (як виклик) відповідальне використання штучного інтелекту у читацькій та творчо-продуктивній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Гладишев В. В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури / Володимир Володимирович Гладишев : монографія. — Миколаїв : Вид-во «Ліон», 2006. — 372 с.
- Гладишев В. В. Бібліотерапевтичне читання — інструмент психологічної самопомогі вчителя / В. В. Гладишев, С. О. Гладішева. — Миколаїв : ОІППО, 2020.
- Гладишев В. В. Бібліотерапевтичний потенціал літературних творів : навчально-методичний посібник / В. В. Гладишев, В. І. Шуляр; за заг. ред. В. І. Шуляра. — Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО, 2025. — 178 с.
- Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМ України від 30 вересня 2020 р. № 898. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
- Ніколенко О. М. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мацевко-Бекерська Л. В., Юлдашева Л. П., Рудніцька Н. П., Туряниця В. Г., Тіхоненко С. О., Вітко М. І., Джангобекова Т. А.) / за ред. О. М. Ніколенко. — Київ, 2021. — 58 с. Джерело: <https://drive.google.com/file/d/1VcmR4LmueemuTyXW02wcaGO22ME-UEh/view>
- Ніколенко О. М. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів

загальної середньої освіти / за ред. О. М. Ніколенко. — Київ, 2023. — 84 с. — С. 73–78. Джерело: <https://cutt.ly/Uegj8e6A>.

7. Шуляр В. І. Компетентний випускник-читач: модель, система компетенцій, критерії оцінювання : науково-методичний посібник. / В. І. Шуляр. — Миколаїв : вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. — 64 с.

8. Шуляр В. І. Ноомодель інтелегентного читача. Серія «Методика літератури, умотивована любов'ю» : [практико-орієнтована монографія] / В. І. Шуляр. — Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО, 2024. — 202 с.

9. Шуляр В. І. Ціннісно-етичні норми і ставлення в системі літературної освіти учнів-читачів Нової української школи (теоретико-методологічна візія). І частина : практико-орієнтована монографія / В. І. Шуляр. — Миколаїв : ОІППО, 2022. — 225 с.

10. Шуляр В. І. Бібліотерапевтичний потенціал літературних казок («Лис Микита» Івана Яковича Франка та «Снігова Королева» Ганса Крістіана Андерсена) / В. І. Шуляр, В. В. Гладішев // Вересень : науково-методичний, інформаційно-освітній журнал, 2 (93). — DOI : <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2022>.

Masahito Sakamoto,
спеціаліст з імміграції (Японія)

Ольга Ніколенко,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри світової літератури
Полтавського національного педагогічного
Університету імені В. Г. Короленка

Приховані смисли й несподіванки новели Рюноске Акутаґави «Павутинка»

УДК 821.09(520)(092)АКУТАґАВА

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354754>

Передмова

Оповідання Рюноске Акутаґави «Павутинка» давно відоме не лише серед любителів японської літератури, а й серед молоді та вчителів в Україні та всьому світі, адже твір був опублікований у першому випуску дитячого літературного журналу «Akai Tori» («Червоний птах») в 1918 році. Тоді засновник журналу і видатний дитячий письменник Мієкічі Судзукі (Miekiichi Suzuki) дав високу оцінку цьому оповіданню. З того часу «Павутинку» вважають репрезентативним твором японської дитячої літератури. Однак, на нашу думку, цей твір виходить далеко за межі суто дитячого читання. У ньому люди різного віку можуть знайти власні смисли й імпульси до роздумів. Тим

© Masahito Sakamoto, Ольга Ніколенко, 2026

більше, що цей твір за жанром є новелою, що передбачає невеликий обсяг, малу кількість персонажів і несподіваний фінал. Утім, у цьому оповіданні несподіванок багато (і не лише у фіналі), і ми спробуємо повернути вашу увагу саме до них.

У сучасному літературознавстві є різні підходи до «Павутинки». Найпоширенішим є моралістичний, тобто розгляд оповідання як повчальної історії, що навчає людину відповідати за власні вчинки, добрі чи погані.

Однак, як зазначив Хаясава Масато (Masato Hayasawa), «історія дослідження «Павутинки» має тенденцію до переходу від моралістичного тлумачення, яке критикує егоїзм Кандати, до тлумачення, що зосереджується на незбагненності Будди» [2, с. 98].

Згідно з цією точкою зору, з'явилася нова інтерпретація, в якій егоїзм, втілений у Кандаті, трактують не як рису, притаманну лише лиходіям, а й усім людям. Отже, дослідники почали переосмислювати образ Кандати як символ людства (людського існування взагалі). Водночас увага науковців зміщується в площину трактування таємничості Будди і незбагненності його дій.

Однак слід визнати, що в цьому творі є величезна смислова відкритість. Образи, сюжетні ситуації, символи та інші елементи «Павутинки» можна розгляда-

Наука — школі

ти в різних напрямках і площинах. Тому оповідання є прикладом філософської новели, що передбачає множинність сенсів та інтерпретацій.

Буддйський храм Зодзоджі. Кін. XIV ст. Токіо (Японія)

Образ Будди і його чарівне бачення

Передусім, на нашу думку, образ Будди в оповіданні хоча й має релігійне походження, але водночас виходить далеко за його межі. Будда зображений як утілення певного абсолюту, моралі та істини. Хоча цей нюанс не був повністю переданий у перекладі, оповідач послідовно говорить про Будду, використовуючи шанобливу мову. Будда знав усе, що робив Кандата у своєму земному житті. Серед усіх учинків того грішника Будда пам'ятав про те, як Кандата пожалів павука. Отже, Будда наділений особливим зором, він має здатність бачити те, чого ніхто не бачить, знає те, чого ніхто не знає. Будда також знає не тільки про земне життя людей, а й бачить далеко і вглиб. Він бачить пекло з раю, між якими, як зазначає автор, кілька тисяч рі (рі — міра довжини: 3,9 км).

Мотив особливого бачення Будди доповнює образ чарівної призма (стереоскоп): ніби використовуючи чарівну лупу, Будда дивиться на пекло крізь товщу води озера. Оскільки Будда володіє особливим знанням про добро і зло, про добрі і погані вчинки людей, він вирішив допомогти Кандаті саме зважаючи на те, що лиходій колись пожалів павука. Як винагороду за цей добрий вчинок Будда вирішив, що якщо буде можливо, він при нагоді допоможе грішникові вибратися з пекла. Як сказано пізніше, Будда взяв павутинку в руки і обережно спустив її крізь квіти лотоса в глибину пекла для Кандати.

Як ми зазначили, існує тенденція до переосмислення образу Кандати як символу людського існування взагалі. Однак ця точка зору викликає чимало роздумів і заперечень. Та все ж таки ми не схильні розглядати образ Кандати як втілення людства (людського існування) загалом, адже Кандата зображений у творі як чоловік, який убивав людей і підпалював їхні будинки. Кандата був убивцею і підпалювачем, людиною, котра вчинила не одне, а багато злих діянь. А такі

Статуя Будди в храмі Кенніндзі. XIII ст. Кіото (Японія)

люди все ж таки не є типовими для суспільства. Тому, на наш погляд, було б краще розглядати Кандату не як утілення людського існування загалом, а як утілення грішника (чи гріха, чи гріховності людської природи), котрий опинився в пеклі через свої дуже погані вчинки. У тексті йдеться й про інших грішників, серед яких опинився Кандата. Цікаво, що він перебував на самому дні пекла, борсався і захлинявся в Кривавому озері (в оригіналі Ставок крові). Тобто гріх Кандати був одним із найважчих серед інших грішників.

Японське пекло (Джігоку). Ілюстрація з книги «Джігоку дзюсі». XII ст. Токійський національний музей (Японія)

Сюрпризи в структурі твору

Елементи несподіванки у творі виявляються в таких моментах: 1) чому Кандата чинив зло (чому він

убивав людей і підпалював їхні домівки); 2) чому Кандата пожалів павука; 3) чому Будда спустив у пекло саме павутинку (дещо тонке і крихке, а не щось міцніше); 4) чому Кандата в якийсь момент вирішив, що він може не тільки вилізти з пекла, а й потрапити до раю (невже він на це заслуговував?); 5) чи вартий наймерзніший злочинець шансу на порятунок; 6) чи випадково обірвалася павутинка, чи з волі Будди; 7) чому Будда спочатку обережно спустив павутинку в пекло, а потім нічого не зробив, щоб допомогти Кандаті, коли нитка обірвалася, тощо. На цьому перелік несподіванок не завершується, адже кожен читач може побачити в новелі щось несподіване для себе особисто.

Вдалим композиційним прийомом є структура оповідання: перша частина відбувається в раю, друга — в пеклі, третя — знов у раю. У такий спосіб Акутаґава протиставляє рай і пекло, але, з іншого боку, між ними існує і певний зв'язок. Адже Будда обережно спускає в пекло павутинку, щоб Кандата міг вибратися звідти. Отже, ця умовна ситуація, на нашу думку, натякає на те, що людина (хоч які важкі гріхи вона вчинила) завжди має шанс розпочати праведне життя і піднятися із глибини пекла до раю. Однак, як ми бачимо зі змісту оповідання, не всі і не завжди здатні використати цей шанс.

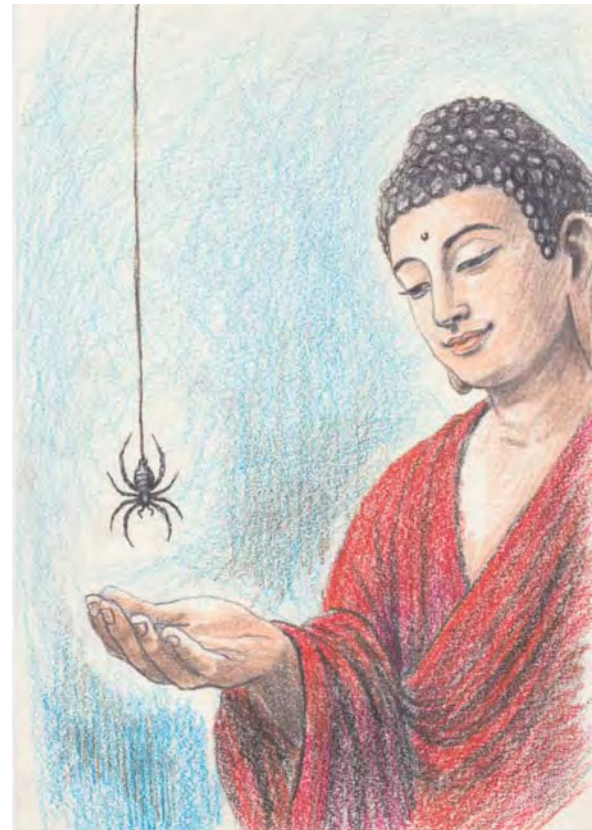
Цікаво, що в першій частині оповідання є деталі, які свідчать про мотиви вчинків Кандати і Будди. Чому Кандата пожалів павука? Адже герой був убивцею людей і підпалювачем будинків, він учинив багато поганих діянь. І раптом Кандата виявив небачене милосердя до павука. Чому? Автор подав роздуми Кандати у формі прямої мови. Герой раптом подумав про те, що павук маленький, але все ж таки живий, вбивати павука без причини було б надто жорстоко.

Ці думки Кандати про безпричинне убивство натякають на те, що, можливо, він убивав людей і підпалював будинки не просто так, а з певної причини. Звісно, це лише припущення, і це ще одна несподіванка у творі. Отже, Кандата був великим грішником, але, ймовірно, в нього були якісь причини це робити. І це також припущення. Хоча це не знімає гріх із нього, але все ж таки Кандата заслужив на шанс отримати срібну павутинку з рук Будди.

Автор підкреслює вдалий момент «на щастя», коли поруч один із павуків у раю (райський павук) плів свою чарівну сріблясту нитку. Цей момент раптовий, але цей шанс випадає саме Кандаті, про якого подбав Будда.

Автор розкрив мотив вчинку Будди, коли той спустив павутинку для Кандати. Будда вирішив віддячити Кандаті за добрий вчинок як винагорода за помилування павука. Ця винагорода полягає в тому, щоб врятувати Кандату від пекла, тобто подарувати йому життя так, як колись Кандата подарував життя павукові.

У такий спосіб Акутаґава утверджує думку про моральну рівновагу та відповідальність у світі. Кожна людина отримує те, що вона заслужила, згідно зі своїми вчинками.

Сергій Ярошенко. Ілюстрація до новели «Павутинка». 2026 р.

Чому Кандата не використав шанс на порятунок?

У новелі звучить думка про те, що навіть найжахливіші грішники мають шанс спокутувати свої гріхи та перейти до нового життя. Але ж чи скористався цим шансом Кандата? Про це поміркуємо пізніше.

Як ми зазначили, оповідач послідовно говорить про Будду, використовуючи шанобливу мову, тим самим вказуючи на те, що він благородна істота. Однак хоча Будда співчутливий, він не рятує абсолютно всіх, і тому люди також повинні докладати зусиль, щоб стримати свій егоїзм. Утім, Кандата не зміг подолати власний егоїзм. Від страху, що павутинка порветься, він почав голосно кричати іншим грішникам, які лізли за ним, щоб вони спустилися назад.

Коли павутинка порвалася і Кандата знов упав у пекло, Будда мовчки спостерігав за всім, що розгорталося на його очах, а потім продовжив свою прогулянку із сумним виразом обличчя. Саме прикметник «сумний» звучить в оригіналі (в українському перекладі використано дієслово «обличчя Будди посмутніло», що теж близьке до оригіналу). Прикметник «сумний» містить приховану оцінку вчинку Кандати, що не є моральним з погляду буддизму. Пізніше оповідач більш прямо виражає ставлення до героя в епітеті «черстве серце», яке хотіло порятунку лише для себе і за яке Кандату відповідно покарали й відправили назад у пекло, яке Будда «вважав мерзеним». В українському перекладі зроблено акцент не на «мерзентності» пекла (утілення гріхів, гріховності людства), а на тому, що Кандата був «жалюгідним». У такий спосіб перекладач І. Дзюб посилив моральний аспект твору.

Звернімо увагу на деталь, про яку згадано наприкінці другої частини твору, — це блиск тонесенської райської павутинки, яка, хоча й обірвалася, та все ж таки частково збереглася. В тексті оригіналу вона сяяла яскраво на тлі «безмісячного і беззоряного неба». Незважаючи на суцільну темряву, в новелі є проблиск надії на зв'язок раю і пекла, на перехід із пекла до раю, на можливість іншого життя для кожного грішника.

Варто також звернути увагу на слова Кандати, який зупинився, побачивши райську павутинку. Тоді він засміявся голосом, якого не було в нього відтоді, як він потрапив у пекло, і закричав: «я це зробив! я це зробив!» (в українському перекладі: «Наша взяла!»). Однак справжнє, глибинне розуміння до нього так і не прийшло. Він подумав, що можна вибратися з пекла суто фізично, з допомогою фізичних зусиль. Але насправді шлях із пекла до раю, від гріховності до праведності потребує інших — духовних — зусиль. А цього герой не усвідомив.

Чому Будда не допоміг Кандаті?

Образ Будди в оповіданні є неоднозначним. Наприклад, в оригінальному тексті Акутаґава описував, що Будда двічі ходить «ぶらぶら» бурабура, «безцільно, неквапливо чи ліниво». Український перекладач обрав відповідне слово «знічев'я» в першій частині, але в третій частині він використав вираз «йти далі», що, здається, змінило нюанс. Це лише наша здогадка, але пе-

Сергій Ярошенко. Ілюстрація до новели «Павутинка». 2026 р.

рекладач міг вважати це дивним і тому вставив власне тлумачення, що призвело до перекладу, який дещо відхиляється від оригінального тексту. З огляду на високий статус Будди, ці фрази здаються разюче недоречними.

Хоча Будда допоміг Кандаті та дав йому сріблясту нитку як шанс на порятунок, він нічого не робить для того, щоб врятувати інших грішників, які гинуть разом із Кандатою через його егоїзм. Можна подумати, що сам Будда був байдужий до Кандати, але ж обличчя Будди стало «сумним» після того, як небесна нитка обірвалася. Отже, виникає питання: «Якою істотою є Будда? Милосердним чи жорстоким? Добрим чи злим?».

Якщо врахувати релігійний підхід до оповідання «Павутинка», дослідження Кайоко Нагао (Kayoko Nagao) є дуже цікавими. Вона порівняла роботу Акутаґави з текстом, який слугував йому джерелом, і зазначила, що Акутаґава мало цікавився основними буддійськими доктринами або ж не розумів їх. В результаті історія стала такою, в якій Кандата падає назад у пекло просто тому, що Будда був безжальним, тим самим залишаючи місце для таких питань, як «Чи злочинці зрештою ніколи не спасаються?» або «Хіба сам Будда Шак'ямуні не безжальний?» [3, с.170]. Нагао навіть стверджує, що твір Акутаґави містить логічні суперечності.

Проте Акутаґава був завзятим читачем, і якби він забажав дослідити базові вчення буддизму, то, безперечно, міг би легко це зробити. Те, що він цього не зробив, можливо, означає, що читачам не важко пов'язувати тлумачення «Павутинка» з буддизмом і що твір можна читати значно вільніше.

До речі, чимало дослідників зазначали, що між Буддою та Кандатою немає спілкування [наприклад, 4, с.10.]. Це суперечливе спостереження, якщо так вважати, то може здатися, що в Кандаті немає жодного шансу на порятунок. Хоча Будда опускає павутинку, він не каже Кандаті, що той має робити чи як думати. Кандата, зі свого боку, лише егоцентрично думає, що він може втекти з пекла, піднявшись по павутинці, і він не розмірковує над тим, чому нитку було опущено, або хто її опустив і з якими намірами. Звичайно, сам Кандата мав би подумати про свою минулу егоїстичну поведінку та усвідомити свої гріхи. Але такій людині, як він, може бути важко навіть адекватно поміркувати над тим, що він зробив, і усвідомити свої гріхи без чиеїсь допомоги чи настанов.

Але ми вважаємо, що ці питання залишаються відкритими для читачів. Згідно із задумом Акутаґави, кожен повинен усвідомлювати свою особисту відповідальність за свої дії. Якщо ви зробите щось добре, у вас буде шанс на краще життя — за умови, що ви зможете скористатися цим шансом і докласти певних духовних зусиль.

Водночас Акутаґава також писав про колективну відповідальність. Деякі ваші дії призводять до наслідків не лише для вас самих, а й для інших людей. Ви пов'язані з іншими невидимими зв'язками, і їхня доля також залежатиме від вас. Отже, новела Акутаґави стосується не лише індивідуальної, а й колективної відповідальності за свої дії.

Проблема гріха

Важливою філософською проблемою в оповіданні «Павутинка» є гріх. За які гріхи страждає Кандата?

Поняття «гріх» у Японії є надзвичайно складним, після приходу буддизму в середині VII століття буддійські уявлення про гріх та кармічну відплату глибоко вкорінилися в японській культурі. Буддизм відкидає концепцію первородного гріха, яка є центральною для християнства. Він також заперечує роль випадковості. У буддизмі гріх розуміється як зла поведінка, яка порушує моральні приписи або фундаментальні принципи і тим самим призводить до страждань як відплати. В основі буддійського вчення лежить ідея про те, що добрі наміри та добрі справи породжують «хорошу карму», яка забезпечує сприятливі переродження у наступному житті. Злі ж наміри та злі справи породжують «погану карму», яка призводить до несприятливих перероджень, навіть переродження в пеклі. Ця система відкидає пояснення, засновані на випадковості, спонтанному виникненні без причини або божественному творінні, і натомість зосереджується на причинно-наслідковому зв'язку. Людині судилося отримувати наслідки власних дій, добрих чи поганих.

На початку твору оповідач вказує зовнішні гріхи Кандати — убивства, підпал будинків людей. Тому герой опинився в Кривавому озері і терпить страшні муки серед інших грішників. Але в процесі розвитку сюжету Кандата чинить внутрішній гріх: він виявляє егоїзм і звертається до інших грішників, які причепилися до павутинки, щоб вони повернулися до пекла. У другому випадку Кандата нікого не вбив, він має лише намір, щоб інші грішники спустилися назад. Усі вони чіплялися за одну нитку, яка могла обірватися будь-якої миті, тому можна стверджувати, що важко зрозуміти, чому Кандату називають безжальним [5, с.177.] Ми вважаємо, що це питання також залишається відкритим для читачів.

Буддійський храм Зодзоджі. Кін. XIV ст. Токіо (Японія)

Хотіли б сказати, що гріх Кандати в другому випадку, здається, є, по суті, внутрішнім. Ймовірно, Акута-

ґава в оповіданні «Павутинка» поєднав уявлення про зовнішні й внутрішні гріхи, що теж є певною мірою несподіваним.

Для читачів цікаво буде дізнатися про працю Рут Бенедикт (Ruth Benedict) «Хризантема та меч» [6]. У ній дослідниця стверджувала, що Японія — це культура сорому, регульована зовнішніми нормами, тоді як західні суспільства — це культури провини, регульовані внутрішньою совістю (інтернаціональне розуміння гріха як чинника гарної поведінки). Хоча аргументи науковиці, частково підтверджені посланнями на відомий роман Нацуме Сосеки «Ботчан», зазнали широкої критики, її робота, тим не менш, пропонує гострий і впливовий погляд на один із аспектів японської культури.

Символи

Важливу роль в оповіданні «Павутинка» відіграють символи. Вони теж є неоднозначними і містять чимало несподіванок.

Павук. Одним із центральних символів оповідання «Павутинка» Акутаґави є павук. Причому у творі є два павуки. Один із них належить земному світові — його помилував Кандата, а другий — це райський павук, який живе в раю і плете свою райську павутину. У першому випадку павук — символ самої природи, тому вчинок помилувати павука означає добре ставлення до природи, до всього живого.

У Японії павуків часто можна побачити в повсякденному житті, тому їх вважають звичними істотами. Під впливом китайської культури та, можливо, тому, що вони харчуються шкідниками, їх іноді розглядають як добру ознаку; водночас їхній зовнішній вигляд та звичка пожирати інших комах також роблять їх об'єктами огиди та страху.

Отже, з погляду японського фольклору і традиційних уявлень павуки бувають як добрими, так і злими; деякі павуки зображуються як позитивні істоти, а інші — як монстри, що шкодять людям. Існує поширене народне повір'я, що павук, побачений вранці, є сприятливим, тоді як той, кого побачили вночі, — несприятливим. Це свідчить про те, що павуки в Японії здавна вважалися істотами, що мають як доброзичливі, так і злі аспекти [7]. В оповіданні Акутаґави, ймовірно, є відлуння вірувань про доброзичливих павуків, які прядуть шовкові нитки. Павутина райського павука — це символ надії на духовний порятунок людини, її шанс на спасіння і водночас символ зв'язку між пеклом, земним світом і раєм, духовний шлях, який має пройти людина, доклавши певних зусиль.

Лотос. У творі також згадуються білосніжні квіти лотоса. Лотос є символом Будди, буддистського вчення. Чимало зображень Будди і прикрас у буддистських храмах у Японії створені за зразком лотоса. Але це не єдине значення цієї квітки. Оскільки лотос росте і навіть цвіте в брудній воді, його символічний смисл нерідко пов'язують із прислів'ям «Лотос виростає з багнюки, але залишається чистим». Тож лотос

вважають символом благородного духу, чистоти, святості, праведності.

Квіти лотоса з'являються в першій і в третій частинах твору, тобто там, де зображується рай і де походжає Будда. Оповідач підкреслює білий, білосніжний колір квітів, що порівнюється з перлами. Використання порівняння із коштовностями (перлинами) натякає на цінність духовного знання, духовного просвітлення і духовного життя. Поєднання білого кольору пелюсток і золотого кольору тичинок створює святкову піднесену атмосферу в раю.

В останній частині оповідач використав мотив байдужості лотоса до долі Кандати, як й інших грішників. Квіти лотоса, згідно з оригінальним текстом, байдужі до того, що зробив Кандата. Це ніби говорить про те, що людина благородного духу часом може бути також холоднокровою істотою. Але той факт, що квіти лотоса залишилися такими ж прекрасними та чистими, свідчить про вічність духовних цінностей, на які не впливають дії окремих грішників.

Лотос у храмі Камакура (Японія)

Нефрит. Мотив справжніх цінностей підкреслює у творі Акутаґави і згадка про коштовний камінь нефрит. В оригіналі тексту японською мовою латаття лотоса порівнюється з нефритом. Це слово використовується для позначення блідо-зеленого відтінку. У Японії нефрит цінували з глибокої давнини, бо він підтримував розвинену традицію ремісництва, але з періоду Нара до кінця 1930-х років втратив свою популярність. Іншими словами, на часи, коли писав Акутаґава, нефрит не був особливо відомим дорого-

цінним каменем у Японії. Нам здається, що Акутагава вибрав саме це порівняння для втілення думки про приховану, але нетлінну красу.

До речі, в українському перекладі твору для опису кольору листя дотосу використано інший камінь — малахіт, який має більш яскравий зелений колір. Можливо, перекладач міркував, що цей камінь більш поширений і буде зрозуміліший українським читачам. Однак все ж таки в оригіналі ми знаходимо інший камінь — нефрит. Ці нюанси перекладу кожен може інтерпретувати по-своєму.

Сандзунокава. Про зв'язок між різними світами свідчить ще один символічний образ твору — річка Сандзу (в українському перекладі Сандзунокава). Це не саме пекло, а річка, що відділяє світ живих від потойбічного світу. Подібний образ можна знайти в інших народів, наприклад, у давньогрецькій міфології: Стікс, Ахерон. У японській мові смерть часто евфемістично виражається як перехід через річку Сандзу.

Тосой Міцунобо. Річка Сандзу, 1450 р.

Шпиляста гора і Криваве озеро. Шпиляста гора, зображена в другій частині твору, — типова форма покарання в пеклі. У більш широкому сенсі вона використовується метафорично для опису місця або ситуації, сповненої сильних страждань. До речі, Криваве озеро (або Ставок крові) також з'являється в описах пекла. Відомо, що в природі Японії є справжні ставки (деякі гарячі джерела), червоний колір яких спричинений високим вмістом заліза, тому інколи їх називають «Ставками крові».

Післямова

«Павутинка» — це дуже коротка історія з невеликою кількістю персонажів, проте вона містить багато елементів, що спонукають до роздумів. Замість того, щоб пропонувати чіткі відповіді, Акутагава створює наратив, сповнений неоднозначності, символічного резонансу та етичної напруги. Навіть уривки, які

спочатку можуть здатися заплутаними, можна розглядати як навмисні запитання, поставлені автором, щоб спонукати читачів до глибших роздумів. Завдяки своїй семантичній відкритості «Павутинка» продовжує кидати виклик читачам, запрошуючи до роздумів про відповідальність, співчуття та крихкі зв'язки, що поєднують людей через межі гріха і спокути. Ми сподіваємося, що ця стаття стане певним стимулом як для учнів, які вивчають новелу Акутагани як художній текст, так і для вчителів, які використовують її на уроках і мають знайти власні підходи для інтерпретації твору. Бажаємо всім, хто навчає і хто навчається, власних відкриттів у діалозі з Акутагавою!

Молоді й дорослі люди пишуть записки Будді про свої мрії та бажання. Буддистський храм Зодзоджі. Токіо (Японія)

Література

1. Акутагава Р. Павутинка : вибрані новели / Пер. з япон. Іван Дзюб. Львів : Піраміда, 2006. 232 с.
2. Hayasawa, Masato (2022), «Analysis of Kumo no ito (The Spider's Thread) -In relation to the novel with «no story to tell»-», The Japanese Modern Association of Korea, Vol. 76. (早澤正人(2022), 「蜘蛛の糸」論 — 「話らしい話のない小説」との関連をめぐって-」 『일본근대학연구』 76권)
3. Nagao, Kayoko (2003), «The central theme of Ryūnosuke Akutagawa's «The Spider's Thread»—what Paul Carus sought to convey in Karma—», The Study of Buddhist Literature, Vol.27. (長尾 佳代子(2003), 「芥川龍之介『蜘蛛の糸』原作の主題——ポール・ケララスが『カルマ』で言おうとしたこと——」 『仏教文学』第27巻)
4. Nakata, Mutsumi (2010), «On the «Spider's Web» — between the Fairy Tale and the Novel— (R.Akutagawa «Kumono no Ito») », Literature, arts & cultural studies : bulletin of the School of Literature, Arts and Cultural Studies, Kinki University, Vol. 22(1). (中田睦美(2010) 「『蜘蛛の糸』管見—童話と小説の間—」 『文学・芸術・文化 : 近畿大学文学部論集』 第22巻第1号)
5. Shida, Noboru (2003), «The Spider's Thread», Sekiguchi Yasuyoshi ed. *New Encyclopedia of Akutagawa Ryunosuke*, Tokyo, Kanrin Shobo. (志田昇(2003), 「蜘蛛の糸」、関口安義編『芥川龍之介新辞典』東京、翰林書房)
6. Benedict, Ruth (1946), *The Chrysanthemum and the Sword*, Boston, Houghton Mifflin Co.
7. Saitō Shin'ichirō (2002), *The Spider*, Tokyo, Hōsei University Press. (斎藤慎一郎(2002), 『蜘蛛』東京、法政大学出版局)

Danning ZHAO,
psychologist, international student counselor,
Associate Professor,
Saitama University (Japan)

Моріта терапія і психологічна підтримка у воєнний час.

Виклики для українських
учителів і як справлятися
з емоціями.

Стаття друга

УДК 159.98:355]:37.011.3-051(477)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354755>

Дорогі друзі, дякую вам за прочитання серії статей про Моріта терапію. Це традиційна японська психотерапія, заснована 100 років тому, яка використовується в усьому світі. У другій статті ми поговоримо про те, як справлятися з емоціями. Перш ніж досліджувати практичні ідеї, важливо чітко зрозуміти виклики, з якими стикаються українські вчителі в даний момент.

Спочатку я б хотіла коротко представити результати трьох проведених нами опитувань. Разом із професором Ольгою Ніколенко і доктором філософії Катериною Ніколенко наша команда провела два національні опитування у 2024 році, охопивши від 500 до 600 учителів з усіх регіонів України. Окрім цих національних досліджень, у 2025 році ми також провели менше, але змістовне опитування за участі 33 учителів м.Запоріжжя. Такі результати дають нам цінні уявлення про труднощі, з якими українські вчителі стикаються щодня, також забезпечують корисну основу для роздумів про емоційне подолання з погляду Моріта терапії.

Однією з важливих тем є стан психічного здоров'я учителів у воєнних умовах. Ми використовували шка-

лу K10, широко визнаний показник психологічного дистресу. У другому національному опитуванні 57,3% вчителів мали понад 25 балів, що свідчить про можливе психічне захворювання. Це збільшення з 53,4% у першому опитуванні, що свідчить про те, що емоційне навантаження на вчителів може зростати в міру продовження війни. У Запоріжжі цей відсоток становив 54,5%, що близько до середнього показника по країні.

Ми також розглянули стійкість, яка стосується здатності адаптуватися та відновлюватися під час несприятливих обставин. У першому і другому національних опитуваннях середній бал не дуже змінився, що свідчить про те, що українські вчителі з часом підтримували відносно високий рівень стійкості.

Учителі Запоріжжя продемонстрували майже такий самий рівень стійкості та психологічного дистресу, як і в середньому по країні, що є обнадійливим сигналом. Навіть працюючи в місті, яке постійно переживає загрози та невизначеність, учителі зберігають свою здатність адаптуватися, витримувати та знаходити шляхи для професійного й особистісного розвитку.

Ми також дослідили, як психічне здоров'я учителів пов'язане з кількома психологічними темами, такими як невроз Моріти, стійкість, надія на кінець війни та ставлення до психологічної освіти. Національні опитування демонструють, що вчителі з кращим психічним здоров'ям зазвичай були більш стійкими, виявляли менше схильностей до неврозу Моріти та відчували сильнішу надію на те, що війна врешті-решт закінчиться. Однак їхнє психічне здоров'я не відрізнялося залежно від того, чи цінували вони внутрішні чи зовнішні підходи до психологічної підготовки, що свідчить про те, що обидва типи можуть бути корисними для учителів за різних обставин. Через невеликий розмір вибірки ми не проводили цей аналіз для запорізьких учителів.

В опитуваннях також ми розглядали повсякденне шкільне життя. Багато учителів повідомили про

успіхи в побудові гарної комунікації та стосунків зі своїми учнями. Велика кількість педагогів також зазначила, що обмін жартами та історіями з особистого життя допомагає створити тепло і безпеку в класі. За словами вчителів, учням подобаються спільні заняття, наприклад, перегляд фільмів, обговорення книжок або спільне відвідування театру тощо. Крім того, також було відзначено конкурси творчих робіт, що забезпечували змістовну взаємодію і мотивацію. Такі відповіді показують, що вчителі всієї України знаходять способи спілкування, заохочення творчості та підтримки змістовних стосунків з учнями навіть під час війни.

Водночас учителі описали певні сфери шкільного життя, якими їм особливо важко керувати. Найскладніші ситуації стосувалися дітей, які зазнали великих втрат через війну (втрата членів, друзів або своїх домівок). Учителі також почуваються невідповідними або напруженими, коли учні переживають панічні атаки. Деяким вчителям було важко з учнями, які мають пасивне або замкнуте ставлення до життя, що визнано проблемою.

Ці результати нагадують нам, що, хоча в шкільному житті є чимало світлих моментів, учителі справляються з емоційними обставинами, що виходять далеко за межі звичайних освітніх вимог, і часто роблять це з обмеженими ресурсами та в умовах великого тиску.

Зрештою, ми запитали вчителів, які види психологічної підготовки вони вважають найбільш корисними. Багато респондентів зазначили, що корисними були як зовнішньо орієнтовані, так і внутрішньо орієнтовані підходи, що свідчить про те, що вчителі отримують користь від практичних дій у зовнішньому світі, а також від роботи з власними думками та емоціями. На запитання, чи є для них корисною сама Моріта терапія, переважна більшість респондентів відповіли «так, вона є корисною».

Наша групова робота враховує зазначені труднощі й очікування. І разом з учителями ми створюємо «українську Моріта терапію». Тому що сьогодні Україна перебуває у центрі гібридної війни нового типу, і жодна психотерапія не може бути ефективною у такому стані, як вона є. Бажаю кожному з вас стати експертом у цій креативній «українській Моріта терапії». Бажаю вам мати більше сил, щоб жити краще самим, стати більш стійкими і допомагати іншим.

Моріта терапія та емоції

Моріта терапія наголошує на важливості звернення до емоцій. Це метод лікування, який працює на емоціях. Чому Моріта терапія акцентує на емоціях? Тому що багато психічних проблем виникають через віру в те, що певні відчуття та емоції є ненормальними, і люди здійснюють спроби їх усунути. Це означає обманювати свої емоції. Однак вам не потрібно робити таку нерозумну річ; ви можете просто зіткнутися з почуттями, яких ви боїтеся. Насправді, приймаючи емоції як природні, нам більше не потрібно потрапляти в їхню пастку.

Емоції — це природне явище, яке неможливо контролювати волею. Емоції, що виникають, такі як нервозність перед іншими, депресія, тривога тощо, є природною частиною людської природи і не можуть бути змінені, навіть якщо ми намагаємося їх змінити. Неможливо вибірково уникати емоцій, які вам не подобаються, таких як тривога, страх і сором. Так само ви не можете відчувати лише радість і задоволення.

Ми не можемо усунути власною волею неприємні емоції, наприклад, передчуття страху. Так само з власної волі ми не можемо відчувати приємні емоції, такі як радість і задоволення. Усі вони приходять до нас самі і зникають так само без нашої участі.

Парк мумі-тролів. Токіо (Японія)

Немає потреби оцінювати цінність будь-якої емоції як добру чи погану. Незалежно від того, що ви від-

Міжнародна підтримка

чуваєте, вам не потрібно звинувачувати себе за це. Емоції — це природне явище, як і погода, яка виникає в цей час, і у нас немає іншого вибору, окрім як прийняти їх такими, якими вони є. Так само, як ми не несемо відповідальності за погоду, немає потреби звинувачувати себе за ті чи інші емоції.

Процеси зміни емоцій

Якщо емоції залишити в спокої або дозволити їм текти природним чином, їхній хід утворюватиме криву, піднімаючись і опускаючись повільно, поки вони не зникнуть. Незалежно від того, наскільки ви щасливі чи сумні, емоції не триватимуть вічно; якщо ви дасте їм спокої, вони зрештою зникнуть самі по собі. Іншими словами, емоції, що виникають, — це природне явище, як і погода, тому єдине, що ви можете зробити, це якомога менше зважати на них.

Емоції стають притупленими та нечутливими, коли ми звикаємо до одного й того самого відчуття. Спочатку ви можете відчувати втому і біль, коли встаєте рано вранці, але якщо ви продовжуватимете, це стане звичкою і переживається менш болісно. Хоч якими болісними були випробування, якщо ви їх витримаєте і будете наполегливими, ви звикнете до них і більше не будете гостро реагувати.

Емоції стають сильнішими, коли наша увага зосереджена на них. Наприклад, коли ви відчуваєте сильну тривогу. Ваше серце б'ється швидше, ваш розум порожніє і ви можете відчувати дискомфорт, такий як оніміння в деяких частинах тіла. Чим більше ви зосереджуєтесь на цих фізичних відчуттях, тим інтенсивнішими вони стають.

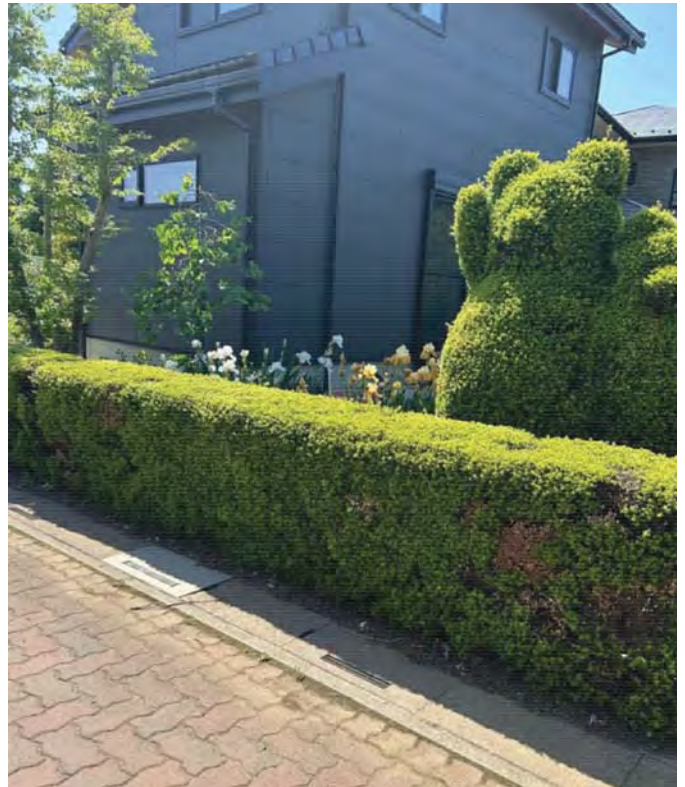
Емоції набувають через новий досвід і далі розвиваються через повторення. Наприклад, людина з тривожним неврозом, яка не може їздити на транспортному засобі, все ще може дістатися до місця призначення, сівши на потяг, навіть якщо відчуває очікуваний страх і серцебиття. Якщо ви повторите досвід можливості їздити на потязі та визнаєте досягнення (факт) прийняття рішення та досягнення своєї мети, ви набудете впевненості. З іншого боку, якщо ви зосередитесь лише на очікуваному страху і болю, ваш страх перед транспортними засобами стане ще сильнішим.

Зв'язок емоцій та дій

Емоції не можна контролювати волею, але дії — можна. Наприклад, коли вас паралізують страх і тривога, добре зробити прості дії. Протерти стіл, помити підлогу шваброю або трохи розім'яти тіло. Прості дії напрочуд ефективні.

Коли ви виконуєте необхідні дії, відчуваючи неприємні емоції, такі як страх і тривога, виникає нове відчуття досягнення. Водночас факт виконання дії та її результати залишаються, тоді як неприємні емоції зникнуть.

Емоції часто змінюються через дії. Але дії не можна використовувати для зміни емоцій. Коли ми думаємо

Японці люблять робити зелений паркан у формі ведмедиків або інших веселих персонажів. Токіо

«Якщо я вживу заходів, мій страх зникне», ми зрештою думаємо про дії як про спосіб позбутися страху, тривоги тощо, іншими словами, як про спосіб змінити наші емоції. Це як ставити віз попереду коня.

Поміркуймо разом

1. Як ви плануєте застосувати це навчання на практиці? Чи маєте ви інші ідеї?
2. Що ви думаєте про результати опитування?
3. Які найскладніші проблеми ви відчували під час війни?

Українські способи подолання емоцій

Коли виникають страх і тривога, сприйміть їх як природні та зачекайте, поки вони вщухнуть (хвилини, години...). Однак у разі дуже сильного страху / тривоги або якщо ви дуже виснажені, добре «заморозити» свої емоції на деякий час (нетривалий).

Учителі не повинні соромитися відчувати страх і тривогу та висловлювати їх перед учнями, залишаючись такими, якими є (*аругамама* японською). Це дає педагогам змогу співпереживати учням та мати гарне спілкування.

Робіть те, що можете, незважаючи на страх і тривогу. Наприклад, занурюйтесь у роботу чи інші завдання. Важливо не думати, що «зробивши це, ви позбавитеся страху».

Дякую за увагу й до зустрічі наступного разу!

Свіже повітря — свіжі ідеї Пленерний урок-експромт

УДК 373.5.016:821.09(100)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354756>

«Ми на пленері», «виїжджаємо на пленер», «робота на пленері», «пленерний живопис» — коли чуєш такі вислови, в уяві одразу виникає картинка, на якій художник на лоні природи малює те, що бачить перед собою: ліс, річку, поле або міський пейзаж.

Французька фраза «en plein air» перекладається «на свіжому повітрі». Ще у XIV—XV ст., коли зображення природи стало не тлом, а повноцінним жанром пейзажу, і виникла ідея пленеру.

© Тамара Гревцева, 2026

Ікебана — японське мистецтво квітів

Тамара Гревцева,

учитель зарубіжної літератури, учитель-методист,
Політехнічний ліцей НТУУ «КПІ» м. Києва

Як же метод пленера може стати у пригоді для шкільної освіти? Згадаймо відомого українського педагога Василя Сухомлинського:

«...шкільне навчання має один дуже серйозний недолік, а саме: з тієї хвилини, як дитина сіла за парту, ми класними стінами, дошкою, книгою, зошитом відгороджуємо її від того середовища, в якому відкрилось її перше джерело живої думки і живого слова, — від природи, від лісу і саду, від тихої діброви і зеленого луку, від синього неба і вогняної квітки соняшника, від дзвінкого дзвіночка жайворонка і дзюрчання перших весняних струмочків...». Стосувалося це передусім учнів початкових класів і називалося уроки розвитку мислення на природі. А «Школа радості» Василя Олександровича, призначена для дошкільнят, була покликана забезпечити м'який перехід до комфортного шкільного навчання.

Уроки зарубіжної літератури

Шестикласники
Політехнічного
ліцею НТУУ «КПІ»
м. Києва
на пленері.

А як щодо вивчення на свіжому повітрі конкретних шкільних предметів? Назву вже придумали: пленерний урок. Перше, що спадає на думку, — «Пізнаю природу», географія, мистецтво... Думаю, кожен учитель-предметник може знайти на шкільному подвір'ї щось корисне і цікаве для матеріалу, що вивчається чи уже вивчений.

Урок, про який хочу розповісти, я не називала пленерним, ба навіть не планувала його. Просто була весна, останні уроки навчального року, гарна погода і чудовий настрій. Завдання виникли спонтанно, були відкориговані учнями і ними ж із задоволенням виконані.

Отже, матеріал із зарубіжної літератури за 6 клас засвоєно (навіть оцінки уже були виставлені), твори прочитані і обговорені. Чим зацікавити? Тільки творчим підходом, асоціативним мисленням і — бажанням.

Тож гайда на вулицю! Поєднаймо прогулянку із повторенням вивченого! Завдання — знайти місця, предмети, речі, які можуть викликати асоціації з прочитаними у 6 класі творами із зарубіжної літератури. Перше, що зробили учні, — звичайно, порозбігалися. Ну хоч повітрям подихають...

Аж ось збираються одне за одним: знайшли! Показують або приносять і, що важливо, — не одразу називають свої асоціації, а дають можливість одноокласникам відгадати знайдене. А серед такого було:

Будівля навчального закладу — школа, яку так не любив Грегуар Дюбоск, а також спортивний майданчик поруч («35 кіло надії» Анни Гавальди).

Жовта квіточка (квітку жовтого кольору принесли дідуся герої оповідання Ульфа Старка «Чи вмієш ти свистати, Юганно?»).

Недозріла вишенька (як ілюстрація до епізоду крадіжки вишень — там стиглих — з твору Ульфа Старка).

Годинник на руці фізрука (пам'ятаєте, герой оповідання Джека Лондона «Любов до життя» постійно заводив свій годинник, незважаючи на начебто безглуздість таких дій).

Дерев'яний стовп (на якому в принципі міг би заповнювати свій календар Робінзон Крузо з однойменного роману Даніеля Дефо).

Ялинка, яка нагадала про Різдво, зображене у творах Миколи Гоголя і Чарльза Дікенса.

Далі виникають живі картинки: Єгор зображає, як Кліві Лірою «входить» в образ куща («Запах думок» Роберта Шеклі).

Коли входиш в образ літературного героя.

Ця черга на фото — до «Джоконди» в Аніному виконанні («Усмішка» Рея Бредбері).

Знахідок чимало — цікавих, часом неочікуваних, і свідчать вони і про креативність наших дітей, і про їхнє критичне мислення, й активність, і бажання співпрацювати. Ну й про те, що прочитані твори не залишили їх байдужими...

Ми працюємо у місті й, звичайно, обмежені рамками території. Якщо ж ваша школа розташована у сільській місцевості, — ідіть разом з дітьми на пленер!

Черга до «Джоконди» (за новелою Р. Бредбері «Усмішка»).

Вікторія Туряниця,

учителька-методистка зарубіжної літератури, української мови та літератури, головний спеціаліст відділу інституційного аудиту управління Державної служби якості освіти в Закарпатській області

«Так ніхто не кохав...» Сценарій літературного свята (8 клас)

УДК 37.091.3:379.81

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354758>

Мета заходу:

навчальна:

- розкрити поняття кохання як шляхетного почуття, що включає повагу, щирість, вірність, відповідальність;
- розширити знання про твори на тему кохання письменників різних часів від античності до наших днів;

© Вікторія Туряниця, 2026

- поглибити розуміння ідейно-художнього багатства творів про кохання, їхньої символіки та образності;
- активізувати читацькі інтереси, спонукати до емоційного сприйняття побаченого й почутого;

розвивальна:

- формувати вміння розвивати красу почуттів через літературу, музику, мистецтво;
- розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення, пам'ять;
- удосконалювати навички виразного читання прозових та ліричних творів;
- розвивати артистичні і творчі здібності (декламування поетичних творів, інсценізація, пісня, танець);

виховна:

- формувати культуру почуттів, розуміння сутності справжнього кохання, поваги до протилежної статі;

Позакласна робота

- виховувати любов до української і світової літератури та мистецтва;
- виховувати здатність до співпереживання, вміння цінувати близьку людину та її почуття і гідність;
- виховувати гордість за таланти.

Форма проведення: літературно-мистецька композиція.

Учасники / учасниці: учні та учениці 8 класу.

Місце проведення: актовий зал.

Присутні учні й учениці, вчителі, батьки.

Перебіг свята

Ошатно прибрано зала. Лунає тиха ніжна музика, яка поступово стихає (можна «Політ кондора» Лео Рохаса). На сцені — декламаторка.

Декламування вірша Володимира Сосюри «Так ніхто не кохав...»

Учениця 1.

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходять подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі
і земля убирається зрання.

Дише тихо і легко в синяву вона,
простягає до зір свої руки...
В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...

В'яне серце моє од щасливих очей,
що горять в тумані наді мною...
Розливається кров і по жилах тече,
ніби пахне вона лободою...

Гей, ви, зорі ясні!.. Тихий місяцю мій!..
Де ви бачили більше кохання?..
Я для неї зірву Оріон золотий,
я — поет робітничої рани...

Так ніхто не кохав. Через тисячі літ
лиш приходять подібне кохання.
В день такий розцвітає весна на землі
і земля убирається зрання..

Дише тихо і легко в синяву вона,
простягає до зір свої руки...
В день такий на землі розцвітає весна
і тремтить од солодкої муки...

Володимир Сосюра

Виходить перша пара ведучих (усього за сценарієм їх буде три пари).

Ведуча 1. Добрий день, дорогі друзі!

Ведучий 1. Добрий сонячний гарний день усім присутнім!

Ведуча 1. І знову весна. Вона розфарбувала все навколо в пишні різнобарв'я кольорів, звуків, запахів. Принесла очікуване тепло й сонце для наших спраглих душ. Сповнила серця емоціями, почуттями.

Ведучий 1. І звичайно ж, найпрекраснішим із них — коханням.

Ведуча 1. Саме йому, кохання, ми присвячуємо наше сьогоднішнє літературне свято!

Ведучий 1. Саме йому, неспокійному — і спокійному!

Ведуча 1. Підступному, зрадливому — і відданому, вірному!

Ведучий 1. Нерозділеному — і взаємному!

Ведуча 1. Гіркому — і солодкому!

Ведучий 1. Вічному, як світ, і невмирущому, як життя!

Ведуча 1. Найкращому почуттю, яке окрилює, дає сили і натхнення, радість і захоплення. І завдячуючи якому продовжується життя на землі.

Ведучий 1. Саме так, сьогодні ми з вами маємо чудову нагоду помандрувати країною величної Любові, поблукати вулицями великого Щастя. Тож уперед!

Декламування вірша Василя Симоненка «Я із надій будую човен...»

Учениця 2.

Я із надій будую човен,
І вже немовби наяву
З тобою, ніжний, срібномовен,
По морю радості пливу.
І гомонять навколо хвилі,
З борта човна змивають мох,
І ми з тобою вже не в силі
Буть нещасливими удвох.
І ти ясна, і я прозорий,
І душі наші, мов пісні,
І світ великий, неозорий
Належить нам — тобі й мені.
О море радості безкрає,
Чи я тебе перепливу?
Якби того, що в мріях маю,
Хоч краплю мати наяву.

Василь Симоненко

Виходить перша пара ведучих та декламаторка.

Ведучий 1. Кохання — це не тільки почуття людяності й шляхетності. Воно несе в собі велику силу.

Ведуча 1. Адже це таке почуття, коли завмирає серце, тремтить душа, хочеться співати, танцювати, малювати, писати вірші. Відколи людина усвідомила себе особистістю, що має серце й душу, про кохання написано й сказано багато.

Ведучий 1. Уперше в історії літератури оспівуванню найпрекраснішого людського почуття — кохання — присвятили свої вірші уславлена антична поетка Сафо, яку сучасники називали Десятою Музою. Жінка, чия чарівна пісня розбудила мрії й думки про кохання, про красу життя. Ось послухайте перші в істо-

рії людства поетичні рядки про це почуття, написані більше двох із половиною тисяч років тому.

Декламування вірша Сафо «...Тільки образ твій я побачу...»

Учениця 3

...Тільки образ твій я побачу —
Слова мовить не можу.
І язик одразу німіє, й прудко
Пробігає племінть тонкий по тілу.
В вухах чути шум,
Дивлячись, нічого очі не бачать.
Блідну і тремчу, обливаюсь потом,
Мов трава пожовкла, безсило никну,
От іще недовго й, здається, має
Смерть надлетіти...

Сафо

Ведуча 1. Любов людську, прирівняну до божественної, оспівує біблійна Пісня над піснями, Книга Пісень зі Старого Заповіту, що приписується цареві Соломону. Це високохудожня збірка любовних гімнів, які розкривають прекрасні взаємні почуття Соломона та його коханої Суламіті. Однак за цим дослівним значенням ховається й алегорія: йдеться про віковичну любов Господа до ізраїльського народу й до кожної окремої душі. Рядки, написані майже дві тисячі років тому, вражають читачів і зараз.

Інценівка уривка з «Пісні над піснями царя Соломона»

Виходять актор і акторка в образах царя Соломона і його коханої Суламіті.

Він. Запах пахощів твоїх найзапашніший, розлите миро — твоє ім'я.

Вона. Ми будемо радіти й веселитися з тобою, ми будемо твоєю любов понад вино хвалити. Яка ж то насолода — тебе любити!

Він. Прегарні твої щоки у сережках, шия твоя — в намисті.

Вона. Торбинка мира — любий мій для мене... Гроно кипрове — любий мій, для мене, у виноградниках Ен-Геді.

Він. Яка ж бо ти прекрасна, моя люба! Яка ж бо ти прекрасна! Очі твої — голубки.

Вона. Який же ти прекрасний, о мій любий! Який ти милий!... Я — нарцис шаронський, лілея на долині.

Він. Що та лілея між будяками, то моя люба поміж дочками.

Вона. Що яблуня між лісовими деревами, то любий мій між синами! У його солодку, що так бажала, я сіла, і плід того дерева був солодкий моєму піднебінню.

Він. Я заклинаю вас, дочки ерусалимські, сарнами й ланями пільними, щоб не будили, не розбуджували любої моєї, покіль вона того не схоче.

Вона. Заговорив мій любий і сказав до мене:

Ю. Шнорр фон Карольсфельд. Суламиф. XIX ст.

Він. Устань, моя люба! Ходи, моя прекрасна! Глянь бо: зима минула, дощі прогули, прошуміли. Вже квіти на землі з'явилися, пора пісень настала, і голос горлиці вже чути в краю нашім. Смоковниця бруньки вже виганяє, і виноград у цвіту пахощі розливає. Устань, іди, моя люба! Ходи, моя прегарна! Моя голубко, у щілинах скелястих, у сховку стрімкої кручі! Дай глянути на твоє личко, дай голос твій почути! Бо голос твій солодкий, і личко твоє принадне.

Виходить перша пара ведучих.

Ведучий 1. Прекрасна й велична доба Відродження... Епоха вражаючих наукових, географічних, астрономічних відкриттів... Час розквіту гуманізму — філософії людиноцентризму, в основі якої — повага й любов до людини. Саме митці Відродження відкрили для Вічності погляд на Людину як на диво природи, мірило всіх речей, обдаровану творчими й розумовими можливостями.

Ведуча 1. Життя людини на землі, казали вони, — це шлях пізнання, радості, творчості, звершень. Людина має право на земне щастя, на пізнання почуття кохання, що возвеличує закоханих і здійсмає на нові висоти.

Ведучий 1. Цей час подарував світові стільки геніїв, стільки світових шедеврів! Леонардо да Вінчі й Мікеланджело, Рафаель і Тиціан, Данте, Петрарка й Шекспір. Сикстинська Мадонна й Мона Ліза. Беатриче, Лаура й Смаглява леді. Ромео і Джульєтта...

Перегляд уривка з кінофільму за трагедією Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта».

На екрані — уривок із кінофільму «Ромео і Джульєтта» італійського режисера Франко Дзефіреллі (1968). Сцена на балу в палаці Капулетті. Герої бачать одне одного вперше.

Інценівка уривка з трагедії Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта»

Виходять актори в образах Хориста, Ромео і Джульєтти.

Позакласна робота

Хорист

Ромео любить. Люблять і його.
Очам чарівним він піддався у владу.
Йому — кохати ворога свого,
їй — красти з гострого гачка принаду.
Він — ворог — і пощо його клятьба?
Він не прошепче їй клятьби своєї.
Закохана в ньому вона — та ба:
ще менше способів зійтися в неї.
Та пристрасть їх міцнить на всі напасті
і топить дужий розлад в дужім щасті.

Джульєтта

Скажи, навіщо ти прийшов сюди?
Високий мур не просто перелізи.
Згадай, хто ти: тебе чекає смерть,
Як хтось тебе із родичів побачить.

Ромео

Над муром піднесли кохання крила,
Бо стіни для кохання — не завада,
І родичам не зупинить мене.

Джульєтта

Вони тебе уб'ють, якщо застануть.

Ромео

А хоч би й так? Твоїх очей байдужість
Страшніша, ніж десятки їх мечей.
Поглянь лиш ніжно, й злобу я здолаю.

Джульєтта

О, тільки б не застали тут тебе!

Ромео

Мене укриє ніч від їх очей.
А втім, якщо не любиш, хай застануть.
Бо легше вмерти від ворожих рук,
Ніж далі жити без твого кохання.

Джульєтта

Хто був тобі сюди провідником?

Ромео

Любов мені дорогу показала.
Вона мені позичила свій зір.
Я не моряк, та плив би за тобою
На щонайдальший берег океану,
Щоб скарб твого кохання там знайти.

Джульєтта

... Скажи, чи справді любиш ти мене?
Ти скажеш «так», і я тобі повірю.
Я знаю, що брехливі всі присяги,
І що із них сміється сам Юпітер.
Тож не клянись, Ромео, милий мій.
Скажи, якщо ти любиш, прямо й чесно.
Коли ж вважаєш, що занадто легко
Ти переміг мене, скажу я: «Ні!»

Насуплюся і буду невмолима,
Щоб ти за мною довго упадав.
Я справді безрозсудна, мій Монтеккі;
Можливо, й легковажною здаюсь.
Та буду я вірнішою в коханні,
Ніж ті, які приховують любов.
І я б могла байдужою здаватись,
Коли б ти не застав мене зненацька
І пристрасне зізнання не почув.
Пробач і не вважай за легковажність
Порив, який тобі відкрила ніч.

Ромео

Клянусь промінням місяця тремтливим,
Що обливає сріблом ці дерева...

Джульєтта

Ні, місяцем зрадливим не клянись,
Який свій вигляд змінює так часто!
Чи, може, і любов твоя мінлива?

Ромео

То чим же присягнутися тобі?

Джульєтта

Не присягайся зовсім. А як хочеш,
Собою присягнись, — моїм кумиром, —
І я повірю.

Ромео

Я тобі клянусь...

Кадр із фільму Ф. Дзефіреллі «Ромео і Джульєтта»

Виходить ведучий 1 та декламатори.

Ведучий 1. Кохання вустами митців доби Відродження — справжнє людське почуття, то щасливе, то нерозділене. Та яким би воно не було, героїні Данте, Петрарки, Шекспіра — це живі жінки, з реальними земними рисами, оспівані прекрасними й довершеними сонетами.

Декламування сонета 130 Вільяма Шекспіра мовою оригіналу та в перекладі Дмитра Паламарчука.

Учениця 4

SONNET 130 (ONE HUNDRED AND THIRTY)

My mistress' eyes are nothing like the sun;
Coral is far more red than her lips' red;
If snow be white; why then her breasts are dun;
If hairs be wires, black wires grow on her head.
I have seen roses damasked, red and white,
But no such roses see I in her cheeks,
And in some perfumes is there more delight
Than in the breath that from my mistress reeks.
I love to hear her speak, yet well I know
That music hath a far more pleasing sound;
I grant I never saw a goddess go -
My mistress when she walks treads on the ground.
And yet, by heaven, I think my love as rare
As any she belied with false compare.

William Shakespeare

Учень 1

СОNET 130

Ї очей до сонця не рівняли,
Корал ніжніший за її уста,
Не білосніжні пліч її овали,
Мов з дроту чорного коса густа.

Троянд багато зустрічав я всюди,
Та на її обличчі не стрічав,
І дише так вона, як дишать люди, —
А не конвалії між диких трав.

І голосу її рівнять не треба
До музики, милішої мені,
Не знаю про ходу богинь із неба,
А кроки милої — цілком земні.

І все ж вона — найкраща поміж тими,
Що славлені похвалами пустими.

Вільям Шекспір

(переклад Дмитра Паламарчука)

Виконання пісні «Час» з репертуару Mad Heads (XL), слова і музика Вадима Красноокого (або іншої пісні про кохання сучасних виконавців).

Виходить друга пара ведучих.

Ведуча 2. Із часів Відродження різні історії кохання з'являються з-під письменницького пера. Здається, нема у світі людей, кому невідома історія закоханих Ромео і Джульєтти, які загинули, бо не в змозі були жити одне без одного!

Ведучий 2. А історію верховинських Ромео і Джульєтти розповідає відомий український письменник Михайло Коцюбинський у повісті «Тіні забутих предків», написаній під враженням свого перебування на Гуцульщині, в селі Криворівня влітку 1911 року.

Ведуча 2. У селі над живописною річкою Черемош у давно ворогуючих родинах Палійчуків і Гутенюків ростуть двоє малих гуцулят — Іван і Марічка. Від рани, отриманої в бійці з кривим ворогом Гутенюком, батько хлопчика помирає. Іван та Марічка зростають

поряд, разом випасають овець і з часом закохуються одне в одного. Щоб урятувати занепале після смерті батька господарство, юнак вирушає на літо в полонину на заробітки. А Марічка під час повені гине. Пригнічений втратою, Іван блукає горами, живлячись самими ягодами. Односельці вважають його загиблим.

Ведучий 2. Та Іван з'являється, одружується, облаштовує обійстя. Якось, відвідавши місце, де колись гуляли закохані, Іван зустрічає Марічку в подобі нявки. Вони згадують давні часи свого щастя й кохання, поступово заглиблюючись у ліс. Несподівано нявка зникає... Вражений новим нещастям, Іван рушає на пошуки коханої. Йдучи на її голос крізь хащі, він падає... Наступного дня Івана ледь живим на дні урвища знаходять пастухи, і незабаром він помирає.

Інсценівка уривка з повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Кадр із фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків»

На сцені — актори в образах Івана та Марічки в гуцульських строях. Іван спить. Марічка підходить до нього й будить.

Марічка. Уставай. Уставай і ходім.

Іван підводиться, Марічка бере його за руку, вони йдуть. Зупиняються.

Марічка. Чого сь так змарнів? Ци ти недужий?

Іван. За тобов, душко Марічко... за тобов банував...

Марічка. Чи пам'ятаєш, серце Іванку, як ми сходились тут, у сему лісі: ти мені грав, а я закладала свої руки тобі за шию та й цілувала кучерики любі?

Іван. Ой пам'ятаю, Марічко, й повік не забуду...

Марічка. Давно я мала тебе спитати: за що ти вдавив мене в лице? Тоді, пам'ятаєш, як билася стариня наша, а я тремтіла під возом, бачачи кров...

Іван. Не знаю... Таж вороги кривні були наші старі... Ти побігла потому, я кинув твої уплітки в воду, а ти дала мені цукерок...

Марічка. Я тебе покохала одразу... Чому так довго не вертав з полонини, Іванку? Що там робив-есь?

Іван (відвертається від Марічки, говорить убік). Розказати їй, як кликала мене у полонини лісна, прибравши її, Маріччин, голос? Йой, обминаю тоту згадку. Що зі мною? Ось коло мене Марічка... Та ж Марічка

Позакласна робота

ки нема на світі! Се хтось інший веде мене у безвісті, у недеї, щоб там загубити. Проте ж так добре йти за її сміхом, за її щебетанням дівочим, не боячись нічого... Я легкий і щасливий, яким був колись...

Марічка. А я тебе все виглядала та й усе чекала, коли з полонини повернеш. Не їла, не спала, співанки розгубила, світ мні зів'яв... Поки ми ся та й любили, сухі дуби цвіли, а як ми ся розлучили, сиренькі пов'яли...

Іван. Не кажи так, Марічко, не кажи, любко... Тепер ми вже разом та й довіку укупі будем...

Марічка. Довіку? Ха-ха...

Іван. Смієшся, Марічко?

Марічка. Що ти, Іванку! Я не сміялась. То тобі вчлось. Ти вже пристав? Тобі трудно іти? Ходім ще трошки. Ходімо!..

Виходить друга пара ведучих.

Ведуча 2. Та кохання — не тільки згуба. Ідею возвеличення цього потужного почуття та його життєдайної сили знаходимо і в житті, і в багатьох творах літератури. Кохання польського поета, перекладача, воїна Константи-Ільдефонса Галчинського і його дружини Наталії пережило всі жахи Другої світової війни. Польща стала першою жертвою фашистів і сталінців, і на всіх, хто встав на її захист у перші дні війни, чекали нелегкі випробування.

Ведучий 2. Не оминула лиха доля й Галчинського: вставши на нерівний бій за Батьківщину Польщу, поет потрапив до концтабору Альтенграбов. Там він написав поезію «Лист із полону», яку присвятив своїй дружині Наталії. Кохана для автора — найбільше щастя. Їхнє кохання пережило війну. Вийшовши з неволі, Галчинський зустрівся з дружиною в Кракові. Ця зустріч, подібна до виходу героя давньогрецьких міфів Орфея з підземного царства й зустрічі з коханою Евридікою, дасть митцеві новий імпульс до творчості.

Декламування вірша Константи-Ільдефонса Галчинського «Лист з полону».

Учениця 5.

Кохана моя, кохана!
Ти спиш уже? На добраніч!
В пільмі я твій образ бачу,
А ніч весняна, духмяна!

Єдина у цілім світі,
Ім'я твоє хай святиться!
Вода ти для мене влітку,
А взимку — моя рукавиця.

Ти щастя моє весняне,
Осінь, зимове, літне...
Скажи мені: «На добраніч!»,
Прийди уві сні, кохана!

За що мені все це щастя
З тобою в раю у Бога?..

Світліше за сонце ясне,
Ти — пісня моєї дороги.

К.-І. Галчинський

(переклад Ольги Ніколенко)

Виходить друга пара ведучих.

Ведучий 2. На жаль, війна випала й на долю нашого покоління...

Ведуча 2.

Війна, війна!
І знов криваві ріки!
І грім гармат, і шаблі дзвін.
Могили, сироти, каліки
І сум покинутих руїн.

Олександр Олесь

Ведучий 2. Дмитро Коцюбайло, псевдо ДаВінчі — учасник Євромайдану, доброволець російсько-української війни, командир батальйону «Вовки ДаВінчі». Він ніколи не був у лавах ЗСУ, пройшовши найгарячіші точки війни з москowitzами у складі Добровольчого українського корпусу «Правий сектор», член його Проводу. Онук воїна УПА. Герой України. Перший доброволець, якому присвоєно це звання прижиттєво. Його позивний «Да Вінчі» пов'язаний саме з талантом — Дмитро гарно малював, навчався в Івано-Франківську на художника. 2014-го отримав тяжке поранення, однак не дочекався завершення курсу реабілітації і повернувся на війну. 2022 року був включений до рейтингу «30 до 30: обличчя майбутнього» від «Forbes».

7 березня 2023 року Дмитро ДаВінчі Коцюбайло отримав смертельне поранення під Бахмутом, рятуючи від загибелі під обстрілом своїх бійців... Йому було 27 років.

Дмитро Коцюбайло отримує Зірку Героя України.
Верховна Рада України

Ведуча 2. Аліна Михайлова — організаторка й очільниця медичної служби 1-го батальйону 67-ої бригади, який сформували добровольці 1-ої штурмової роти «Вовки ДаВінчі», засновниця інформаційної служби, організаторка навчання управління безпілотниками. Про дві медичні машини медслужби «Ульф» на фронті ходять легенди, бо тільки в них є вся необхідна апаратура для порятунку важкопораненого в дорозі до медзакладу, а парамедики, які потрапляють саме в цей добровольчий підрозділ, проходять найефективніші курси домедичної допомоги.

7 березня 2023 року Аліна особисто надавала реабілітаційну допомогу важко пораненому коханому ДаВінчі, хоча їй було надзвичайно важко. І врятувати не змогла... Повірити в це було неможливо. На похороні Дмитра всі говорили, що смерть і ДаВінчі несумісні, що всі його вважали безсмертним... Він став символом цієї війни, її легендою.

Ведучий 2. Історія кохання Дмитра й Аліни — історія кохання сучасних Ромео і Джульєтти. Історія кохання на війні...

Інценівка за уривком із інтерв'ю Аліни Михайлової.

Виходять актори в образах Дмитра ДаВінчі Коцюбайла та Аліни Михайлової.

Дмитро. Аліно, я не маю права не бути прикладом для воїнів, для свого особового складу. Не маю права не вести людей у бій, не бути разом із ними.

Аліна. Облиш це! Комбат сам веде на штурм?! ДаВінчі, так не робиться!

Дмитро. Та я знаю, що так не робиться. Але не можу по-іншому. Зрозумій мене.

Аліна. Якщо з тобою щось станеться, навіть не думай про мене. І подумай, що буде з нашим батальйоном, що буде з бійцями, які пішли за тобою. Вони пішли в ЗСУ, я пішла в ЗСУ тому, що там ти. Ти мене зрозумій. Я не зможу жити без тебе.

Дмитро. Це мій обов'язок, Аліно. Я не можу по-іншому. Ти знала, з ким поєднуєш долю.

Аліна. Я в Збройних Силах тому, що ти тут. Бо люблю...

Дмитро. Люблю?! Що значить «люблю»? Поговорімо про це.

Аліна. А що не так? Ти ж сам писав мені: «Так дивно на війні знайти людину, з якою проводиш 24 на 7 і не втомлюєшся, яку хочеш бачити щоранку... Якій я б хотів сказати найдорожчі в моєму житті слова».

Дмитро. «Люблю» ти можеш казати мамі... собакам... А я тебе не люблю, я тебе кохаю. Кохаю — це те, що я відчуваю до тебе. Я хочу, щоб і ти відчувала так, як я.

Аліна. Ти ж знаєш, я з Дніпра, і в нас слова «кохаю» у вжитку не було... Ну добре, добре. А так краще: «класно, що ми вже рік разом, а я досі в тебе закохана!»?

Дмитро. І це погане слово! Ти не закохана. Ти маєш мене кохати!

Аліна. Добре. Ти маєш знати, що я тебе кохаю і досі в тебе закохана!

Дмитро. Чудово! Але ти мусиш поїхати звідси. Я не можу працювати. Ми починаємо якусь роботу, а я думаю, що ти на медпункті і що зараз прилетить ракета і тебе не стане. Я тебе прошу: поїдь на три дні. Ми відпустимо цю ситуацію, нормалізуємося — і ти повернешся.

Аліна. А якщо з тобою щось станеться? Ти думаєш, що буде зі мною? Як буду жити я?

"З "ДА ВІНЧІ" МИ ПОЗНАЙОМИЛИСЯ В АВДІЇВЦІ, У ЛІКАРНІ. Я ЇЇХАЛА НА РОТАЦІЮ З КУПОЮ МОЛОКА Й НАПИСАЛА ЙОМУ У ФЕЙСБУЦІ: "ПРИВІТ, МЕНЕ ЗВАТИ АЛІНА, Я ВОЛОНТЕР "АРМІЯ SOS". У МЕНЕ Є МОЛОКО ДЛЯ ХЛОПЦІВ, ЯКЩО МОЖЕ ХТОСЬ ЗАЙХАТИ, ХАЙ ЗАБЕРУТЬ. І НАПИШИ СПИСОК ПОТРЕБ"

З ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ "УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ"

Дмитро ДаВінчі Коцюбайло і Аліна Михайлова

Декламування вірша Юрія Іздрика «Молитва».

Учениця 6

коли повертається світ спиною
і знов поміж нами відстань і стіни
говори зі мною
говори зі мною
хай навіть слова ці нічого не змінять

і коли вже довкола пахне війною
і вже розгораються перші битви
говори зі мною
говори зі мною
бо словом також можна любити

я одне лиш знаю і одне засвоїв
і прошу тебе тихо незграбно несміло:
говори зі мною
говори зі мною
і нехай твоє слово станеться тілом

Юрій Іздрик

Ведуча 3. Зараз понад усе ми, українці, віримо в нашу Перемогу! Віримо, що й на цей раз Добро пе-

Позакласна робота

реможе зло, Життя переможе смерть, Кохання здолає ненависть.

Виконання сучасного танцю.

Після танцю дівчата-танцюристки залишаються на сцені, до них виходять усі актори-виконавці літературно-мистецької композиції. Декламують тільки хлопці.

Завершення літературно-мистецької композиції.

Учень 1. Кохання... Це найпрекрасніше, що є в нашому житті!

Учень 2. Кохання — це те, без чого неможливо було б уявити існування людства.

Учень 3. Те, заради чого помирають і живуть.

Учень 4. Те єдине, що здатне посунути гори й дістатися з неба зірку.

Учень 5. Кохання — це вогнище, у яке закохані обоє підкидають хмиз, щоб воно палало...

Учень 6. ... Обоє оберігають його від вітру... але тільки разом, тоді воно горить вічно...

Учень 7. Кохання — двигун і причина всіх наших дій.

Учень 8. Кохання — це початок усього. Все наше життя існує тільки завдяки коханню.

Учень 9. Кохання — це те почуття, що облагороджує людину, робить її кращою. Заради коханої / коханого звершуються подвиги.

Учень 10. Саме кохання розтоплює непорозуміння й ніколи не допустить жорстокості.

Учень 11. Кохання примирює людей, пом'якшує навіть зачерствілі душі.

Учень 12. Це почуття невичерпне, й існує воно в душі людини доти, доки б'ється серце.

Учень 13. Кохання... Це велика загадка життя. Ніхто не в змозі пояснити, що ж це таке.

Учень 14. Люди кохали одне одного завжди.

Учень 15. І кохатимуть вічно!

Лунає пісня Макса Барських «Хай буде весна!»

Учителька-методистка Вікторія Туряниця й учасники свята. м. Свалява Закарпатської області

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 5–9 класів НУШ»

Олена Омелян,

учитель зарубіжної літератури,
учитель-методист, спеціаліст вищої категорії,
Херсонський багатопрофільний лицей

Спостережливість — друга натура Урок за творчістю Артура Конан Дойла (7 клас)

УДК 373.5.016:821.09(410)(092)КОНАН ДОЙЛ
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354761>

Тема: Формула успіху Шерлока Холмса. Причини надзвичайної популярності героїв детективних творів Е. По та А. Конан Дойла.

Мета: повторити вивчене про детективні твори; розкрити секрет успіху головних героїв на ниві детективних розслідувань; розвивати дослідницькі навички учнів; усне мовлення учнів; формувати прагнення збагатити свій життєвий досвід знаннями про дедукцію; розвивати кмітливість, фантазію; виховувати інтерес до детективних творів.

...Навряд чи хто може згадати таку закручену загадку, якої хтось інший, відповідно спрямувавши свою винахідливість, не зміг би розгадати.

Е. А. По

Щоб пізнати людство, треба вивчити людину.

А. Конан Дойл

Усе знати — моя професія.

Мабуть, я привчився бачити те, чого інші не помічають.

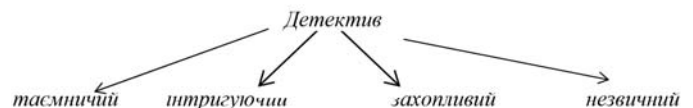
А. Конан Дойл

I. Мотивація навчальної діяльності.

Асоціативний куц «Детектив»

— Прослухайте фрагмент музики з кінофільму «Пригоди Шерлока Холмса та доктора Ватсона» і дай-

те відповідь на запитання: «Які почуття з'являються у вас? Що є в ній детективного?»

II. Повідомлення теми, мети уроку.

Вступне слово вчителя.

Справді, детектив приваблює, зачаровує, робить кожного своїм прихильником. Урок, присвячений цьому жанру, проведемо у формі гри-дослідження.

Проблемні питання:

- Чому детективні твори, їх герої такі популярні?
- Що дають знання про дедуктивний метод звичайній людині?

III. Актуалізація опорних знань .

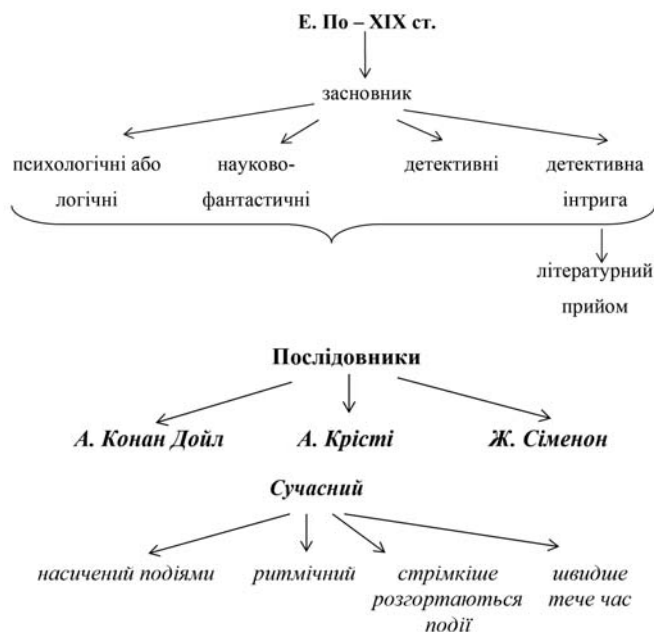
Слово надається літературознавцю. Він нам нагадає все, що ми знаємо про детективну літературу (робота зі схемою).

У творах XII століття можна знайти елементи детективного твору, але у них увага не приділялася людині, яка розкриває злочин. Засновником жанру вважають видатного американського письменника Едгара Аллана По, XIX століття. Він розробляє правило для створення невеличких оповідань, які називали «логічними оповіданнями». Їх можна поділити на декілька тематичних груп: психологічні або логічні, науково-фантастичні, детективні. В основі лежить детективна інтрига — літературний прийом — злочин, таємниці. Головні герої — люди, наділені сильною волею, аналітичним розумом, досягають поставленої мети. Вони аматори, до них належать літературні герої й героїні: Дюпен, Легран — Едгара По; Шерлок Холмс — Артура Конан Дойла; Марпл, Пуаро — Агати

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Крісті; Мерге — Жоржа Сіменона. Дія починається з факту злочину і розгортається у зворотному напрямку. Письменники шляхом логічного аналізу простежують ті порухи душі людини, які часто залишаються незрозумілими для більшості людей.

Схема

— Що таке детектив?

Детектив (англ. *detective*, від лат. *detego* — розкриваю, викриваю, нишпорка) — 1. агент таємної служби розшуку; 2. літературний твір, кінофільм, зміст яких присвячено розкриттю заплутаного злочину, таємниці.

Деду́кція (лат. *detuctio* — виведення, доведення) — спосіб розмірковування, при якому нова думка або висновок виводяться шляхом роздумів над багатьма іншими думками, фактами.

Встановіть відповідності між назвами оповідань та назвами предметів:

Фото Ірен Адлер	«Блакитний карбункул»
«Британська енциклопедія», том 1	«Палець інженера»
Блюдце з молоком	«Пістрява стрічка»
Різдвяна гуска	«Скандал у Богемії»
Гідравлічний прес	«Спілка рудих»
Вбрання жebraка	«Вбивство на вулиці Морг»
Оголошення моряка у газеті про мавпу	«Людина з розсіченою губою»

IV. Опрацювання теми.

Детективна інтрига»

Кожен самостійно провів дослідницьку роботу.

Чому популярні? Експерти узагальнили.

Чому детективні твори популярні? Фрази-положення.

Секрет успіху

1. Особистість виявляє надзвичайні інтелектуальні здібності.
2. Сам процес розкриття таємниці, злочину.
3. Напружена розумова діяльність на основі дедуктивного методу.
4. Незвичайні особистості_(*Легран, Шерлок Холмс, Дюпен*)

Секрет успіху

Особисті якості	Знання	Уміння
почуття гумору	Хімія	логічно розмірковувати
винахідливість	Математика	фантазувати
спостережливість	Мистецтво	розгадувати
хорообрість	Історія	криптограми
цілеспрямованість	Медицина	бачити важливе
наполегливість		робити висновки
кмітливість		дедукція
уважність		
недовірливість		
обережність		
цінує дружбу		

Афоризми Шерлока Холмса

- Розслідування злочинів — точна наука, принаймні повинна нею бути.
- Мені здається, що людський мозок схожий на маленьке порожнє горище, яке ви можете обставити, як хочете.
- Якщо відкинути все цілком неможливо, то саме те, що залишиться, — хоч яким би неймовірним воно здавалося, — і є істина!
- Ви бачите все, але не даєте собі можливості поміркувати над тим, що ви бачите.
- По скороминущому виразові обличчя, мимовільному руху якого-небудь мускула або по погляді можна вгадати найпотемніші думки співрозмовника. Людину, яка вміє спостерігати й аналізувати, обдурити просто неможливо.
- З однієї краплі води людина, яка вміє мислити логічно, зможе зробити висновок про існування Атлантичного океану або Ніагарського водоспаду, навіть якщо вона не бачила ні того, ні іншого. Все життя — величезний ланцюг причин і наслідків, і природу його можна пізнати по одній ланці.
- Спостережливість — друга натура.
- Найцінніше — показання свідків. Треба дізнаватися усе, що тільки можна.
- Слід більше довіряти собі.
- Дивні подробиці полегшують розслідування.

- Побічні обставини бувають іноді так само красномовні, як муха в молоці.
- Якщо небезпеку можна передбачити, то її не слід боятися.

Чи має рацію Ватсон?

Якось Ватсон написав жартівливий «Атестат» Шерлока Холмса. Які ж оцінки отримав великий сищик?

Атестат Шерлока Холмса

1. Знання в галузі літератури — жодних.
 2. Знання в галузі філософії — жодних.
 3. Знання в галузі астрономії — жодних.
 4. Знання в галузі політики — слабкі.
 5. Знання в галузі ботаніки — нерівномірні. Знає властивості беладони, опіуму й отрут взагалі. Не має уявлення про садівництво.
 6. Знання в галузі геології — практичні, але обмежені. З першого погляду визначає зразки різноманітних ґрунтів. Після прогулянок показує бризки бруду на штанях і по їхньому кольору і консистенції визначає, з якої вони частини Лондона.
 7. Знання в галузі хімії — глибокі.
 8. Знання в галузі анатомії — точні.
 9. Знання в галузі карної хроніки — величезні. Знає, здається, усі подробиці кожного злочину, скоєного в дев'ятнадцятому сторіччі.
 10. Добре грає на скрипці.
 11. Чудово фехтує на шпагах і еспадронах, прекрасний боксер.
 12. Ґрунтовні практичні знання англійських законів.
- Проте біограф містера Холмса багато в чому помилився. І сам великий сищик підкреслює свою обізнаність в багатьох сферах.

Сценка «Досьє Шерлока Холмса» (версія Леслі Клінгера)

Журналіст. Ваше ім'я?

Шерлок Холмс. Вільям Шерлок Скотт Холмс.

Журналіст. Рік і місце народження?

Шерлок Холмс. 1854. Східний Сассекс.

Журналіст. Освіта?

Шерлок Холмс. 1864 рік — Англія, Кеннінгтон, школа-інтернат. 1866 рік — Йоркшир, звичайна школа. 1872 рік — Оксфорд (коледж), а в 1874 році — Кембридж (коледж).

Журналіст. Ваші захоплення?

Шерлок Холмс. У 1879 році мене можна було побачити на лондонській театральній сцені в ролі Гамлета. Потім разом із театром Михайла Сазонова «Sasanoff Shakespeare Co» я вперше побував в Америці. На той же час у мене з'явилося ще одне захоплення — скрипка. Трохи пізніше, в 1881 році, я захопився хімією, потім я зацікавився розкриттям злочинів, боксом, читанням книг з філософії та природничих наук.

Журналіст. Ваші друзі?

Шерлок Холмс. Джон Хеміш Ватсон.

Журналіст. Тільки один?

Шерлок Холмс. Молодий чоловіче, тільки з віком розумієш, що таке дружба, що таке вірність, що таке плече товариша. Знайомих може бути в житті скільки завгодно, а ось справжній друг — тільки один. І він у мене є!

Журналіст. А вороги у Вас є?

Шерлок Холмс. Авжеж, є! Професор Моріарті.

Журналіст. Теж один?

Шерлок Холмс. Але який! Від нього та його спільників мені довелося з 1884 до 1891 року переховуватися в Італії, Тибеті, Персії, Мецці, навіть в Африці.

Журналіст. Ви ризикова людина?

Шерлок Холмс. Я не лише детектив, а й розвідник. Так-так! У 1912 році я вдруге їздив до Америки з метою проникнення в таємні Ірландські групи. Переді мною стояло завдання: увійти в довіру до німецьких розвідників.

Журналіст. І що, Ви його виконали?

Шерлок Холмс. Так, викриття німецького шпигуна фон Борка — остання справа Холмса-детектива, Холмса-розвідника. Потім я повернувся на свою ферму в Сассексі, де за розведенням бджіл і науковими працями з бджільництва я провожу залишок життя.

Журналіст. Шерлок Холмс — великий детектив, а зможете Ви розкрити свої сильні та слабкі сторони?

Шерлок Холмс. Ну, похвалитися трішки нікому ще не завадило. Я — справедливий і розумний, винахідливий та ерудований, благородний і безкорисливий, мужній і чесний.

Творча робота в групі «Досьє Шерлока Холмса»

У Шерлока Холмса була величезна картотека на всіх відомих йому злочинців. Не дивно, що відомості про самого сищика-консультанта старанно збиралися і зберігалися не тільки в архівах Скотленд-Ярда, але й у приватних архівах кримінального світу. Пропонуємо скласти своє досьє на відомого нишпорку, додавши відомості про детектива, які дізналися з повісті «Собака Баскервілів» та прочитаних оповідань.

Наприклад:

ДОСЬЄ

Прізвище, ім'я: Холмс Шерлок;

Рік народження: 1887 (дані Британської енциклопедії);

Батьки: батько — А. Конан Дойл; мати — ім'я не відомо;

Близькі родичі: брат Майкрофт Холмс;

Зовнішність: сухорлявий, ріст більше шести футів (понад 180 см), тонкий орлиний ніс, гострий, проникливий погляд, трішечки скрипливий голос;

Освіта: ґрунтовна в багатьох галузях;

Адреса: Велика Британія, Лондон, Бейкер-стріт 221-б;

Рід занять: приватний сищик або сищик-аматор;

Найзагадковіша справа: «Собака Баскервілів»;

Друзі: доктор Ватсон;

Основні вороги: професор Моріарті;

Шкідливі звички: паління;

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Хобі: хімія, гра на скрипці;

Спортивні захоплення: бокс, фехтування, гольф, плавання, східні единоборства; відмінно стріляє з пістолета.

Улюблені газети: «Дейлі телеграф», «Таймс».

Сценка

Ватсон. Як ви дійшли таких висновків?

Холмс. Якби кожна людина розвивала в собі здатність вдивлятися в дрібниці навколишнього життя, а головне порівнювати їх, вона могла б досягти таких самих результатів.

Ватсон. Я гадаю, що зір у мене не гірше вашого.

Холмс. Абсолютно правильно. Ви дивитесь, але не спостерігаєте, а це різні речі. Наприклад, ви часто бачили сходи, які ведуть до цієї кімнати?

Ватсон. Часто.

Холмс. Як часто?

Ватсон. Ну, декілька сот разів.

Холмс. Чудово, скільки ж там сходинок?

Ватсон. Скільки? Не звертав уваги.

Холмс. Ось, не звертали уваги. А між тим, ви бачили. У цьому вся суть. А я знаю, що сходинок — сімнадцять, тому що я і бачив, і спостерігав

Учитель. Кожен день ви ходите з першого на другий поверх і навпаки. А чи задумувались ви над тим, скільки сходинок на другий поверх?

— У чому секрет особистості? (Леграна, Дюпена, Шерлока Холмса)

Процес розкриття таємниці

Сценка з оповідання «Пістрява стрічка»

Холмс. Сьогодні ми зібралися, щоб поставити крапку у цій справі.

Ватсон. Неповторне поліцейське слідство дійшло висновку, що лікар знайшов свою смерть внаслідок необережного поводження зі своєю небезпечною улюбленицею — отруйною змією. Але мені, Холмс, дуже кортить дізнатися незрозумілі деталі справи.

Хелін Стоунер. Містер Холмс, розкрийте, будь ласка, секрет. Мені дуже хочеться знати. Від цього минеться мій страх.

Читання уривка оповідання, де Холмс докладно розповідає, як йому вдалося розкрити таємницю.

Стоунер. Спасибі вам на все, містер Холмс, Ви позбавили мене страху.

Висновок. Деталь до деталі — і таємниця розкрита. І це приваблює в детективних творах, робить їх популярними.

V. Підбиття підсумків уроку

1. Дедуктивний метод:

- Не оминати жодної дрібниці.
- Тренувати увагу.
- Бути благородним, мужнім, безкорисливим.
- Природно сприймати похвалу.
- Прагнути в житті незвичайного.

«Все моє життя — неперервне зусилля врятуватися від банальної одноманітності існування». («Спілка рудих»)

2. Творча робота

Сенкан

1. Шерлок Холмс	1. Детектив
2. Кмітливий, наполегливий	2. Таємничий, незвичайний
3. Розслідує, перевтілюється, творчий	3. Скоює, розслідує, доводить
4. Відомий приватний сищик-аматор	4. Особливий жанр захоплюючої літератури
5. Майстер	5. Загадка

Слово учителя.

Артур Конан Дойл помер у 1930 році, на 71 році життя. На могилі вигравіювано епітафію, написану ним самим:

Я виконав своє просте завдання,
Якщо дав хоча б годину радості
Хлопчику, який уже наполовину чоловік,
Або чоловіку — ще хлопчику.
Якщо звернув увагу, то працював недарма.

VI. Домашнє завдання.

Написати твір-роздум «У чому секрет популярності оповідань про Шерлока Холмса?»

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 5–9 класів НУШ»

Ірина Колачук,
вчителька зарубіжної літератури,
спеціаліст першої категорії,
заклад загальної середньої освіти
I-III ступенів села Богдана
Богданської сільської ради
Рахівського району Закарпатської області

Навчи мене мистецтву маленьких кроків Урок за повістю-притчею А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» (7 клас)

УДК 373.5.016:821.09(44)(092)СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354762>

Тема: Антуан де Сент-Екзюпері (1900–1944). «Маленький принц». Філософський зміст твору. Маленький принц у ставленні до своєї планети, троянди, лиса та ін. Риси людей у казкових персонажах твору.

Мета заняття:

Навчальна: продовжити роботу над змістом повісті-казки, проаналізувати подорож маленького принца різними планетами; поглибити навички визначення алегоричного сенсу зустрічей героя та їхнього впливу на формування його світогляду; співвіднести зміст твору та інформацію з біографії автора; формувати навички аналізу та інтерпретації філософського змісту твору з урахуванням вікових особливостей; вчити виділяти головне та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в тексті.

Розвивальна: розвивати дослідницькі компетентності учнів у роботі з художнім текстом, встановлювати міжпредметні зв'язки (література, філософія, математика); вдосконалювати навички аналізу образів-персонажів, вміння аргументувати власну думку та логічно висловлювати міркування про сенс буття; сприяти розвиткові критичного мислення, творчої

© Ірина Колачук, 2026

уяви, навичок роботи в парах та вміння робити правильні висновки з прочитаного.

Виховна: виховувати свідомих особистостей, здатних до емпатії та відповідальності за власні вчинки; формувати в учнів і учениць ціннісне ставлення до любові, вірності, дружби та краси; виховувати естетичний смак та спонукати до саморозвитку через усвідомлення справжніх життєвих цінностей.

Тип заняття: застосування знань, умінь і навичок.

Обладнання: портрет Антуана де Сент-Екзюпері, ілюстрації до твору «Маленький принц», роздатковий матеріал (картки для роботи в парах), мультимедійна презентація, тексти твору, зошити, підручники, музичний супровід.

Навчи мене мистецтву маленьких кроків.
Антуан де Сент-Екзюпері

Перебіг заняття:

I. Організаційний момент.

Привітання. Перевірка готовності учнів до уроку. Створення позитивного психологічного настрою (фоном лунає музична композиція «La Prière des Petits Pas», <https://youtu.be/1QGFDcaL3g8?si=YkN-J1VObFWYO-Nje>).

II. Повідомлення теми, мети, завдань заняття, епіграфа до нього, записи до зошитів.

Слово вчителя. Добрий день, любі учні й учениці! Рада бачити вас сьогодні. Сподіваюся, наш урок буде для вас цікавим, пізнавальним та натхненним. Подаруймо одне одному посмішку та налаштуймося на плідну роботу.

Робота з епіграфом. А чи знаєте ви, що пісня, яка зараз лунає, створена за мотивами молитви Антуана де Сент-Екзюпері, творчість якого ми вивчаємо? Письменник придумав власну молитву і назвав її

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

«Навчи мене мистецтву маленьких кроків» («Seigneur, apprends-moi l'art des petits pas»):

Fais de moi un homme capable
de rejoindre ceux qui gisent au fond.
Donne-moi non pas ce que je souhaite,
mais ce dont j'ai besoin.
Apprends-moi l'art des petits pas !
Antoine de Saint-Exupéry

Так звучать останні рядки молитви французькою, послухаймо ж їх у перекладі українською мовою. Прочитай, будь ласка, виділені рядки (до одного з учнів).

Вбережи мене від страху пропустити щось у житті.
Дай мені не те, чого собі бажаю,
а те, що мені дійсно потрібно.
Навчи мене мистецтву маленьких кроків.

Так, саме маленькими кроками ми мандруємо нашим життям, нашим світом, нашою планетою. Маленькі кроки — це спосіб пізнання світу. Ми навчаємося поступово, через злети і падіння. Наш герой Маленький принц теж здійснив свою подорож Всесвітом, маленькими кроками пізнаючи його, тому саме останні слова молитви А. де Сент-Екзюпері стануть епіграфом нашого уроку. Сьогодні ми спробуємо розгадати таємницю цієї мандрівки.

Оголошення теми та мети уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя. Кожен із нас з дитинства мріяв про подорожі, про відкриття невідомих світів, про зустрі-

чі з новим, незвичайним. А чи задумувалися ви, що дає людині мандрівка? Чого вона може навчити?

Асоціації зі словом «мандрівка». «Хмара слів» за допомогою платформи Mentimeter (<https://www.mentimeter.com>). Учитель дає покликання через швидкокод на онлайн-платформу — учні мають можливість надіслати три слова-асоціації, які виникають у них із цим словом, а також пояснюють свій вибір (наприклад: *пригоди, нові знайомства, відкриття, пізнання, втома, радість, дорога, небезпека, досвід* тощо).

Справді, мандрівка — це не просто переміщення у просторі. Це шлях до пізнання навколишнього світу та себе в ньому. Ми з'ясуємо, що хотів сказати нам, читачам, Антуан де Сент-Екзюпері через цю дивовижну подорож. Нашою метою буде не просто простежити маршрут Маленького принца, а й зрозуміти, які уроки він виніс зі своїх зустрічей, як змінювався його світогляд, і головне — яких висновків він дійшов наприкінці своєї подорожі. А позаяк знаємо, що цей тип автобіографічний, тож будемо порівнювати зі шляхом героя шлях самого автора.

IV. Актуалізація опорних знань.

Евристична бесіда.

— Назвіть кілька яскравих фактів про життя та творчість автора притчі-казки «Маленький принц».

Учитель доповнює фактами біографії А. де Сент-Екзюпері з акцентом на роки німецької окупації Франції 1940—1944 рр. (У роки Другої світової війни Франція була окупована гітлерівськими військами, окупація тривала до 1944 року. В країні був сформований маріонетковий уряд Віші (за містом

розташування) під керівництвом колишнього героя Першої світової війни — маршала Петена. У той самий час в Британії французький генерал Шарль де Голль став організатором французького Руху опору і його символом. Антуан де Сент-Екзюпері, який на початку війни був мобілізований до війська, залишає країну і переїздить до США, а пізніше приєднується до військово-повітряних сил і таки добивається дозволу на бойові вильоти, незважаючи на свій фізичний стан після багатьох авіатроц.)

— Назвіть ознаки твору, які ви вважаєте біографічними. (Автор теж був пілотом, зазнав багато авіатроц, був випадок, коли він мало не помер без води, зазнавши троці в пустелі).

— З ким ви асоціюєте автора? З пілотом чи з маленьким принцом? (Риси письменника є в обох образах, маленьким принцом називали Антуана в дитинстві, він був таким самим мрійником, мав свою Троянду, такою вважав дружину Консуелло, жінку зі складним і вередливим характером, пілот, якого маленький принц зустрів у пустелі, також наділений рисами письменника).

— Розкажіть, якою була планета маленького принца. (Завбільшки з будинок...).

— Що росло на планеті, окрім троянди? (Баобаби). Чим незвична ця рослина?

V. Робота з текстом.

А тепер попрацюймо з текстом, вдумливо прочитаймо й намагаймося здобути потрібну інформацію і знайти прихований сенс того, що саме автор має на увазі. Знайдіть уривок на ст. 206 від слів «Таким чином на третій день я дізнався про трагедію з баобабами...».

«Справді, на планеті маленького принца, як і на всіх інших планетах, росли трава і бур'ян. Отож є там добре насіння доброго, корисного зілля і погане насіння поганого зілля, бур'яну. Але насіння невидиме. Воно спить, сховане в землі, аж поки якийсь насінині заманеться прокинутись. Тоді воно протягається і спершу несміливо пускає до сонця паросток — безневинну чарівну муравочку. Якщо це редиска або троянда, хай собі здорові ростуть. А коли це якийсь бур'ян, треба його одразу, як тільки розпізнаєш пагін, виполоти з корінням. Ну, а на планеті маленького принца було жахливе насіння... Це насіння баобабів. Земля на планеті була вражена тим насінням. А баобаб — така рослина, що коли не розпізнаєш її вчасно, то вже ніколи не позбудешся. Він захарастить цілу планету. Він прониже її своїм корінням. А якщо планета дуже маленька, а баобабів забагато, вони роздеруть її на клапті.

Якось він порадив мені постаратися намалювати такий гарний малюнок, щоб усе це гаразд затамили діти і моєї планети.

— Якщо колись вони вирушать у мандри,— сказав він,— це їм стане в пригоді. Іноді якусь свою роботу можна й відкласти, нічого від того не станеться. Але

з баобабами відкладати годі — тоді чекай лиха. Я знав одну планету, там жив лінтюх. Він не звернув уваги на три кущики...»

З оповіді маленького принца я зобразив цю планету. Я не люблю повчального тону.

Та люди так мало знають, скільки шкоди від баобабів, а небезпека для того, хто потрапив би на астероїд, від них така велика, що цього разу я роблю виняток і порушую свою стриманість. «Діти! — кажу я.— Стережіться баобабів!» Я хотів застерегти моїх приятелів від небезпеки, що давно чигає на них, а вони не знають цього, як не знав я сам раніше, хотів попередити їх і тим-то так завзято працював над цим малюнком. Словом, моє повчання варте тієї праці. Можливо, ви запитаете: чому в цій книжечці немає ще таких показних малюнків, як отсей із баобабами? Відповідь вельми проста: я старався їх намалювати, але нічого не вийшло. А коли малював баобаби, мене запалювала думка, що це річ невідкладна.»

— Про яку рослину йдеться в уривку? Що, на вашу думку, можуть символізувати баобаби? (Зло, шкідливі звички, які непомітно проростають, якщо не подбати про них, це можуть бути вади, як заздрість, лінь, жадібність, це може бути і щось набагато гірше, те, що роз'їдає душу людини зсередини, потрібно бути уважним і стежити за будь-якими проявами баобабів).

— Зважаючи на події в житті автора та події у тодішній Франції, поміркуйте, чим були ці баобаби для самого Екзюпері? Кого він має на увазі під словами «Але з баобабами відкладати годі — тоді чекай лиха. Я знав одну планету, там жив лінтюх. Він не звернув уваги на три кущики...» (Можливо, це Франція, яка була розірвана колаборантами й окупантами, що стало величезною трагедією не тільки для Екзюпері, а й для його співвітчизників).

— Що змусило маленького принца залишити свою планету? Що стало причиною його мандрівки? (Він посварився з трояндою, з якою не міг порозумітися).

Прослуховування VIII розділу (за допомогою швидкокоду з підручника).

Антуан де Сент-Екзюпері, як і Маленький принц, залишив рідну Францію. Залишив через її окупацію гітлерівцями і для того, щоб мати змогу продовжувати боротьбу. Але водночас — як і маленький принц, — щоб зрозуміти свої почуття, зрозуміти себе, вирости над собою. Пригадаймо, чи вдалося це йому і хто йому в цьому допоміг.

Інтерактивна вправа. Платформа [wardwall](#).

Пропоную виконати інтерактивну вправу, яка допоможе нам встановити правильну послідовність відвіданих планет та встановити відповідність з їхніми мешканцями.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Встанови послідовність відвіданих планет:

QR code

Робота в парах. На ваших партах є завдання, які ви виконуете в парах. Час на виконання завдання — до 5 хвилин. Трьома-чотирма реченнями дайте відповідь на поставлені запитання. Оберіть спікера або ж відповідайте разом.

Завдання для 1 пари.

Завдання для 1 пари

Прочитайте інформацію статті і проведіть паралелі з філософією «Маленького принца», дайте відповіді на запитання (ці завдання дозволять виявити вашу читацьку грамотність).

Група жінок, у складі якої співачка Кеті Перрі, 14 квітня 2025 р. вирушила у космос. Політ тривав близько 11 хвилин і підняв екіпаж на висоту понад 100 км над Землею. Якщо ви теж мрієте про космічну подорож, то можете полетіти в космос менш ніж за годину, заплативши кілька мільйонів доларів. Звісно, комерційні космічні подорожі — задоволення не з дешевих.

На якій з планет твору могли б жити герої статті?

— На якій з планет твору могли б жити герої статті? (Якщо застосувати філософію «Маленького принца», тут можна провести паралелі: бізнесмен, який «володіє» зірками, уособлює ілюзорне накопичення багатства, що не має справжньої цінності; географ, який записує знання, але сам ніколи не подорожує, нагадує тих, хто збирає інформацію, але не використовує її на благо людства.)

Завдання для 2 пари.

Завдання для 2 пари

Прочитайте інформацію статті і проведіть паралелі з філософією «Маленького принца», дайте відповіді на запитання (ці завдання дозволять виявити вашу читацьку грамотність).

Група жінок, у складі якої співачка Кеті Перрі, 14 квітня 2025 р. вирушила у космос. Політ тривав близько 11 хвилин і підняв екіпаж на висоту понад 100 км над Землею. Якщо ви теж мрієте про космічну подорож, то можете полетіти в космос менш ніж за годину, заплативши кілька мільйонів доларів. Звісно, комерційні космічні подорожі — задоволення не з дешевих.

Яке ваше особисте ставлення до порушеної проблеми?

— Яке ваше особисте ставлення до порушеної проблеми? (З цієї точки зору можна розглядати комерцій-

ні космічні польоти як форму марнотратства, коли ресурси, що могли піти б на боротьбу зі світовими проблемами, витрачаються на розваги для привілейованих. Але є й інший бік — технологічний прогрес. Як і перші морські експедиції, що колись здавалися примхам монархів, космічні польоти можуть стати основою для майбутнього освоєння Всесвіту, і той, хто зараз платить за такі поїздки, фактично фінансує розвиток індустрії.)

Завдання для 3 пари.

Завдання для 3 пари

Прочитайте інформацію статті і проведіть паралелі з філософією «Маленького принца», дайте відповіді на запитання (ці завдання дозволять виявити вашу читацьку грамотність).

Група жінок, у складі якої співачка Кеті Перрі, 14 квітня 2025 р. вирушила у космос. Політ тривав близько 11 хвилин і підняв екіпаж на висоту понад 100 км над Землею. Якщо ви теж мрієте про космічну подорож, то можете полетіти в космос менш ніж за годину, заплативши кілька мільйонів доларів. Звісно, комерційні космічні подорожі — задоволення не з дешевих.

Якби Маленький принц міг побачити цю новину, то що б він сказав? Доберіть цитату з тексту.

— Якби маленький принц міг побачити цю новину, то що він сказав би? Доберіть цитати з тексту. («Люди зайняті надто серйозними речами. Вони не бачать найголовнішого...»; «Найголовнішого очима не побачиш! Добре бачить тільки серце!»; «Якщо йти весь час прямо, далеко не зайдеш!»; «В кожній людині свої зірки».)

Слово вчителя (після виконання завдання 1-3 групами учнів). Питання, яке залишається відкритим, — **де баланс між науковими інноваціями та соціальною відповідальністю?** Чи має людство спершу вирішити глобальні проблеми на Землі, перш ніж мріяти про зірки? (На слайдах презентації зображення зруйнованих українських міст, полонених, військових).

Де баланс між науковими інноваціями та соціальною відповідальністю?

Чи має людство спершу вирішити глобальні проблеми на Землі, перш ніж мріяти про зірки?

Військовий полк «Азов» Дмитро Козацького з позивним «Орест»

Серед людей тьма самотня...

Завдання для 4 пари.

Інтерактивна вправа «Хмара слів» за допомогою платформи Mentimeter. Учні отримують швидкодій і за його допомогою надсилають відповідь на питання (або ж відповідають усно):

— Які вади уособлюють жителі планет? (Кожен із жителів планети уособлює певну ваду: король — владолюбство, шанобу — марнославство, пияк — слабкість, безвольність, залежність, бізнесмен — жадібність, матеріалізм, географ — обмеженість, відірваність від світу).

— Чи бажаєте ви додати ще планети до цього списку? Які людські вади уособлювали б мешканці тих планет? (Байдужість, заздрість, лінь, невпевненість).

Завдання для 5 пари.

Теорія літератури. «Маленький принц» — не просто казка. Це філософська казка-притча. Зазирнімо до нашого літературознавчого словничка й повторімо поняття.

Казка — розповідний твір про вигадані, часто фантастичні події.

Притча — короткий алегоричний (повчальний) твір, в якому в образах персонажів, предметів, явищ розкриваються моральні чи філософські ідеї. Головна особливість притчі — вона завжди містить повчання, мораль.

— Чи може успіх твору зумовлюватися жанровими особливостями? (Казкові елементи зацікавлюють незвичайним сюжетом, персонафікацією рослин, тварин (Лис, Троянда, Змія). Елементи притчі наповнюють текст алегоріями (баобаб, вода), розкривають морально-філософські питання, роздуми про сенс життя людини. Саме тому цей твір може бути цікавий людям різного віку — дітям, підліткам, молоді і дорослим. Кожен знаходить ще більше сенсів, перечитуючи твір у старшому віці.)

Завдання для 6—10 пар.

Напишіть короткі пости з хештегами для galaxy-блогу «Маленького принца». Візьміть за приклад вже створений допис для планети Земля. Але ваш має бути ще коротшим, адже на інших планетах всього один житель. Хештеги можна створювати й іноземною мовою, яку вивчаєте.

«Прибув на Землю, спершу побачив тільки пісок і дивну Гадюку. Але тут я зустрів Лиса! Він навчив мене, що ти назавжди відповідаєш за тих, кого приручив. З Пілотом, ми стали друзями. Навіть у пустелі можна знайти джерело! Тепер я розумію свою Квітку краще. Час повертатися додому. #Земля #ПодорожНаЗемлю #Зустрічі #Лис #Дружба #Відповідальність #Приручити #БачитиСерцем #Троянда #Пустеля #СенсЖиття #МаленькийПринцНаЗемлі #Earth #TheFox #Friendship #Responsibility #SeeWithTheHeart #MyRose #Desert #MeaningOfLife»

Очікувані відповіді.

6 пара: Астероїд 325, Астероїд 326.

Астероїд 325. Прибув. На планеті сидить Король. Він хоче всім керувати, навіть Сонцем! Але ж це неможливо. Він такий самотній на своєму троні. Зрозумів: судити себе найважче. #Король #Влада #НеСправжня #СамотністьКороля #СудиСебе #King'sLoneliness #JudgeYourself #Roi #Pouvoir #PasRéel #SolitudeDuRoi #SeJugerSoiMême

Астероїд 326. Зустрів Честолюбця. Він хоче тільки похвали і аплодисментів. Просить плескати. Це так нудно! Нічого не чує, крім похвали. #Честолюбець #Марнославство #Аплодисменти #Нудно #ТількиПроСебе #VainMan #Vanity #Applause #Boring #OnlyAboutHimself

7 пара. Астероїд 327. На цій планеті Пияк. П'є, бо соромно, а соромно, бо п'є. Замкнене коло суму. Від себе не втечеш. #Пияк #Сум #Забуття #Безсилля #Трагедія #Drunkard #Sadness #Forgetfulness #Helplessness

8 пара. Астероїд 328. Дуже серйозний Ділок. Рахує зірки і думає, що володіє ними. Хочє купити ще більше. Але ж зірки створені для того, щоб ними милуватися! Володіти — це бути корисним. #Ділок #Бізнес #Гроші #ЗіркиНеПродаються #БутиКорисним #Businessman #Business #Money #StarsAreNotForSale #ToBeUseful

9 пара. Астероїд 329. Зустрів Ліхтарника. Він постійно запалює і гасить ліхтар за наказом. Дуже вірний слову. Єдиний, хто думає не тільки про себе. Але його робота безглузда, бо планета швидко крутиться. Все одно самотньо. #Ліхтарник #Обов'язок #Вірність #БезСенсу #РоботаЗаПравилами #Lamplighter #Duty #Loyalty #NoSense #AllumeurDeLampes #Loyauté #Absurdité

10 пара. Астероїд 330. На планеті Географ. Знає все з чужих слів. Кажє, квіти неважливі, бо тимчасові. Порадив летіти на Землю. #Географ #Наука #Відірваність #ТимчасовіВічне #БачитиСерцем #Geographer #Science

Міжпредметні зв'язки

та міжтекстуальні зв'язки.

Слово вчителя. А зараз трішки про цифри, адже письменник звинувачує дорослих у надмірному захопленні ними. Чи справедливий цей докір? Якби ми не знали цифр, то не дізналися б, що книга про маленького принца стала найуспішнішим твором Сент-Екзюпері. Вона розійшлася близько 140 мільйонами примірників по всьому світу, що зробило її однією з найпопулярніших книг в історії. Серед книг з найбільшою кількістю опублікованих перекладів, вона поступається лише Біблії. У творі звучить багато думок автора про те, що дорослих цікавлять тільки цифри, про протиставлення світу дітей і світу дорослих, про те, що в дітей більш творче мислення, а дорослі цікавляться «поважними речами». Чи погоджуєтесь ви з цими думками автора? (Творчі люди серед дорослих є, і багато — актори, співаки, музиканти.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

вчителі, але і не всі діти мають творче начало). Отже, справа у протиставленні творчого і стереотипного світогляду.

Слово вчителя. Справді, було б доречно акцентувати на ролі цифр і числівників у художньому творі. У повісті-притчі багато чисел, і автор використовує їх не просто так, це продуманий хід.

Наприклад, скільки планет відвідав Маленький принц? (7 планет). А чи звернули ви увагу на те, скільки днів розповідає маленький принц пілота про свою планету і подорож? (7 днів).

Як бачимо, розповідь триває 7 днів, 7 днів створює світ Господь, 7 днів відтворює в розповіді свій світ маленький принц для пілота, допомагаючи і йому, і собі віднайти те, що він, здавалося б, загубив ще в дитинстві: мрію, крила, віру і надію знайти близьку душу, відповідальність за тих, кого ми приручили, вміння бачити серцем. Саме ці істини відкриває для себе маленький принц, і саме їх він намагається донести до нас.

Разом зі своїми героями А. де Сент-Екзюпері знаходить силу повернутися до боротьби і захищати свою батьківщину.

Рефлексія.

Приєм «Незакінчене речення».

«Найбільше мене вразила зустріч маленького принца з... тому що...»

«Я зрозумів(ла), що головний сенс подорожі маленького принца полягає в...»

«На мою думку, автор хотів сказати читачам, що...»

«Мандрівка маленького принца навчила мене...»

«Чи справдилися ваші очікування від уроку? Що нового ви для себе відкрили?»

VI. Підсумки уроку. Оцінювання.

VII. Домашнє завдання.

Творчий проєкт «Щоденник пілота: 7 днів, що змінили моє життя».

Завдання. Виконайте серію записів у «бортовому журналі» від імені пілота.

На кожен із 7 днів написати одну «золоту цитату» або висновок, який зробив для себе пілот після розмови з маленьким принцом. Це завдання допоможе структурувати почуте на уроці та зафіксувати символізм кожного дня.

Бортовий журнал

День	Ключова подія або тема розповіді	Символічне значення (чого навчився пілот, «золота цитата»)
1	Малювання баранця	Повернення до дитячої безпосередності, віра в неможливе
2	Астероїд Б-612 (вчений у турецькому вбранні)	Проблема «дорослого» сприйняття світу (судити за формою, а не за суттю)
3	Трагедія з баобабами	Необхідність щоденної духовної праці, боротьба зі злом у собі
4	43 заходи сонця	Глибина людського смутку та пошук розради в красі (Зв'язок із біографією А.де Сент-Екзюпері)
5	Історія про Троянду	Народження почуття любові, примхливості та першого досвіду стосунків
6	Подорож планетами та Лис	Усвідомлення відповідальності («приручення») та сили емоцій (вулкани як внутрішній вогонь)
7	Пошук води в пустелі	Віднайдення істини («найголовнішого очима не побачиш»)

Заключне слово вчителя. Дякую всім за активну роботу на уроці! Пам'ятайте мудрість цієї книги, не забувайте про те, яких змін зазнали герої, адже це запорука добре написаної книги — показати особистісний ріст героя, він мусить змінитися — на краще чи на гірше. А геніально написана книга змінює і читача, тож бажаю нам всім чути дзвоники сміху маленького принца, дивлячись на зірки.

Номінація «Розробка уроку української літератури для 5–9 класів НУШ»

Наталія Логвиненко,

учитель вищої кваліфікаційної категорії,
учитель-методист Заводського ліцею
Кириківської селищної ради
Охтирського району Сумської області

Добро і зло, благородство і підлість

Урок за оповіданням В. Винниченка «Федько-халамидник» (5 клас)

УДК 373.5.016:821.09.161.2*18/19*(092)ВИННИЧЕНКО
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354769>

Модельна програма: «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.), рекомендована Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

Тема. Володимир Винниченко «Федько-халамидник». Федько як особистість. Щедрий на добро внутрішній світ героя. Добро і зло, благородство і підлість у творі.

Мета: повторити матеріал про життя і творчість В. Винниченка; допомогти учням усвідомити зміст оповідання «Федько-халамидник»; сформувати власну позицію щодо поведінки та вчинків Федька і Толі; проаналізувати дотримання ними морально-етичних норм і законів співжиття, поваги до прав людини, ціннісного ставлення до людини, поваги до людської гідності як складових громадянської компетентності; охарактеризувати щедрого на добро головного героя твору як особистість; сприяти розвитку здатності образно мислити, умінню дискутувати, обґрунтовувати свої думки; формувати навички аналізу художнього твору; виховувати людяність, порядність, чесність, толерантність, прагнення до чесних і щирих стосунків із людьми.

© Наталія Логвиненко, 2026

Ціннісно-етичні орієнтири: людська гідність, черствість і людяність, порядність і лицемірство, моральний вибір.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: презентація.

Перебіг уроку

I. Організаційна частина.

Психологічне налаштування на урок.

Вправа «Прогноз погоди».

Учитель. Пропоную уявно вибрати ту картинку, яка найбільш відповідає настрою на даний момент. Вибрали? А тепер розшифруємо ваші вподобання.

	Якщо зараз у вас на душі опади, то згадайте, що після зливи виходить сонечко і часто буває райдуга. Тому я впевнена, що наприкінці уроку злива зміниться на ясну погоду, адже в житті все зазвичай переінакшується на краще.
	До уваги тих, хто вибрав подумки блискавку. Зараз ви чомусь роздратовані, готові метати громовиці. Але заспокойтесь, адже ваша вогняна стріла може в когось влучити. І я впевнена на 100%, що на уроці все буде добре.
	Якщо зараз на душі у вас прохолодно та сніжно, то на цьому уроці ми зможемо розтопити крижинки. І ви обов'язково досягнете бажаного результату.
	Сьогодні ви почуваетесь сонячно, отже, зумієте своїм теплом зігріти однокласників. І, звичайно, результат на уроці буде відмінний.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

II. Актуалізація опорних знань.

Вступне слово вчителя. Ще раз звернімо увагу на портрет Володимира Винниченка.

Високе світле чоло, глибокий, розумний, проникливий погляд – весь обрис свідчить про титанічну натуру, сповнену сили волі, завзяття, енергії і витримки, але водночас добру і душевну людину. Таким він був у житті. Дізнаємося про це зі спогадів друзів, знайомих: «Чарівна усмішка й ласкавий погляд темно-голубих очей, отінених чорними віями, робили його кремезну постать дуже симпатичною і навівали довір'я до нього». Постать Винниченка – неординарне явище в історії України. Його творчий доробок складають понад сотні оповідань, п'єс, сценаріїв, публіцистичних статей, романів. Окрім цього, Володимир Винниченко залишив етико-філософську працю, щоденникові записи, листування, близько сотні власних картин – пейзажів, натюрмортів, портретів і акварелей. Крім того, Винниченко відомий як видатний політичний і громадський діяч.

Свого часу, у десятому класі, ми детальніше поговоримо про біографію В. Винниченка, яка вмістила в собі чи не всі перипетії ХХ століття.

А зараз спробуймо пригадати основні віхи його життя, виконавши інтерактивну вправу за покликанням.

Виконання інтерактивної вправи за покликанням: <https://learningapps.org/9405936>

Перевірка виконання домашнього завдання.

На сьогодні вам необхідно було прочитати оповідання «Федько-халамидник» і скласти план до нього.

Орієнтовний план оповідання.

1. Знайомство з Федьком та його друзями.
2. Дитячі пустощі.
3. Пригоди на річці.
4. Порятунок Толі.
5. Смерть Федька.

Виконання інтерактивної бліцвікторини: <https://wordwall.net/uk/resource/1307568/%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%85%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA>

III. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу.

Повідомлення теми, мети і завдань уроку.

Повторення матеріалу з теорії літератури.

Пригадаймо матеріал з теорії літератури.

– На які роди поділяються твори української літератури? (*Лірика, епос, ліро-епос, драма*).

– Які твори називаються епічними? (*Епічний твір – твір, у якому письменник у розповідно-описовій формі змальовує події, людей та їхні вчинки. Здебільшого такі твори пишуться прозою*).

– Які жанри належать до епічних? (*Казка, оповідання, повість, новела, роман*).

Метод «Прес».

Довести, що твір В. Винниченка «Федько-халамидник» – це оповідання.

– З яких елементів складається сюжет епічного твору? (*Експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка*).

Визначення сюжетних елементів оповідання В. Винниченка «Федько-халамидник».

– Визначимо сюжетні елементи оповідання В. Винниченка «Федько-халамидник».

Експозиція: знайомство з Федьком, його розбешацькою поведінкою, характером; взаємостосунки хлопчика з іншими дітьми.

Зав'язка: похід хлопців на лід.

Кульмінація: тяжке покарання Федька за порятунок Толі. Толя хоче перекласти свою провину на Федька – і той ще раз його рятує.

Розв'язка: смерть Федька.

Робота в зошиті.

З'ясуємо тему, ідею та проблематику оповідання.

Тема: показ щирого серця дитини, яке протиставляється злочинному суспільству, що калічить дитячі життя.

Ідея: прославлення чесності і засудження брехні, егоїзму.

Проблематика:

- добро і зло;
- любов і ненависть;
- порядність і лицемірство;
- моральний вибір.

Робота над характеристикою образів оповідання.

– Як ви розумієте поняття «образ твору»? (*Образ твору – зображена в художньому творі людина (рослина, тварина, предмет), через дії, вчинки, почуття якої розкривається художня ідея твору.*)

– Як по-іншому називається образ твору? (*Персонаж, дійова особа, герой*).

– Хто є головним персонажем у творі? (*Федько*).

– Як ви розумієте слово «герой»? (*Людина, яка здійснює благородні вчинки заради інших*).

– Чи можна Федька назвати героєм? Чому? (*Можна, бо він здійснив благородний вчинок – урятував Толю*).

– Які ще персонажі присутні у творі? (*Спірка, Стюпка, Грицько, Гаврик, Васька, Толя, батьки*).

– Чи можна їх назвати головними? До яких персонажів ми віднесемо їх? (*До другорядних*).

– Прочитайте, кого ми називаємо другорядним героєм, запишіть (*Другорядний герой – образ-персонаж, який допомагає розкрити характер головного героя, основний конфлікт у творі*).

Гра «Упізнай персонажа».

А тепер перевірмо, наскільки уважно ви читали твір. У цьому нам допоможе «чарівна скринька». У ній записані цитати, які характеризують персонажів оповідання «Федько-халамидник». Зачитуємо їх та відгадуємо, про кого йдеться.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

- «...там шибку з рогатки вибив; там синяка підбив своєму «закадишному» другові; там перекинув діжку з дощовою водою, яку збирали з таким клопотом» (Федько).
- «...чистенький, ніжний, зі щічками, як проскура» (Толя).
- «Наче біс який сидів у хлопцеві!» (Федько).
- «Битись з ним і не пробуй, — перший по силі на всю вулицю. Враз тобі дасть підніжку, зімне, насяде...» (Федько).
- «...жінка чула і теж делікатна...» (Мати Толі)
- «...Сидить у себе на воротах, як Соловей-Розбійник на дереві, й дивиться» (Федько).
- «Це була дитина ніжна, делікатна, смирна. Він завжди виходив надвір трошки боязко» (Толя).
- «Він не плаче, не проситься, не обіцяє, що більше не буде. Насупиться й сидить» (Федько).
- «Він стомлений і сердитий. Руки сиві од олова літер, які він складає в друкарні» (Тато Федька).
- «...холодно і страшно, але він не хоче, щоб його звали бабою» (Толя).
- «...всіма силами старались помагати йому» (Стьопка і Спірка).

Ознайомлення з планом-характеристикою образу.

План-характеристика образу

1. «Анкетна» характеристика героя (Хто? Звідки? Якого роду? Чим займається?)
2. Персонаж епізодичний, другорядний чи головний?
3. Чи є в нього прототип?
4. Портрет героя (відповідність чи невідповідність його внутрішньому світу).
5. Соціальний статус.
6. Характер персонажа (духовне багатство, моральна краса чи потворність у вчинках і поведінці).
7. Мова персонажа.
8. Які стосунки з другорядними персонажами?
9. Ставлення головного героя до інших дійових осіб.
10. Ставлення автора до свого героя.
11. Актуальність твору.
12. Моє сприймання героя.

Характеристика образу Федька

- Опишіть зовнішність Федька. Знайдіть і зачитайте цитати («Сибіряка» і «люципер». «...Чуб йому стирчком виліз з-під картуза, очі хутко бігають», «руки в кишені, картуз набакир, іде, не поспішає»).
- Хто були батьки Федька? (Батько Іван — «типографіщик», мати Іваниха — домогосподарка).
- Як їх характеризує В. Винниченко?
- Які риси характеру мав Федько? Підтвердіть свої слова цитатами з твору.

Риси характеру Федька:

- непосидючий («...неодмінно щоб битися, щоб що-небудь перевернути догори ногами. Спокій був його ворогом, з яким він боровся на кожному місці»);

- сильний («...перший по силі на всю вулицю, враз тобі дасть підніжку, зімне, насяде...»);
- відкритий («Він міг би підійти тихенько так, щоб не почув би ніхто, — але Федько того не любив»);
- упертий («...не як всі діти поводитьсь. Він не плаче, не проситься, не обіцяє, що більше не буде. Насупиться й сидить. Мати лає, грозиться, а він хоч би слово з уст, сидить і мовчить»);
- стійкий («камінь, а не дитина! Сибіряка якийсь...»);
- правдолюб («Якби хотів, то міг би одбредатися, але Федько брехати не любить»);
- непримиренний до зрадництва («Не любить також Федько й товаришів видавати»);
- спокусник («...Федько знову спокушає Толю. І спокушає якраз у такий момент, коли ні одному чоловікові в голову б того не могло прийти»);
- шанобливий до батька («...якби зачепили його тата, зразу б грубості почав говорити, а то й битись поліз би»);
- спритний («Ловкий хлопчак», «жилаве, чортове хлопчак. Стриба, як кішка»).

Отже, Федько — це справді «халамидник», «наче біс який сидів у хлопцеві», «спокій був ворогом» Федька, з ним «він боровся на кожному місці». Жодна хвилинка не проходила без витівок: хлопець лазив по дахах, сидів на воротах, вибивав рогаткою шибки, перекидав діжки з водою, давав прочуханки «закадишним» товаришам, заважав товаришам гратися.

Уявіть собі, що в пору свого дитинства, за спогадами матері, Володимир Винниченко був схожий, на кого б ви думали?

Так, в дитинстві Винниченко був схожий на Федька-халамидника. Чимось він виділявся з-посеред своїх ровесників. Мав надзвичайно чіпку пам'ять. Рано навчився читати, — сталося це непомітно для його рідних. Євдокія Винниченко згадувала: «Володимир грався з дітьми сусідів і тримав їх трохи в терорі, бо був дуже сильний для свого віку й вольовий, впертий!» В оповіданні про «халамидника» — безліч прикмет елісаветградського дитинства самого автора: річка неподалік будинку, де мешкає Федькова родина; базарний місток, що його навесні зносить крига; паровий млин, з-за якого сонце хитро виглядає; церква («блищить кінчик хреста на Богоявленській церкві»), — це все поставало й перед очима малого Володимира Винниченка. Не випадкова й така деталь: батько Федька працює в міській друкарні, у реальному житті працівником друкарні був старший брат Володимира Андрій. Отже, прототипом Федька був сам Володимир Винниченко.

Ми знаємо, що літературні герої обов'язково мають бути для нас прикладами для наслідування, тобто позитивними. А як же Федько? Ви скажете, що Федько має безліч вад і недоліків. Хлопець часто б'ється з хлопцями, перекидає діжки з водою, ламає хатки з піску та відбирає змія.

Чи подобаються вам такі вчинки?

Але, читаючи оповідання далі, ми можемо з упевненістю сказати, що в нього є чого вчитися не лише

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

дітям, а й дорослим. Це моральний потенціал цього образу.

Пригодницька гра «Стежками Федька-халамидника».

Розташуйте епізоди твору у правильній хронологічній послідовності.

1. Покарання Федька батьками.
2. Пригода з повітряним змієм.
3. Смерть Федька.
4. Атмосфера в Толиному будинку.
5. Толя хоче повторити «подвиг» Федька.
6. Поведінка хлопців під час дощу.
7. Суперечка між Федьком та Толею.
8. Порятунок Толі.
9. Байдужість Толі до чужого горя.
10. Події на льодоході.

Ключ: 2, 4, 6, 7, 10, 5, 8, 1, 3, 9.

Гра «Упіймай якість».

«Зловити» риси характеру, притаманні Федькові, плескаючи в долоні.

Богобоязливий, відважний, брехливий, відвертий, справедливий, байдужий до чужого горя, веселий, підступний, товариський, добродушний, заздрісний, недобррозичливий, сміливий.

- А що ми можемо сказати про Толю? (*Толя був прямою протилежністю Федька: чистий, чепурний, спокійний*).
- Який епізод найповніше розкриває протилежність характерів хлопців?
- Перечитайте епізод, у якому розповідається про перехід Федьком весняної річки від слів «Федько стрибнув на лід...» до слів «... що говорити такому зайдиголові».
- Які риси характеру проявляє Федько в боротьбі зі стихією?
- Заздрість за Федькову перемогу і пиха та самовпевненість штовхають у ту саму боротьбу і Толю, та малодуху, слабосилу, пещену дитину чекає поразка. *Знайдіть в тексті і прочитайте цей уривок.*
- Наближається трагедія, на березі – страх і паніка серед дорослих і дітей. Федько кидає виклик бурхливій річці, переляканій юрбі і визволяє з льодового полону Толю.
- А що ж Толя? Як подякував він Федькові? (*Натомість Толя навіть не намагається допомогти витягти з крижаної води свого рятівника. Егоїзм, жалюгідність Толі, який лише тремтить за власну шкіру і підло скидає провину на товариша, якому зобов'язаний життям, — це один внутрішній світ. Мужність, сила волі, чесність шляхетність, порядність, здатність до самопожертви, великодушність Федька — це другий.*)
- Вчинок Федька справді благородний, не кожен дорослий наважиться на подібне. Єдиний раз у житті доводиться Федькові сказати неправду, врятувавши цим боягуза Толю. За героїзм хлопчик розплатився своїм життям.

Похорон Федька, хлопчаки плачуть, проводжаючи товариша в останню дорогу, а Толя спостерігає з вікна, адже ж «цікаво подивитися, як будуть ховати Федька-халамидника». І вже коли процесія зникає з виду, Толя «перекрутився на одній нозі і побіг гратися з чижиком». А далі: «Цього чижика він сказав Федьковій матері віддати йому, бо він виграв у Федька». Як можуть не схвилювати і не збентежити душу ці останні авторські слова?!

Отже, спробуймо узагальнити, які риси характеру мав Толик.

Риси характеру Толика:

- а) тендітний: «...чистенький, ніжний, з щічками, як проскура» ;
 - б) богобоязливий: «... тихенько хреститься й блідніє...» ;
 - в) тактовний: «...кричати на вулиці не личить благородним дітям» ;
 - г) брехливий: « я не хотів іти, а вони мене потягнули на річку. А потім Федько узяв і пхнув мене на кригу. Я не винен!» ;
 - г) підступний: «...Чижика він сказав Федьковій матері віддати йому, бо він його виграв у Федька» ;
 - д) байдужий до чужого горя: «Коли Федькова труна сховалась за рогом вулиці й не було вже нікого видно, Толя одійшов од вікна, перекрутився на одній нозі і побіг гратися з чижиком» ;
- А як ви думаєте, на чиему боці автор твору?

Порівняльний аналіз художніх образів

Складіть порівняльну таблицю образів Федька і Толі, записавши моральні якості до відповідної колонки.

Швидкий, млявий, розбишакуватий, слухняний, товариський, нецирий, відвертий, чесний, сміливий, заздрісний, благородний, брехливий, підлий, цільний, дволикий.

Федько	Толик

Робота з прислів'ями.

Вікторина «Народна мудрість»

Про кого з персонажів оповідання ці прислів'я ?

У тихому болоті чорти водяться (*Толя*).

Святе та боже — на чорта схоже (*Толя*).

Аби душа чиста, а постоли нічого (*Федько*).

У лиху годину узнаеш вірну людину (*Федько*).

Тихий-тихий, а у вухо лізе (*Толя*).

Сила та розум — краса людини (*Федько*).

Виконання інтерактивної вправи «Так — ні»

<https://wordwall.net/uk/resource/102176359/%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80-%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE->

%D1%85%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA

Перегляд відео «Права дитини» на YouTube.

Багато з тих реалій, серед яких жили персонажі оповідання, відійшли в минуле. Ми побачили, наскільки несправедливим було ставлення дорослих і суспільства в цілому до дітей. Може, тому права дитини в сучасному світі і в нашій державі захищають «Закон про охорону дитинства» та Конвенція ООН про права дитини.

— Яких прав був позбавлений Федько? *(Ми бачимо, що Федько був позбавлений багатьох прав, тому що його батьки були бідними, їм доводилося багато працювати, а синові зовсім не приділяли уваги. Але це не завадило йому бути чесним, добрим, благородним. Цей образ і досі хвилює й бентежить душі читачів).*

IV. Підбиття підсумків.

Інтерактивна вправа «Випадкове колесо».

<https://wordwall.net/uk/resource/54363948/%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F>

Домашнє завдання: написати листа Федькові.

Урок закінчено, але ваше життя, діти, продовжується. І від того, як багато корисного ви в житті зробите, яких висот досягнете, чи зможете відрізнити справжніх друзів від підлих людей, добро від зла, любов від ненависті, залежатиме ваше життя. Насичуйте його добрими справами та будьте душевно багаті, щедрі на добро, порядність, чесність.

Список використаної літератури

1. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б. Українська література: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Чернівці: Букрек, 2022. 240 с.: іл.
2. Володимир Винниченко : вибрані твори / передм. Л. Дем'янівської. — К. : Грамота, 2005. 928 с.
3. Завертальюк Н.І. Екзистенційна проблематика оповідань В. Винниченка для дітей і про дітей.
URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/fd4a6711-f78c-4cfe-89dc-dafed2a59222/content>
4. Історія української літератури. Кінець XIX—початок XX ст.: у 2 кн : підручник / за ред. О. Гнідан. К. : Либідь, 2006. Кн.2. 496 с.
5. Кикилик А. М. Аналіз засобів творення характерів дітей у творі В. Винниченка «Федько-халамидник»
URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/5966-Article%20Text-12199-1-10-20160531.pdf>
6. Марко В. Сублимація страху в художньому світі В. Винниченка // Марко В. Стежки до таїни слова. Літературознавчі й методологічні студії. Кіровоград: Степ, 2007. С. 132-142.
7. Мацевко Л. Засоби характеротворення в малій прозі В. Винниченка. Дивослово. 2000. № 4. С.11–17.
8. Ратушняк О. Хронотопічний аналіз як ключ до розуміння оповідання Володимира Винниченка «Федько-халамидник». Наукові записки. Серія : філологічні науки. Випуск 142. 2015. С. 229-233.
URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc37e82f-536a-47c3-b917-b658385de154/content>

Інтернет-ресурси

1. <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-v-vinnichenko-fedko-halamidnik-362406.html>
2. <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-z-ukra-nsko-literaturi-z-opovidannyam-v-vinnichenka-fedko---halamidnik-110743.html>
3. <https://vseosvita.ua/library/urok-volodimir-vinnicenkofedko-halamidniksedrij-na-dobro-vnutrisnij-svit-geroa-dobro-i-zlo-blagorodstvo-i-pidlist-u-tvori-201852.html>

Ксенія Давидова,

учитель української мови та літератури

Часовоярського опорного закладу

загальної середньої освіти I-III ступенів № 17

Часовоярської міської ради Донецької області

Наші диво-жінки Сценарій свята до Дня матері (5–7 класи)

УДК 37.091.3:379.81

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354770>

Методичний супровід до конспекту уроку

АКТУАЛЬНІСТЬ. Тематика матері і сім'ї — завжди актуальна, особливо для 5-7 класів, формує моральні цінності та емоційний інтелект. Інтеграція сучасної попкультури (фільм «Диво-жінка») робить свято «близьким» до світу дітей. Онлайн-формат відповідає сучасним умовам освіти та дистанційного навчання.

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ. Конспект готовий до реалізації як готовий сценарій для педагогів, які хочуть провести свято з інноваційним підходом. Містить детальні інструкції для ведучих та учнів, завдання з чітким змістом та матеріали для цифрової презентації. Може використовуватися як приклад інтеграції творчих, соціальних та цифрових компетентностей у святковий захід.

МОЖЛИВІСТЬ АДАПТАЦІЇ. Можна легко змінити вік учнів (адаптувати завдання для 3-4 класів або старшої школи). Тема «супергероїні» може бути замінена на іншу, актуальну для шкільного контексту (історичні постаті, українські героїні). Завдання можна адаптувати для офлайн-формату без цифрових технологій, з використанням плакатів, малюнків, паперових завдань. Можливе скорочення або подовження часу проведення свята залежно від класу та формату.

СЦЕНАРІЙ СВЯТА

ТЕМА: «Наші диво-жінки: подорож на острів Теміскіра» за мотивами фільму «Диво-жінка».

МЕТА: ушанування матерів, виховання поваги та любові до них, розвиток творчих здібностей учнів, зміцнення зв'язку між дітьми та матерями через спільну діяльність.

УЧАСНИКИ: учні 5-7 класів, їхні матері, учителі, ведучі.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: онлайн-простір.

ТРИВАЛІСТЬ: 1 година.

КОНЦЕПЦІЯ: учні та їхні матері переносяться на таємничий острів Теміскіра, де матері розкривають свої надзвичайні «суперсили» — мудрість, терпіння, любов, турботу, силу духу. Учні, як юні амазонки та воїни, допомагають їм пройти випробування та довести, що справжні героїні живуть серед нас — це наші матері.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ НУШ.

Соціальна та громадянська — формування поваги до матері, розвиток взаєморозуміння, командна робота «Мама + Дитина».

Емоційна та здоров'язберігаюча — створення атмосфери довіри, підтримки, емоційного благополуччя.

Творча — творчі завдання: асоціації, цифрові портрети, музична обітниця.

Інформаційно-цифрова — робота з QR-кодами, ChatGPT, Suno.

Комунікативна — презентації, обговорення, активне висловлення думок.

ПЕРЕБІГ ЗАХОДУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ.

ОГОЛОШЕННЯ МЕТИ ЗАХОДУ.

Слово вчителя. Сьогодні ми зібралися, щоб відзначити одразу два чудових свята — День Матері та

День Сім'ї. Це особливий час, коли ми вшановуємо найдорожчих жінок у нашому житті — тих, хто подарував нам життя, хто є нашою опорою, натхненням і справжніми героїнями — наших мам. І, звичайно ж, ми з радістю вітаємо наших дорогих бабусь, які також є невід'ємною частиною наших родин, джерелом мудрості, тепла та безмежної любові.

Для нашого свята було обрано особливу тему, натхненну неперевершеним фільмом «Диво-жінка». Чому саме «Диво-жінка»? Тому що вона — це втілення мужності, мудрості, любові та незламної сили. І хіба це не ті якості, які ми бачимо в наших мамах та бабусях щодня? Вони, як амазонки, борються за своїх дітей, захищають їх, навчають і, що найголовніше, завжди вірять у них.

А чи знаєте ви, що легенди про амазонок, цих відважних жінок-воїнів, мають свій відгук і на нашій рідній землі? Деякі античні джерела розміщували їхні поселення саме на територіях сучасної України, поблизу берегів Чорного моря, на безкрайніх степах, де тисячоліттями вирувало життя. Отже, ми немов повертаємося до витоків сили та жіночої мудрості, яка є невід'ємною частиною нашої культури та історії.

А щоб наша подорож була ще більш інтерактивною, під час деяких випробувань ви матимете змогу сканувати спеціальні QR-коди, які перенесуть вас у світ фільму «Диво-жінка», показуючи короткі, але яскраві моменти з Діаною та амазонками. А деякі ключові фрагменти будуть продемонстровані вам безпосередньо на екрані.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ.

Перегляд відео «Вітання на Теміскірі (початок свята)».

СЦЕНА 1. Ласкаво просимо на острів

МУЗИКА. Лунає епічна музика з фільму «Диво-жінка».

Ведучий 1 (цифровий давньогрецький оповідач або вісник). Вітаємо вас, доблесні юні воїни та прекрасні королеви! Сьогодні ми зібралися на таємничому острові Теміскіра, де час зупинився, а сила духу та мудрість панують над усім.

Ведучий 2 (цифрова амазонка або сама Діана). Цей острів — дім для найсильніших та найвідважніших жінок світу. Але сьогодні ми відкриваємо його брами для особливих гостей — для вас, наші дорогі матері, та для ваших дітей, які прагнуть навчитися мудрості та сили у своїх наставниць.

Ведучий 1. За легендами, кожна жінка має свою унікальну суперсилу. Силу, що здатна змінити світ. Сьогодні ми допоможемо нашим матерям розкрити ці сили та показати їх у всій красі.

Ведучий 2. Отже, приготуйтеся до подорожі у світ мужності, любові та неймовірних відкриттів! Ласкаво просимо на свято «Наші Диво-Жінки!»

Слово вчителя. Ми щойно почули вітання з таємничого острова Теміскіра, дому найсильніших жінок.

Але для нас найсильніші жінки — це наші мами і бабусі. Кожна з них — унікальна особистість зі своїми особливими рисами. Іноді ми навіть не помічаємо, наскільки глибоко в нашу пам'ять вриваються їхні слова, їхні улюблені вислови. Зараз у вас є чудова нагода поділитися світом своєї мами або бабусі, представити їх так, як ніхто інший не зможе, і показати, як уважно ви їх слухаєте. Тож, юні воїни, настав час представити ваших королів!

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА.

Випробування Амазонок (конкурсна частина).

СЦЕНА 2. Знайомство з Героїнями

Завдання. Упродовж 4 хвилин коротко представите свою маму (поділіться її унікальною цитатою — фразою, яку мама часто говорить або яка її найкраще характеризує). Після цього озвучте та поясніть свою відповідь, якнайкраще представляючи своїх мам.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Заохочення дітей помічати та цінувати особливості мови своїх матерів, розвиток уважності та спостережливості.

Наші амазонки завжди мали при собі Щит Мудрості — для захисту не тільки тіла, а й розуму. Цей щит символізує знання, досвід та розсудливість, які передаються з покоління в покоління. Хто ж, як не наші матері, бабусі, є носіями найціннішої життєвої мудрості, яка часто виливається у формі прислів'їв та народних висловів? Сьогодні ми перевіримо, наскільки добре ви, діти, засвоїли ці уроки, і наскільки міцний ваш спільний Щит Мудрості.

СЦЕНА 3. Щит Мудрості

Завдання. Конкурс для команд «Мама + Дитина». Кожній команді дається кілька запитань на знання прислів'їв про маму. Це випробування символізує Щит амазонок, про який ми вже згадували.

Приклади запитань:

- Продовжте прислів'я: «Материнська любов, як сонце...» Продовжте: «Рідна мати моя, ти ночей не...»
- Що означає вислів: «У дитини заболить пальчик, а у матері — серце»?
- Поясніть значення прислів'я: «На сонці тепло, а біля матері добре».
- Продовжте: «Нема того краму, щоб купити...»
- Як пов'язані прислів'я «Яблуко від яблуні недалеко падає» і «Яка мати, така й дочка»? Що означає: «Серце матері краще за сонце гріє»?
- Додатково: QR-коди на короткий відеофрагмент з фільму, де Діана демонструє свою мудрість (подолання Ареса).

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Перевірка, наскільки добре діти та матері знають одне одного, розвиток взаєморозуміння.

У фільмі «Диво-жінка», як ви могли переконалися, Діана володіє неперевершеним Ласо Істини, яке зму-

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

шує кожного говорити правдиво. Наш світ сповнений емоцій, спогадів, мрій, і так важливо ділитися ними одне з одним. Цього разу наше випробування — це можливість зазирнути в глибину ваших сердець, відкрити найпотаємніші думки та почуття. Ласо Істини допоможе вам створити атмосферу абсолютної довіри між мамою чи бабусею та дитиною. Пам'ятайте, що правдивість — це найсильніша зброя та найміцніший зв'язок.

СЦЕНА 4. Ласо Істини

Завдання. Кожна команда «Мама + Дитина» має запитання, на яке потрібно відповісти чесно. Це випробування засноване на ідеї Ласо Істини Диво-жінки, яке змушує говорити правду й розкриває найпотаємніші думки та почуття.

Приклади запитань:

- За що ти найбільше вдячний своїй мамі/бабусі? Яку спільну мрію ви маєте?
- Яка улюблена пісня твоєї мами / бабусі?
- Який улюблений фільм вашої дитини? (*Питання для мами / бабусі*) Який найнесподіваніший подарунок ти отримував / отримувала? Що найбільше тебе надихає у твоїй мамі / бабусі?
- Яка риса характеру твоєї мами / бабусі тобі подобається найбільше? Який найцінніший урок ти отримав / отримала від своєї мами / бабусі? Який твій улюблений спосіб проводити час разом?
- Додатково: QR-код, який веде на зображення дії Ласо Істини у фільмі.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Створення атмосфери довіри, можливість поділитися почуттями, дізнатися щось нове одне про одного.

Браслети Підкорення (творче завдання)

Ми щойно бачили, як Диво-жінка використовує свої Браслети Підкорення для захисту від будь-яких ударів. Ці браслети — символ незламності та захисту. У реальному житті хто може бути більшим захисником, ніж наша мама чи бабуся? Їхня любов, їхня турбота, їхні настанови — це наш невидимий щит від негараздів, наш найміцніший захист. Зараз я запрошую вас поринути у творчий процес. Уявіть, що ці «браслети підкорення» символізують непереможну захисну силу материнської любові у вашому житті. Поділіться своїми асоціаціями та прикладами того, як мамина чи бабусина любов стає вашою силою та оберегом.

Завдання. Асоціації. З якими діями, почуттями чи проявами в повсякденному житті ви можете пов'язати ці «браслети», коли вони символізують материнську любов (мамин голос, що заспокоює; мамині обійми, що оберігають; мамина віра у мене; бабусина настанова, що захищає від помилок)?

«Дії / Сила» браслетів у житті. Як саме «браслети материнської любові» могли б «працювати» в реальних життєвих ситуаціях? Наведіть приклади, коли материнська або бабусина любов була б для вас «захистом» або «силою», що допомогла подолати труднощі (коли мені страшно, я згадую мамині слова, і це

мій захист; коли я сумніваюсь, бабусина підтримка дає мені силу, як ці браслети).

Презентація та обговорення (5-7 хв на команду). Кожна команда по черзі повертається до загальної конференції. Учасники діляться своїми найцікавішими асоціаціями та прикладами «дій/сили» браслетів материнської любові. А потім утворюють віртуальну хмарину слів — враження після командної роботи.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Розвиток асоціативного та образного мислення. Зміцнення емоційного зв'язку між дітьми та матерями через спільне осмислення теми захисної сили материнської любові. Розвиток навичок активного слухання, висловлювання власних думок та співпраці в групі. Усвідомлення важливості материнської підтримки та її ролі в житті.

Розкриття Суперсил (кульмінація)

Острів Теміскіра — це місце, де кожна амазонка цінується за свою унікальну силу та майстерність. І наші матері, бабусі не менш виняткові! Кожна з них володіє своєю особливою «суперсилою» — це може бути невичерпна мудрість, безмежна турбота, надзвичайне терпіння чи незламна сила духу. Сьогодні ми використаємо сучасні технології, щоб віддати належне нашим героїням. Ваше завдання — створити неймовірні цифрові портрети ваших мам / бабусь, зображуючи їх як супергероїнь, і підписати, яка саме їхня головна «суперсила» робить їх неперевершеними.

СЦЕНА 5. Галерея Героїнь

Завдання. Учні створюють цифрові портрети за допомогою ChatGPT своїх матерів, де зображують їх як супергероїнь, підписуючи, яка їхня головна «суперсила».

Додатково: QR-код, який веде на описи з фільму для порівняння. Приклад текстового промту: «Створи цифровий портрет жінки (за фото), як супергероїні в стилі коміксів *Marvel* або *DC*. Вона має виглядати сильною, доброзичливою, впевненою. Додай до зображення елементи, які символізують її головну «суперсилу» — серце, що світиться».

Фон — яскравий, натхненний.

Текст до зображення: «Моя мама — супергероїня. Її суперсила — турбота, любов, мудрість».

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Візуалізація та усвідомлення унікальних якостей матерів, розвиток художніх здібностей.

Наші амазонки завжди знали, як висловити свою повагу та відданість. На Теміскірі урочисті обітничі мають особливу силу. Зараз ми переходимо до найзворушливішого моменту нашого свята. За допомогою сучасних технологій ви створите пісню-«Обітницю Юних Героїв» — присвяту вашим матерям або бабусям. Нехай кожен рядок, кожна нота цієї пісні буде наповнена вашими щирими почуттями. Це ваш спосіб сказати «дякую» за все.

СЦЕНА 6.

Пісня-присвята «Обітниця Юних Героїв».

Завдання. Учні за допомогою Suno|AI Music створюють спільну пісню-присвяту про маму. Це спосіб висловити любов та шану, як на урочистій церемонії в Теміскірі.

РЕКВІЗИТ. Музичний супровід.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Вираження любові та вдячності через мистецтво.

Текст обітниці-пісні

Ми, Юні Герої Теміскіри,
Сьогодні перед вами, наші Диво-Жінки, стоїмо.
Обіцяємо серцем чистим і щирим
Любов і повагу свою нестимемо.
Обіцяємо слухати мудрість вашу,
Що, як Ласо Істини, шлях освітлює.
Цінувати турботу вашу безмежну,
Що, як Щит, від негараздів захищає.
Обіцяємо силу духу плекати,
Наслідуючи ваш приклад незламний.
Завжди підтримувати й допомагати,
Бути опорою вашою, як Меч Сили славний.
Ми — ваше продовження, ваша надія,
І гордо нестимемо це звання.
Завжди пам'ятатимемо: ви — наші героїні,
Найкращі мами у всьому світі, без вагання!

Додатково: QR-код, який веде на кадри з фільму, що символізують силу та єдність, наприклад, сцена, де Діана приймає рішення покинути острів, щоб допомогти світу.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Формування усвідомленого ставлення до ролі матері в житті дитини, прийняття на себе відповідальності.

IV. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА.

Свято на Теміскірі (*завершення*)

Після всіх випробувань, після всіх теплих слів і визнань настав час для кульмінації нашого свята. Як амазонки відзначали своїх найвідважніших воїнів,

так і ми сьогодні офіційно визнаємо героїчні якості кожної мами. Кожна з них, без винятку, є справжньою Диво-Жінкою, володаркою унікальних суперсил. Зараз з гордістю вручаємо нашим матерям та бабусям символічні нагороди, які стануть підтвердженням їхнього незламного духу, безмежної любові та надзвичайної мудрості.

СЦЕНА 7. Вручення Нагород «Диво-Жінка».

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ. Офіційне визнання та вшанування заслуг кожної мами.

Заключне слово цифрових ведучих.

Наша дивовижна подорож на острів Теміскіра завершується. Сьогодні ми стали свідками чогось по-справжньому особливого. А зараз, щоб почути фінальні слова цього дивовижного свята, я передаю слово нашим цифровим оповідачам, які допомогли нам здійснити цю незабутню подорож.

Ведучий 1. Наша подорож на острів Теміскіра добігає кінця. Ми побачили, які сильні, мудрі та люблячі наші матері.

Ведучий 2. Пам'ятайте, що суперсили ваших матерів завжди з вами — у їхній підтримці, у їхніх порадах, у їхній безмежній любові. Цінуйте це.

Ведучий 1. Щиро вітаємо всіх матерів зі святом! Бажаємо вам здоров'я, щастя, натхнення та безліч радісних моментів поруч із вашими дітьми.

Ведучий 2. До нових зустрічей, наші Диво-Жінки та Юні Герої!

Список використаних джерел

1. Давньогрецькі міфи про войовничих жінок URL: <https://surl.lu/urereu> [дата звернення: 25.12.2025].
2. Українські народні прислів'я та приказки URL: <https://surl.li/mhgjix> [дата звернення: 25.12.2025].
3. Фрагменти та саунтрек з фільму «Диво-жінка» та «Диво-жінка 1984».
4. Онлайн-енциклопедія «Вікіпедія» URL: <https://surl.cc/hqhpco> [дата звернення: 25.12.2025].
5. Генератори зображень: ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Bing.
6. Генератори музики: Suno | AI Music.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Номінація «Сценарій позакласного заходу для 10–11 класів»

Олена Братковська,

учитель української мови та літератури, вища категорія, Комунальний навчальний заклад «Уличненський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Трускавецької міської ради Дрогобицького району Львівської області»

Андріївські вечорниці

УДК 37.091.3:379.81

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354772>

Трускавецькі артисти (Звучить мелодія)

Андрій. Панно Маріє, добрий день. Хотілося би з вами якось, знаєте, spacerувати трохи на курорті у Трускавці, знаєте, я маю трохи пару зайвих гривень... Може, якось би съ те погодились зі мною spacerнутися, га...

Марія. Пане Андрію, вас що током б'є? Ідіть геть звідси! Знаєте! Дайте спокій!

Андрій. То й пішов... Нема конкурентів... Пані Маріє, а можна вас...

Марія. Не можна! Не можна!

Андрій. Гм!..

Інший хлопець. Пані Маріє! А мені можна вас запросити хоча б на вечорниці в Уличне?

Марія. Звичайно! Сьогодні ж славнозвісні 36-ті Уличненські вечорниці! Саме туди й бажала потрапити! Із задоволенням!.. Ходімо!

Звучить мелодія.

Ведучий.

Шановні гості й любі друзі!

Ми всіх вас хочем привітати

У нас, на наших вечорницях,

На нашім святі, в нашій хаті.

Ведуча.

Вас вітаєм хлібом, сіллю,

Як годиться.

Тож просимо до нас

Заходьте в добрий час

На українські вечорниці.

© Олена Братковська, 2026

Господиня. Іди-бо спати, дурню старий. Бо скоро дівчата й хлопці прийдуть до нас на вечорниці, а ти, як чіп, п'яний. Уляну й мене ганьбитимеш на всю Прикарпатську. Десь на інших вулицях, либонь, усе як у людей, а в мене... бідна моя голівонько! (Б'є рушником, проганяє чоловіка. Той утікає ще й глумиться. Заходять дівчата.)

Дівчина. Добрий вечір, тітонько! А нас Уляна покликала до вас на вечорниці. Можна зайти?

Господиня. Добрий, добрий вечір, дівчатонька! Заходьте, заходьте. Уляна зараз прийде. Десь забарилася. Розкажіть, що чули й бачили. Чого нового дізналися?

Дівчина. Тітонько, а ви чули, що Семен до Одарки повернувся з заробітків?

Господиня. От не знаю, чи добре, чи зле це. До неї вже цілий рік Петро женихається. Ой, що буде?

Дівчина. А біля мене постійно сусіди сваряться. А я терпіти не можу, коли сусіди сваряться, а пес гавкає... Нічого не чути. (Всі сміються. Уляна приходить.)

Уляна. О, дівчата вже прийшли. А хлопців чогось довго нема. А чи прийдуть?

Дівчина. Прийдуть, обов'язково прийдуть. Вони ж обіцяли. Та й які ж вечорниці без них?

Дівчина. Пожартуймо з хлопцями, дівчата. Ми сховаємося, а вони думатимуть, що нас нема...

Дівчина. Тільки ви нас не видавайте, будь ласка, тітонько.

(Чути далеко спів хлопців. Дівчата ховаються. Стук у двері. Заходять хлопці.)

Пісня «Ой Марічко, чичері»

Хлопець. Добрий вечір у вашій хаті.

Господиня. Добрий вечір.

Хлопець. А ми що, перші? А дівчата де?

Хлопець. І чого це вони так довго не йдуть?

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Хлопець. А ти що не знаєш, що на них треба довго-предовго чекати: поки виберуть що одягнути, поки коси позаплітають, губи намалюють, вії й брови підведуть... (Сміються.)

Хлопець. А тут може таке статися, що треба скоро їхати на базар, бо 21-ші черевики треба купити, бо ще таких не має... (Сміються.)

Хлопець. Ну. Може, тоді й прийдуть...

Хлопець 1. Не вірю я, щоб наші дівчата так довго не йшли до нас. Не вірю.

Хлопець 2. Знаєте, я думаю, що тут щось не так... Чи правда, тітонько Явдохо?

Хлопець 3. Ану кажіть, дівчата є?

Господиня. А-а-а. Ви хочете так скоро все дізнатися. Може, є, а може, нема. Так просто не дізнаєтеся...

Хлопець. Тітонько, а що то за вечорниці без дівчат. Так нема ніякого інтересу.

Господиня. Ну, добре. Допоможу вам. Бачу, що хлопці ви веселі, жартівливі, красиві, розумні... Але спочатку відгадайте мої загадки. Якщо вгадуватимете, про кого йдеться, то дозволю їм прийти. Слухайте. (Характеризує дівчат, а хлопці мають вгадати ім'я тої дівчини, про яку говорять. Вгадують по-різному. Наприклад...) Та знаєш отого Степана?

Хлопець. Ну.

Господиня. А той Степан має старшу сестру Василю.

Хлопець. Ну.

Господиня. А вона має чоловіка Івана.

Хлопець. Ну.

Господиня. А той чоловік має двоюрідного брата з бородавкою на носі Петра.

Хлопець. Ну.

Господиня. А то його троюрідна сестра.

Хлопець. Напевно, Явдоха?

Хлопець. Ну.

Господиня. Та що ну. Вона чи ні?

Хлопець. Я такої не знаю. (Сміються всі.)

Господиня. А-а-а йди. То що з тобою говорити? Тільки час згаяв...

Хлопець. Тітонько, та кажіть: вона чи ні?

Господиня. Ні... (Сміються.) Ой, не вмієте ви загадки відгадувати. Але й справді: без дівчат вечорниці не вечорниці. Хай уже так буде: дозволю їм вийти. Дівчата! Виходьте!

Хлопець. А чого вас так мало? Де інші?

Дівчина 1. Анна поїхала у друге село. Ангеліна теж кудись подалася. Казала, що вчитиметься. Ще одна Анна вибрала музики. Каже, що артисткою стане.

Дівчина 2. Може, і стане. Ще почуємо про неї.

Дівчина 3. Настю мама не пустила. Діана сама не прийшла. Ось тому і небагато нас.

Дівчина 1. Але що ж? Якщо нас мало, то, може, і вечорниць не буде?

Хлопець. Ой ні. Вечорниці будуть. Ми й так довго чекали на вас. Нікуди не відпустимо нікого.

Дівчина 2. А ворожити будемо?

Господиня. Ні. В жодному разі. Це ж великий гріх. Краще будемо танцювати та співати.

Дівчина. Ой, шкода... Але ви, напевно, краще знаєте. Ми молоді, тому й видумуємо всяке. Але коли ж

Учні
Уличненського
закладу
загальної
середньої
освіти
I-III ступенів

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

нам не вигадувати як тепер, коли так хочеться знати, що тебе чекає там, у майбутньому, який буде чоловік, як його зватимуть. Коли заміж хто вийде. Хто швидше. А може, за когось із наших хлопців...

Господиня. Ой дівчаточка, я вам скажу так. Замість того, щоб ворожити, краще до церкви ходити, свічки палити, Богу молитися. Отоді-то я вам гарантую, що й заміж щасливо вийдете, і чоловіка матимете доброго, і долю випросите у Всевишнього щасливу! Тому що тільки Бог усе знає, що нас чекає та якими дарами будемо благословенні всі ми. Тому пам'ятайте про це й не забувайте!

Хлопець. Ваша правда.

Дівчина. Так. Мама мені про це теж говорила.

Хлопець 1. Батьків наших треба поважати й слухати, бо вони для нас готові на все.

Хлопець 2. А ще треба пам'ятати заповіт наших предків. Хто пригадає?

Хлопець 3. Не бійся!

Хлопець 4. Не лінуйся!

Хлопець 5. Не брешти!

Хлопець 6. Родичів не ображай!

Хлопець 7. Чужинцям не довіряй!

Хлопець 8. Ворогам не прощай!

Хлопець 9. Свого не віддавай!

Хлопець 10. На чуже не зазіхай!

Хлопець 11. Не будь рабом!

Хлопець 1. Дбай про нащадків!

Хлопець 2. Шануй і захищай свій рід і рідний край.

Хлопець 3. Та-а-ак. Багато полягло нашого брата у цій жорстокій війні... Не всі повернулися додому наші захисники.

Дівчина. Хлопці, дівчата, вшануймо хвилиною мовчання наших героїв. Сьогодні у нас вечорниці тільки завдяки їхній мужності й жертвності.

(Хвилина мовчання.)

Пісня «Тихо Янгол над світом летів»

Господиня. Бачу, дівчатонька, ви з рушниками прийшли на вечорниці, як годиться. Похваліться, хто який вишиває. Котра з вас найкраща майстриня?

Дівчина. Так. З рушниками. Ми ж на вечорниці прийшли не просто веселитися, а й корисною справою займатися.

Хлопець. Так-так. Придане готуєте?

Дівчина. А хоча б і так. Та кожна до цього готується...

Дівчина 2. Ой хлопці, вам би тільки гульки. Що ви знаєте про українські традиції? Та цим Україна й неповторна, й багата...

Дівчина 3. От, наприклад, рушники. Знаєте, скільки є видів рушників?

Дівчина 4. А ми вам розкажемо...

Дівчина 5. Із давніх-давен прийшла до нас вишивка — вид українського мистецтва. Українська вишивка сягає своїм корінням сивої давнини. Дуже цінувалась вона в Київській Русі. Сестра Володимира Моно-

маха організувала в Андріївському монастирі школу, де дівчата вишивали золотом і сріблом.

XVI—XVII століття — епоха Відродження, найбільший розквіт вишивки. Вишиванням займались кожна вільну хвилину в період вечорниць і досвіток довгими осінньо-зимовими вечорами.

Господиня. Без рушника не обходилося. Він завжди був під рукою, тому й назву свою дістав від слова «рука» — ручник, тобто рушник.

Дівчина. Моя бабуся говорила, якщо та людина, котра вишила рушник, мала думки й бажання чисті, добрі, радісні, то й рушник мав чарівну силу.

Господиня. Так. Адже в міфах багатьох народів світу рушник — це тканина, виготовлена богинями.

Розвісили гостинно рушники.

Запахли в хаті трави, сонце, квіти.

І почали поля, ліси й струмки

Та вся земля із нами говорити.

Дівчина 1. Рушники багато років люди зустрічають із великою радістю. На них підносять дорогим гостям хліб-сіль.

На рушник святковий

Хліб кладуть із сіллю,

Щоб легкі дороги славили країну,

Щоб у нашій праці

І в гучнім весіллі

Шанували в світі

Над усе людину.

Дівчина 2. Рушник весільний символізує чистоту й добродішність нареченого й нареченої. Його вишивають довго, ніжно, з любов'ю. Закріпленням шлюбу була традиція — стати на рушник. У народі кажуть: «На рушник стати — навів друга обрати».

Дівчина 3. Без обрядового рушника не обходиться народження дитини, перев'язування сватів на заручинах та на весіллі, свято сівби, збирання врожаю.

Дівчина 4. Рушники є не лише прикрасою для життя. Їх вішали над дверима, над вікнами, щоби зло не проникло до хати. Такі рушники називають оберегами.

Дівчина 5. Є рушник-утирач. Він висить у кімнаті на видному місці. Призначається для гостей.

Вода в відеречку,

Братику, вмийся,

Рушник на кілочку,

Братику, втрися.

Дівчина 6. А ще рушник вішають на стінах, над картинами, над іконами для окраси домівки. А називають його покутник.

Дівчина 7. Ще рушник призначається для посуду, стола, лави. Називають його стирок.

Дівчина 8. На щастя-долю давала мати синові рушник, коли виряджала в далеку дорогу. Слова «рушник» і «мати» неподільні.

Дивлюся мовчки на рушник,

Що мати вишивала.

І чую: гуси зняли крик,

Зозуля закувала.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Господиня. За давнім звичаєм, якщо в родині підросла дівчинка, мати заздалегідь дбала про рушники. До їх виготовлення привчали ще з юного віку. І від того, скільки встигала дівчина вишити рушників, складалася думка про її працьовитість, вдачу. Вся наша світлиця завітчана рушниками. Рушник є символом єдності сім'ї, любові до землі, символом любові матері, коханої дівчини, символом працелюбності нашого народу. І не було жодної оселі в Україні, котру не прикрашали б рушники. Рушник порівнюють з піснею. Без рушника, як без пісні, не обходиться наше життя.

Пісня «З покоління в покоління»

Возний. ...і мирного перебування! (набік). Удобная оказія предстала зділати о собі предложение на самоті.

Наталка (кланяючись) Здорові були, добродію, пане возний!

Возний. Добродію! Добродію! Я хотів би, щоб ти звала мене тее то як його не вишеупом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возний. Не о сьом, галочко, тее як його хлопочу я; не в состоянії поставить на вид сили любові моєї! Стільки артикулою в статуті, ілі скільки зап'ятих в Магдебурзькому праві, то і сих не вдоволіло би на восхваленіє ліпоти твоєї.

Наталка. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашої в толк не возьму.

Возний. Лукавиш, — тее-то-як його, моя галочко, і добре все розумієш. Ну, коли так — я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. У нас є пословиця: «Знайся кінь з конем, а віл з волон». Шукайте собі, добродію, в городі панночки.

Возний. Я бачив многих — і ліпообразних, і багатих. Но сердце мое не імеєть — тее-то, як його — к нім по-ползновения.

Наталка. Воля ваша, добродію. Та не вірю я, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я давно, тее-то, як-його- полюбив. Скажи, говори, отвічай. Могу лібить, тее-то, як його — мужем пристойним і угодливим душі твоєї і тілу.

Наталка. Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартувати надо мною безпомощною сиротою. Моє все багатство — моє добре ім'я, а через вас люди почнуть шептати про мене; а для дівки, коли люди об ній зашепчуть...

Возний. Та я, тее-то як його, полюбив Наталку і жениться на ній хочу.

Хлопець. А хіба ти не чуєш, що вона тебе не хоче! І заміж за тебе не піде. І пам'ятай: вона не одна. Ми усі скривдити її не дамо.

Возний. Не дасте что сделать? Я вас не понимаю. Якое ви так говорите...

Хлопець. То ти якое так говориш! Не так як треба! Живеш тут, їш наш хліб, дихаєш нашим повітрям, залицяєшся до наших дівчат, а говориш ворожою мовою?! Ганьбиш своєю присутністю всіх нас?!

Учні
Уличненського
закладу
загальної
середньої
освіти
I-III ступенів

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Возний. Я розговаріваю на великом язике, тес-то як його! А у вас якась огидна репана мова...

Хлопець. На якому великому?! Ви не то що землі загарбуєте, ви навіть слова крадете з інших мов! Нічого святого у вас нема!

Возний. Но-но-но! Можна поспорить. До речі, не вже правда, що «акушерка» по-українському «пупорізка»? Пупорізка? Ха-ха-ха... Невже «адвокат» по-вашому — «брехунець», а на лампу ви кажете — лямпа, а на стул — стілець? Хі-хі-хі — стілець!

Хлопець. А по-вашому, по-оно-о-му, вишепоіменованому, не по без-воз-мез-дно у французів бла-го-прі-об-ре-те-н-ному, а по істинно по-расейському як буде «акушерка»? По-нашому «повитуха», а по-вашому як?

Возний. Акушерка.

Хлопець. Нічого подібного! «Акушерка» — слово французьке, «адвокат» — латинське, «лямба» — німецьке. По-нашому білет — «квиток», а по-вашому як?

Возний. Білет.

Хлопець. А дзуськи! «Білет» — слово французьке. Думаєте, «комод» — ваше слово, «гардина», «кооператив» або «вагон»? «Матерія» — думаєте, ваше слово, «овальний», «машина»? Навіть «гармоніка» — і то не ваше слово.

Возний. Шовінізм!

Хлопець. Нехай шовінізм, проте і це не ваше слово! Половина слів у вас позичена...

Возний. Коли на те пішло, то по-вашому, по-вище-згаданому, через позаяк додатково порепаному як буде комод?

Хлопець. Комод!

Возний. А «кооператив»?

Хлопець. Так і буде — «кооператив».

Возний. Ага! Так і ви крали?!

Хлопець. Та не ховаємось і не привласнюємо, і всюди, де можна, використовуємо своє, українське.

(Возного проганяють).

Господиня. Ну годі вам. Але молодці. Своє, українське, треба захищати. А щоб швидше про погане забути, треба заспівати. У нас же вечорниці. Ви не забули ще?

Пісня «Сильний вітер»

Дівчина. Щось такої сумної завели... А хочеться бути веселою, щасливою...

Господиня. Бачте, до нас гості... То вже веселіше, мабуть, буде.

На акордеоні грають мелодію з п'єси «За двома яйцями». На сцені всі дівчата й один хлопець, переодягнений у дівчину.

Голохвастов сучасний. Вай-вай-вай, який цвіточний рай. Та й ви така дама, як реклама. *(До переодягненої жінки-Меланії).* Як з газети «Громада».

(Сміються всі.)

Голохвастов. І я такий нівроку кавалер. Я землі в Карпатах багато маю. Депутатом в Трускавецькій ОТГ промишляю. З Андрієм Кульчинським всі питання рішаю. Можу навіть Уличне до Львівського округу приєднати. Меланю, ти готова своє серце віддати?

Меланя. Ой, та.

Голохвастов. Але перед тим потрібно мені всі маєтки переписати. *(Загадково.)*

Мама. Ото співає, а за душею ні доляра не має.

Дівчина. Ото, Меланю, перед тим, як кавалера обирати, його декларацію усю напам'ять треба повивчати.

Мама. Точно, Меланю, ти прийди до тями, бо я вже перевірила, та нічого він не має. Нічого взагалі не рішає, тільки таким самотнім дівчатам, як ти, серце розбиває.

Дівчина. І холодильники опустошає.

Голохвастов. Дівчата, я вас прошу! Не давайте тої реклами! Це фейк! Ще ні одна теща зятя не любила!

Дівчина. Ти ще договоришся, що будеш два дні їсти готувати. *(Сміються).*

Співають пісню «Ой, мене не любить твоя мама» (інсценізуючи).

Мама. Та йди геть, не дури голову Меланці.

Пісня «Куплю си газету, сяду до трамваю»

Хлопець. А хто знає які цікаві веселі історії?

Хлопець. Кажуть, що Карпо як що захоче, то так і має... Ото вчора прийшов з роботи, стукнув кулаком по столі перед дружиною і каже: «Хочу пірижків!». І що ви думаєте?... Замісив тісто і спік.

Дівчина. Знаєте, сьогодні уві сні я була в Італії, купувала справжню італійську піцу, потім в Японії, їла суші... а потім я прокинулася... і пішла варити борщ і ліпити вареники.

Хлопець. Недавно, хлопці, я зрозумів, що коли жінка живе одна — це не страшно. Страшно, коли вона живе одна разом з чоловіком. Ось що бачив...Аж страшно стало...

ДІАЛОГ

Чоловік. Кохана, дякую тобі, я поїв.

Жінка *(за лаштунками).* Що ти робив би без мене?

Чоловік *(кривляється).* Що ти робив би без мене? Та все би м робив. На рибалку б їздив, по клумбах би м ходив, гроші б на себе тратив, шарпетки б розкидував по хаті так, ту-ту-бу, де хотів би, тиждень комп'ютерні би ігри грав. Що б я робив?

Жінка. Що ти там бурмочеш?

Чоловік. Кохана, я кажу, що без тебе я би спився... Точно.

Пісня «Гуцулка Ксеня» з танцем

Дівчина. Хочу таких стосунків, щоб чоловік прийшов, пожалів...

Хлопець. Та я вже...

Дівчина. Що вже?

Хлопець. Пожалів, що прийшов...

Хлопець. Чоловіки!!! Запам'ятайте! Не баба тріпає нерви. А пані випробує ваш рівень стресостійкості! Ось послухайте.

ГУМОРЕСКА «ЛИХА ПРИКМЕТА»

Хлопець.

На Наталці, на Полтавці оженився Гога.

Він у захваті від неї, а вона — від нього.

Через місяць Гога каже жіночці Наташі:

Гога.

— А тепер внесемо ясність у стосунки наші.
Щоб в сім'ї не виникали більше інциденти,
Мусиш твердо пам'ятати два такі моменти.
Як з роботи повернуся — ти не метушися,
Стань і пильно на кашкета мого подивися.
Як надів на праве вухо — значить, все прекрасно.
Значить, вечір проведемо ми з тобою класно.
Приготую чахохбілі, вип'ю чачі склянку,
«Суліко» тобі співати буду аж до ранку.
А коли на лівім вусі побачиш кашкета,
От тоді вже стережися, то страшна прикмета.
Бережи від мого гніву свої боки й спину,
Бо за себе не ручуся я у ту хвилину.

Наталка.

— Дивно, дуже схожі звички і прикмети наші.
Як на те пішло, я також поділюсь секретом:
Ти не дуже то носися зі своїм кашкетом.
Ледь поріг переступивши, кинь на мене оком.
Заприміть, стою анфасом чи до тебе боком.

Якщо боком, все в порядку: на столі горілка,
Холодець, сальце, ковбаска і боршу тарілка.
Повечеряю з тобою, чарочку пригублю,
Пожартую, поворкую, й може приголублю.
А якщо стою анфасом та ще й руки в боки,
І якщо вогнем пекельним паленіють щоки,
Та якщо в руці тримаю якогось предмета.
Значить, чхати я хотіла на твого кашкета.

Хлопець. Пам'ятаєте пісню «Несе Галя воду»? (Співає разом із дівчиною).

Тепер вже зовсім не так, як колись.

Вже не носить Галя воду,
Бо тече із крана,
Береже здоров'я й вроду
Файна і рум'яна.

Не пере руками з милом

— На те є машинка,

Економить Галя сили

Всі для відпочинку.

То в Єгипті, то в Європі

Фоткає природу

І не знає, що за клопіт —

Кудись нести воду.

Та й Іванко в ноутбучі

Барвінком не в'ється,

Лайка Галю у Фейсбуці,

Як вночі не спиться.

Квітів разом не збирають,

Зорі не рахують,

Інстачати вибирають,

Там собі воркують.

Учителька
Олена
Братковська
з учнями
Уличненського
закладу
загальної
середньої
освіти I-III
ступенів

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Віртуальні друзі стали,
На сторінках — люди,
Хіба ж ми колись гадали,
Що так жити будем.
Телефони у кишнях,
Весь світ в інтернеті,
Гроші в картках, а не в жменях,
Хлібина в багеті.
Якесь все ненатуральне,
Штучне і примарне,
Пісня є ще... Нема Галі
Такої з Іваном.

Хлопець. Усе заповнив інтернет...

ВІРШ ПРО ІНТЕРНЕТ (На галицькому діалекті)

Шо за світ такий настав — нема в нім газети,
Всьо в комп'ютерах сидить, в тутих інтернетах.
Моя Каська зварювала, не можу юш жити,
Як відключу туті дроти, зачинає вити.
Виє так, як пес на звізди, коло магазину,
То вже кару провели в тую злу годину.
Не лігає вночі спати, рано мі шлякує,
А як шось ї не по носі, їсти не рихтує.
Жару ейці, кобасу, врїжу кусок сала —
Моя баба в тім пудевку юш цівком пропала.
Закінчили сі жнива, зерно сі збирало,
Погоріли соломи, поле сі зворало.
Скоро бульбу йти копати — добре жи є коні,
Як ми Каську відирвати — сили на припоні.
Рано кози йде доїти разом із пудевком,
Бим не видів, то ховає за великим терком.
За таким, жи би худобі бурака утерти —
Певно думає, як лише, то всьо може вмерти.
Та, там тільки тих гудзіків — міг їм сі змилити,
Але хтів бим то пудевко трохи відключити.
Вчора їхав їм до млина зерно завозити:
Їдно мушу помолоти, друге молотити.
Їду з млина — моя Каська, пасе свої кози...
Чую, з ними си говорить, про квітки мімози.
Їдна стоїт коло неї, друга си присіла,
Я сі хрещу: — Милий Боже! Чи Каська здуріла?
Кози мичут — Каська плаче, сльозами залита,
Так сі з чогось юш регоче, як несамовита.
Я ї прошу: — Бій сі Бога, зи мнов не говориш?
А із козами регочеш? Шо ти, бабо, твориш?
Кинь то з рук, бо юш напевно дах тобі зриває,
А вна навіть сі не рушит, навіть не моргає.
Хлоп без баби, як без рук — а вона в інтернеті.
Йду в поліцію напишу скаргу, ще й у газеті,
Най ми вернут мою Каську, паміть полікуют.
Люди добрі, допоможіт, бо світ вже вар'ює.
Дівчина. А тепер, любі друзі, відгадайте загадки.

Загадки

1. З квітів його виплітали, ним голови прикрашали,
щоб дівчат він зберіг, український — оберіг.
(Вінок).

2. Під землею птиця кубло звела і яєць нанесла.
(Картопля).
3. Сім соколят на одній подушці сплять. (Соняшник).
4. Кругле, як м'яч, хвіст має, а за нього не піймаєш.
(Клубок).
5. Що дістане зубами потилицю? (Гребінець).
6. Хто ходить по лісу і шукає те, чого ніколи не згубив?
(Мисливець).
7. Що робиться з хлібом, коли його краєш? (Меншає).
8. Син мого батька, а мені не брат. Хто це? (Я сам).
9. У кімнаті горіло сім свічок. Повз них проходила людина,
згасивши дві свічки. Скільки залишилося?
(Дві, інші згоріли)
10. З якого посуду не їдять? (З порожнього).

Господиня. Веселимося, а про частування й забули.
На вечорницях не тільки співали, танцювали, але готували й спеціальні обрядові страви: пампушки, печені пироги з сиром, капостою, бульбою, квасолею, борщ з грибами та квасолею, вареники та голубці.
От і сьогодні ми хочемо наших гостей запросити до ароматної кави й поласувати нашими традиційними українськими пампушками та пиріжками.
(Частування кавою і пампушками.)

Пісня «Чорні очка, як терен»

Господиня. Кажу вам, дівчата, що треба пильно придивлятися, кого вибираєте. Пам'ятаєте Марусю Дротівну, Наума й Насті дочку?

Хлопець 1. Так вона нікуди не ходить. Що з того, що файна.

Хлопець 2. Нічого ти не розумієш. Дівчина красива, мила, добра. Отаку б жінку мати.

Дівчина. Вона ще й нам казала не ходити на вечорниці. Навіть не хотіла згадувати про них! Було аж плаче та просить: «Будьте ласкаві, сестрички, голубочки, не ходіте на тее проклятеє зборище! Та там нема ніякогісінького добра; там усе зле та лихее! Збираються буцімто прясти, та замість того пустують, жартують та вчаться горілочку пити; від матерів курей крадуть та туди носять, та ще й таке там діється, що сором і казати. Чи мало ж то своєї слави загубили, ходячи на тую погань: от хоч би і Явдоха, і Кулина, і Пріська. Адже ж і піп панотець не велить і каже, що гріх смертельний туди ходити. Та дивіться ж і на мене: от я дома більш усіх вас напруду, чим ви ходячи».

Дівчина. Але ж ми тут нічого поганого не робимо. Треба колись її все-таки запросити сюди, щоб побачила, що тут зовсім не так, як їй розповідали, як було колись. Правда, тітонько?

Хлопець 1. І не думайте про це. Позавчора, коли повертався увечері додому, бачив її з Василем.

Хлопець 2. Ну все, хлопці. Маруса нам не світить. Вкрали дівчину. Ще й з сусіднього села.

Хлопець 1. Може, ще й заплачеш? Хіба наші дівчата гірші від Марусі?

Хлопець 2. І зовсім ні. Наші теж гарні.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Хлопець 3. То чого ж ми засумували? Нумо танцювати чи співати.

Пісня «Вечорниці шикидим»

Василь. Марусю! Хоч ти розсердишся на мене, хоч проженеш від себе, хоч не звелиш ніколи на очі попадатись, а я таки тобі тепер договорю, що учора хотів сказати...

Маруся. Що там таке?

Василь. Марусю! Чи я ж один був такий на світі, щоб, побачивши тебе, не полюбив щиро? Люблю я тебе, Марусенько, усім серцем моїм, люблю я тебе більш усього на світі!.. Не сердься на мене, не відворочуйся, не затуляй очиць твоїх білою рученькою; дай її мені сюди, нехай пригорну її до свого серденька, та тогді хоч і вмру, коли тобі невгодна щирая моя любов!.. Що ж ти мовчиш? Чом не глянеш на мене?.. Промов до мене хоч пів словечка; скажи, що ти не сердишся за мою любов. Роззнавай мене, розпитуй про мене, може-таки, про мене що-небудь і добре почуєш.

Маруся. Адже ж ти просватаний?

Василь. Ні, Марусю, ні на кому я не сватаний і ні об одній дівчині до сієї пори і не думав. Побачивши тебе учора, світ мені повернувся; без тебе не хочу жити, та бачу й сам, що не можна мені без тебе й дихати. Та й где я найду краще тебе?

Маруся. А хазяйська дочка? Адже він тебе бере у прийми?

Василь. Не тільки хазяйська дочка, та хоч би королівна, хоч княгиня, та хоч би і сама охвицерівна, — не подивлюсь ні на кого, усіх презрю для тебе. Одна моя вітха, одно моє щастя, коли ти мене будеш хоч тро-

шечки любити! Розпитай про мене; цілий год ждати-му, тільки...

Маруся. Е! годі!.. так довго-бо...

Василь. Скільки хоч, що хоч роби зо мною, тільки не проганяй мене від себе, не сердься...

Маруся. Та я й не серджусь...

Василь. Чого ж ти закриваєшся, чого відвертаєшся від мене? Може, любиш кого другого? Кажі, не соромся; нехай я се сам почую від тебе та й піду світ за очима!

Маруся. Ні-бо... я другого не люблю...

Василь. Так зглянь же на мене, не закривайся!

Маруся. Але! Ще б і не закриватись! Мені-бо стидно.

Василь. Чого ж тобі стидно, скажи? Тут нема нічого, що я кажу...

Маруся. А то ж і не стидно сказати... що я тебе... люблю? Ні за що у світі не скажу... Василечку, голубчику, соколику мій! Не випитуй же в мене, чи люблю я тебе; я сього тобі зроду не скажу, щоб ти не посміявся надо мною... Я й сама не знаю, що зо мною сталось: я ще нікого не любила, нікого не хотіла любити, цуралася парубків, а як побачила тебе, світ мені не змилився, усім я нудила, усюди я скучала; а як сказали, що ти просватаний, так я й сама не знала, що й робити.

Василь. Марусенько, моя лебідочко, зірочко моя, рибочко, перепілочко! Я ж землі під собою не чую — я мов у раю! Чи не сплю лишень я? Так се правда, що ти любиш мене, Марусенько? Скажи мені, правда?

Маруся. Не скажу, Василечку, ей-богу, не скажу!

Василь. Чом же не хочеш завірити об моїм щасті?

Учні
Уличненського
закладу
загальної
середньої
освіти I-III
ступенів

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Маруся. Стидно-бо.

Василь. Марусю, отже, поцілую, коли не скажеш.

Маруся. Та хоч десять раз цілуй, аби не я тебе; а усе-таки не скажу...(Тікає.)

Пісня «Спить садок, де колишуться віти»

Хлопець 1.

...І все-таки на світі варто жити...
Когось кохати, а когось любити...
І новий день, як свято, зустрічати...
У добре вірити... Погане забувати...
Навчитися прощати... І простити...
Когось зустріти, лишніх відпустити...
У серці зла й образи не тримати...
І підніматись, впавши... І літати...

Хлопець 2.

Нам, як завжди, усе не так...
Чогось не вистачає...
Не в той день випали свята...
Не так нам сонце сяє...
Дощ знову йде не у ті дні...
Для сну — короткі ночі...
Швидко минають вихідні...
Задовгі дні робочі...

Дівчина.

Влітку нас спека «дістає»...
Взимку мороз «дратує»...
Не до смаку нам те, що є,
Весь час чогось бракує.
То грошей мало, то тепла...
Засмоктує рутину...
Робота, дім, сім'я, діла...
Спокою ні хвилини...

Хлопець 1.

Все біжимо, наче чумні...
Шукаємо щось краще...
І в цій шаленій біготні,
Не помічаєм щастя.
Воно не стане на показ,
Для огляду публічно.

Дівчина.

Щастя, для кожного із нас,
В речах простих і звичних:
В обіймах рідних нам людей...
У посмішці дитини...
У блиску люблячих очей...
У єдності родини...

Хлопець 2.

Щастя — коли кохання є,
Взаємне і прекрасне...
Коли комусь щастя твоє,
Важливіше за власне...

Дівчина.

Щастя — коли з будь-яких доріг,
Тебе чекають вдома...
Коли сім'я — як оберіг,
Від смутку, болю, втоми...

Хлопець 1.

Життя на місці не стоїть,
Біжить, тече, вирує...
Безцінна в ньому кожна мить,
Що нам Господь дарує!

Дівчина. Пам'ятаймо про це щохвилини. У час смутку та радості. В день святковий і буденний.

Хлопець. А напередодні Різдвяних свят заколядуємо, прославляючи Господа, дякуючи Йому за все, що маємо й будемо мати.

Колядка

Хлопець. Уже годилося йти спати, бо на святого Андрія треба всім до церкви зрання завітати. У Всевишнього та святого Андрія просити благословення, щоб у всіх збулась надія й найзаповітніша мрія.

Пісня «А нам би перемоги в цьому році»

Дівчина.

Наші вечорниці вже кінчати час.
Кращі побажання ви прийміть від нас.
І в вас, і в нас хай буде гаразд,
Щоб ви і ми щасливі були.
Прощавайте, любі друзі, низький вам уклін.
Доброго здоров'я зичим вам усім!
«Многая літа»

Джерела

1. Г. Квітка-Оснів'яненко «Маруся».
2. І. Котляревський «Наталка Полтавка».
3. М. Куліш «Мина Мазайло».
4. Інтернет-ресурси.

Учителька Олена Братковська
з учнем Уличненського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів

Номінація «Сценарій позакласного заходу для 10—11 класів НУШ»

Марина Маншиліна,
вчителька української мови та літератури
Ірпінського академічного ліцею
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Ірпінської міської ради Київської області

«Квітує, барвиста наша мова!» Квіткова церемонія до Міжнародного дня рідної мови

УДК 37.091.3:379.81

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354773>

Ведучий. Квітує, барвиста наша мова,
Немов весняний сад в раю!
Ти промениста, барвінкова,
Тобі я серце віддаю!

Ведуча. Наче маківка, вона
Дивовижна, чепурна,
Нас єднає у народ,
Повна райдужних щедрот.

Ведучий. Наче цвіт чарівний вишні,
Наше слово дивовижне
І співає, і луна,
І бринить, немов струна.

Ведуча. Ти, як мальва у вінку,
Серед інших мов квітуєш
І тернистий шлях торуєш
На своїм тяжкім віку.

Ведучий. Вітаємо, любі друзі! Сьогодні весь світ відзначає Міжнародний день рідної мови, тож і ми присвячуємо цей захід нашій неповторній, солов'їній, співучій українській мові.

Ведуча. Спочатку було Слово... Кожен християнин знає цю біблійну істину. Вона спонукає нас до роздумів про велич і значення мови в людському житті. Слово зігриває душі. Воно, наче світло, яке розганяє морок невігластва.

© Марина Маншиліна, 2026

Ведучий. Доля українського слова мученицька. Його забороняли, вбивали, паплюжили, з нього глузували, але й відчували перед ним тваринний страх, усвідомлюючи, якою силою духу воно наділено.

Ведуча. Є слова, що окрилюють, надихають, допомагають відродитися. А є такі, що залишаються у вічності: шикуються в рядки, обрамляються римами й стають віршами. Наділені магичною силою вони лунають, наче музика.

Ведучий. Тож запрошуємо вас поринути в чарівний світ українського художнього слова. Прислухайтесь, яке воно мелодійне й неповторне. Його краса в кожному звуку розкривається, наче бутони чудових квітів.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Ведуча. Однією з найяскравіших постатей, які прославили наше рідне слово, є Леся Українка. Її творчість — це вогонь, що не згасає. Це голос сили духу, незламної волі, де кожне слово — як ароматна пелюстка троянди, що береже в собі пам'ять про кохання, розлуку, сподівання...

(Дівчина у вінку з троянд декламує уривок з листа Лесі Українки С. Мерджинському під фонову музику «Місячна соната» Л. Бетховена).

Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами, ти, мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любов, минулу мрію. І ніщо так не вражає тепер мого серця, як сії пахощі, тонко, легко, але невідмінно, невідборонно нагадують вони мені про те, що моє серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу. Мій друже, любий мій друже, як можна, щоб я жила сама, тепер, коли я знаю інше життя?.. Се нічого, що ти не обіймав мене ніколи, се нічого, що між нами не було і спогаду про поцілунки, о, я піду до тебе з найщільніших обіймів, від найсолодших поцілунків! Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині...

Мій друже, мій друже, нащо твої листи так пахнуть, як зів'ялі троянди?..

Візьми мене з собою.

Ти, може, маєш яку іншу мрію, де мене немає? О дорогий мій! Я створю тобі світ, новий світ нової мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя, я для тебе вмерла і воскресла. Візьми мене з собою. Я так боюся жити! Ціною нових молодощів і то я не хочу життя. Візьми, візьми мене з собою, ми підемо тихо посеред цілого лісу мрій і згубимось обоє помалу вдалині. А на тім місці, де ми були в житті, нехай троянди в'януть, в'януть і пахнуть, як твої любі листи, мій друже...

Крізь темряву у простір я простягаю руки до тебе: візьми, візьми мене з собою, се буде мій рятунок. О, рятуй мене, любий!

І нехай в'януть білі й рожеві, червоні й блакитні троянди.

Ведучий. Українська поезія — це чарівний сад, у якому кожна квітка має свій голос, аромат, свою історію. І серед них особливе місце належить василькам — ніжним, блакитним, як саме небо, квітам, що стали символом рідної землі, юності, чистих почуттів.

Ведуча. Саме васильки оспівав у своїй поезії Володимир Сосюра — лірик, який тонко відчував красу природи й силу кохання.

(Хлопець декламує вірш «Васильки» В. Сосюри)

Васильки у полі, васильки у полі,
і у тебе, мила, васильки з-під вій,
і гаї синіють ген на видноколі,
і синіє щастя у душі моїй.

Одсіють роки, мов хмарки над нами,
і ось так же в полі будуть двоє йти,
але нас не буде. Може, ми квітками,
може, васильками станем — я і ти.

Так же буде поле, як тепер, синіти,
і хмарки летіти в невідомий час,
і другий, далекий, сповнений привіту,
з рідними очима порівняє нас.

Ведучий. Сонце української поезії яскраво світить і насичує нас космічною енергією. А наша родюча земля дарує квіти сонця, які, милуючи око, надихають митців на неперевершені твори.

Ведуча. Соняшник — жовтогаряча квітка, яка стала національним символом України. Саме йому присвятив свій вірш видатний лірик Дмитро Павличко.

(Дівчина з букетом соняхів в руках декламує вірш «Соняшник» Д. Павличка)

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

Дівчинка книжку читала,
І соняшника прохала.
Може, так жартувала:
Посвіти мені, посвіти.

А соняшник мовив:
— Ну, що ти? І
Не мав би я вже роботи.
Щоб свої золотисті соти
На дрібниці перевести!..

Соняшник дивився на Сонце,
Дуже довго дивився на Сонце,
І здалося йому, що Сонце —
Квітка така ж, як він.

І здалося йому, що Сонце
На нього дивиться з неба,
Йому посилає з неба
Від захоплення свій уклін.

І здалося йому, що Сонце —
Блідніше й менше за нього,
Що ніжне тепло не від Сонця,
А від нього струмує в світ;

І здалося йому, що хата,
Побіля якої він виріс.
Од його неземної вроди
Просяває, немов самоцвіт.

І здалося йому, що Сонце
Сходить на землю поволі,
Щоб зблизька його обдивитись,
Намилуватися ним.

І справді, Сонце на землю
Спустилось, і вже по стежці
Прямувало до нього й світило
Назустріч вінком золотим.

Втім, вийшла дівчинка з хати
І стала Сонце прохати:
— Зайди до нашої хати,
Перепочинь з путі!

Сонце — зайшло. І раптом
Все навкруги померкло.
Тільки вікно хатини
Сяяло в темноті.

Соняшник здивувався!
Засоромлено пооглядався
І до вікна підкрався.
І що ж він побачив? Дива!

Дівчинка книжку читає,
А Сонце перегортає
Сторінки й світло вливає
В літери та в слова.

Ведучий. Багато віршів українських поетів стають піснями, які назавжди оселяються в наших серцях. Вони зігрівають душу, нагадують про наше коріння.

Ведуча. Однією з таких пісень є «Чорнобривці», слова до якої написав поет Микола Сингаївський. У ній — вся любов до рідної землі, до батьківської оселі, до материнських працюючих рук, які саджали яскраві й прості квіти. Чорнобривці! Їх терпкий аромат завжди нагадує нам про рідний дім. Тож нехай ця пісня торкнеться найпотаємніших струнок нашої української душі й нехай вона звучить, мов щира молитва, мов теплий спогад про найдорожчих людей.

(Брат і сестра співають дуетом пісню «Чорнобривці», слова М. Сингаївського, музика В. Верменича.)

Ведучий. «Балада про мальви» — зворушливий, глибокий і символічний твір видатного українського поета-пісняря Володимира Івасюка. Мальва є одним із символів любові до рідної землі й свого народу. І хоча в ній ідеться про українських синів, які захищаючи рідну землю, віддали свої життя під час Другої світової війни, цей твір сьогодні звучить по-особливому щемно.

(Хлопець у військовій формі декламує вірш «Балада про мальви»)

Ведуча. «Червона рута» — найвідоміша пісня Володимира Івасюка. Основана вона на легенді про квітку, яка начебто росте в Карпатських горах. З неї можна приготувати зілля, аби причарувати когось. Цей твір набув неймовірної популярності. Він став суперхітом. Його виконувало багато різних артистів протягом десятиліть.

Ведучий. Сьогодні ж про чарівну квітку співають навіть футбольні фанати збірної України, щоб підтримати силу національного українського духу й надихнути на спортивну перемогу гравців.

Конкурс «Література: урок і поза уроком»

А нашим дівчатам не потрібні чари, адже українки найгарніші у світі!

(Дівчата в національних костюмах виконують танець під пісню В. Івасюка «Червона рута»)

Ведуча. Є в нашій національній культурі такі тендітні постаті, які, наче квіти, швидко відцвітають, віддаючи всю красу своєї юної душі українському слову. Одна з них Олександра Бурбело.

Ведучий. Юна поетеса, яка прожила всього 15 років, залишила по собі кілька книжок. Вона посмертно стала членкинею Спілки письменників України, настільки великим був талант цієї маленької дівчинки. Тож пориньмо в натхненні рядки!

(Дівчина декламує вірш «Легенда про мак»)

Легендами цвіт нашої землі
Оповили віки в потоках часу.
Ось дикий мак. Ці квіточки малі
Зустрінеш край дороги як окрасу.

Як вогник, мають ніжні пелюстки
На вітрі. Наче жар любові в серці.
Тут, кажуть, запорізькі козаки
Злим яничарам дали добре перцю.

А надто той герой, що все чомусь
Ще й шапку свою втримував рукою
І шепотів усе:
— Клянусь, клянусь,
Що друзів вбережу у печлі бою!

Але коли в оточення, як стій,
Потрапив їх отаман-козаченько,
Той лицар, мов стріла, летів крізь бій,
Хоч і було до друга далеченько.

Та допомога вчасною була —
Розсипались по полю яничари.
Забув про шапку. Наче два крила,
Упали коси, і була до пари

Отаману та юнка, що в бою
На поміч йому линула, як пtiця.

Одначе думку він сказав свою:
— Ти дівчина, будь з нами не годиться!

Ось бачиш, в тебе зранена рука,
На личку пролягли криваві шрами.
Повір, не вийде з тебе вояка,
І краще повернись мерщій до мами.

Вона тоді йому відповіла:
— Оці кривавці — наче нагорода!
Тож маківкою стане край села
Моя дівоча українська врода!

І вогник квітки спалахнув ураз,
Немов вітрила ясно-пурпурові.
Ось з того часу мак — одна з прикрас
У полі над дорогою, в діброві.

Але вночі, як пахнуть полини
І зорі осипаються у трави,
Йде дівчина зажурена з війни...
На ранок маків там горять заграви!

Ведуча. Сьогодні наша країна переживає страшні випробування — іде війна, вона стирає з лиця землі цілі міста й руйнує людські долі. Але є люди, які, не шкодуючи свого життя, стали на захист рідної землі. Ми по праву вважаємо їх цвітом української нації.

Ведучий. Багато хто з них уже ніколи не повернеться додому, не обніме рідних і близьких. А ми мусимо скласти іспит сумління, довести, що живемо гідно їхнього подвигу.

Ведуча. У лавах ЗСУ сьогодні чимало митців виборюють свободу й незалежність у російсько-українській війні. Дехто з них загинув, із гідністю завершивши свій життєвий шлях.

Ведучий. Але вони залишили нам часточку своєї душі у віршах, написаних у нечасті хвилини тиші між боями. Нехай же вічно живе їхнє поетичне слово, нагадуючи нам, що мова — зброя!

(Троє учнів декламують поезію митців із лав ЗСУ: Артема Нагайченка, Мальви Крижанівської, Бориса Гуменюка)

Артем Нагайченко

Поет, старший солдат. Загинув унаслідок мінометного обстрілу 12 червня 2023 року під Волновахою в Донецькій області.

Рум'яним світанком, вогнем ще нескорені
Йдуть вперед армійці, що зі сталі створені
Гартовані боями, в яких земля дрижала
Ті народи не живуть, що не мають жала
Душі їх сплелися у боротьбі лозою
Навіть Гетьманщина ще не була так злою
За убивства злою, за матерів ридання
Того ж армія не спить із такого рання
Тримайтеся, браття, доки мокрі ікони
Навіть небо знає людей вільних закони
Рід славний відважний, той що не знає страху

Вдячні ми у молитвах що Богу, що Аллаху
Ми живем без рідних у полі місяцями
Щоб пишався батько своїми синами
Нехай тьма суцільна і чоботи в багнюці
Паном вже не бути московській падлюці
За Січі дим і попіл, за розбиті Крути
Не пробачимо століть розрухи і скрути
Десь литаври чути та сокіл вже кружляє
Хто байдужий до свободи, той душі не має

Мальва Крижанівська

Поетка, громадська діячка, лідерка мистецького об'єднання «Творчий Сектор». Військова, бійчиня підрозділу аеророзвідки «Білий Вовк».

Мамо, привіт. Я усе ще жива.
Шатром наді мною повисла молитва
Твоя, від ворожих «очей» я закрита,
І ціла шалена моя голова.

Був ворог сполоханий. Зважені ми.
Безсильно ревли урагани й гради,
Не влучні були їх смертельні снаряди,
А ми їх палили, як вірус чуми.

У серці, матусю, священна скрижаль
Пісні й колискові. Нема в ньому страху.
Шкода мені ліс, і тварину, й комаху,
А виродків з пекла ні крихти не жаль.

Вони по собі полишають пустир.
Повзуть, мов лишай, пожираючи села.
Та всупереч цьому я нині весела —
Веде їх на знищення їх поводитир.

Що варте життя на всесвітньому тлі?
Про тих, хто ховається, віршів не лишать.
Брати мої, мамо, історію пишуть,
Спроваджують нечисть назад до котлів.

Я вдячна тобі за казки про світи,
Народи, їх гонор, їх щастя і муку.
Вернуся — читати їх буду онукам,
А ні — замість мене читатимеш ти.

Спасибі тобі за життя і за кров,
У котрій нуртує неспокій дідівський.
Прапращури з неба милуються військом.
Їх душі в спокоєні родяться знов.

Борис Гуменюк

Позивний «Кармелюк» — поет, прозаїк. Заступник командира добровольчого батальйону ОУН (2014 р.). Брав участь в обороні Бахмута. З кінця грудня 2022 року вважається зниклим безвісти.

...Бачу сон... Ромашкове поле
У ромашках — квіткою ти
А у нас тут поле бою
А у нас тут блокпости...

Слова візерунки долі
Слід хреста на моїм плечі
Три самотні зозулі в полі
Кують не роки а мечі
Ті мечі що кують зозулі
Значать долю мою навхрест
Нащо тіло — ловити кулі
Нащо вмер — щоб знову воскрес
Ніч ввійшла крізь броню в BeTeePi
Ніч гірка як причасне вино
Ніч розлилась як кров на папері
Але в кожній ночі є дно
Всесвіт цей народжений риком
Щоб піднятися — мусиш впасти
Ангели плачуть тихо
Щоб його не проклясти
...Наш блокпост чимось схожий на церкву
А окоп — мабуть на вівтар
«Хочу сина твого у жертву»
— Знову просить Старий Вівчар...

Ведуца. Квіти — це символ життя. Вони проростають навіть крізь каміння, розцвітають там, де, здавалося б, немає місця для краси...

Ведучий. На жаль, сьогодні на нашій землі є квіти, що не несуть радості... Квіти, які з'являються там, де не повинні: на випалених полях, біля зруйнованих будинків, уздовж ліній окопів... Це квіти мінних зон. Але ми віримо: навіть на спустошеній землі знову зацвітуть маки, ромашки, волошки... І вони більше ніколи не будуть рости серед вибухів і руїн.

(Діти під гітари виконують пісню «Квіти мінних зон» Святослава Вакарчука).

Ведуца. Яка ж могутня наша рідна мова, якою ніжною і глибокою може бути наша пісня, яка незламна українська душа!

Ведучий. Нехай же сьогодні й повсякчас квітне українське слово, нехай любов до рідної землі об'єднує нас і дарує силу жити, творити, перемагати!

Слава Україні! Героям слава!

Джерела

- [1. https://chytomo.com/rubajte-otut-poseredyni-na-rivni-sertsia-19-virshiv-vid-vijskovykh/?utm_source=chatgpt.com](https://chytomo.com/rubajte-otut-poseredyni-na-rivni-sertsia-19-virshiv-vid-vijskovykh/?utm_source=chatgpt.com)
- [2. https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=26656](https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=26656)

Наталія Мельникова,

методист відділу мовно-літературної та мистецької освіти

Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Від слова до пікселя: інтерпретація національних цінностей та символів у цифровому просторі літератури

УДК 373.5.016:821.09(100):004

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.1.354776>

Сучасний освітній простір, особливо в межах реформи Нової української школи, орієнтований не лише на здобуття знань, а передусім на розвиток особистості, здатної мислити критично, усвідомлювати та цінувати власну культуру та національну ідентичність. У цьому контексті вивчення національних цінностей і символів у літературі набуває особливої ваги, адже саме воно сприяє формуванню культурної свідомості, духовності та патріотичного світогляду учнів.

Фундаментальними елементами культурної ідентичності будь-якого народу є національні цінності та символи, які відображають історію народу, його світогляд та прагнення до свободи. В українському контексті вони втілюються через образ калини, рушника, вишиванки, державної символіки, уособлюючи свободу, гідність, єдність та стійкість. У мистецтві та літературі ці символи формують національну свідомість та колективну пам'ять.

Одним із основних завдань сучасного українського педагога є виховання особистості, яка усвідомлює власну культурну приналежність і здатна діяти відповідально. Українознавчий компонент навчальних програм відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості, поваги до традицій, допомагаючи учнівству пізнати себе через народну творчість та культуру.

© Наталія Мельникова, 2026

Зарубіжна література відкриває простір для порівняння та осмислення універсальних цінностей — свободи, гідності, толерантності. Через аналіз художніх образів учні вчаться співпереживати, робити моральний вибір та співвідносити світові гуманістичні ідеали з українськими національними цінностями.

Водночас зарубіжна література відкриває перед учнями простір ціннісного вибору. Так, у повісті А. Ліндгрена «Пеппі Довгапанчоха» утверджується ідея свободи та гідності, яка перегукується з українською цінністю волі (як тризуб) — права бути собою та обирати свій шлях. У німецькій казці «Пані Метелиця» братів Грімм цінність праці та старанності — так само, як у народних українських піснях і символи хліба, що уособлює працю, достаток та духовну чистоту. У байках Езопа, де домінують мудрість та моральний вибір, можна побачити паралелі з українською народною мудрістю, зашифрованою в прислів'ях, що є кодом національної етики. «Мауглі» Р. Кіплінга висвітлює право бути собою, важливість спільноти та взаємодопомоги — це те, що ми називаємо соборністю та козацьким братерством. У творі «Маленький принц» Антуана де Сент-Екзюпері на перший план виходить тема дружби та відповідальності, що є основою української сім'ї та родового осередку, де відповідальність за ближнього є найвищою чеснотою. Такі паралелі допомагають учням не лише пізнавати світові цінності, а й осмислювати власну національну ідентичність через символи.

Сьогодні цифрові технології відкривають нові можливості для осмислення та інтерпретації вище окресленої мети та завдань, надаючи їм сучасного звучання та створюючи динамічний, інтерактивний та глибоко особистісний процес навчання. Серед найефективніших прийомів можна виокремити: створення буктрейлерів, відеопоезії, інтерактивних плакатів та карт, віртуальних виставок та подорожей до музеїв, цифрових коміксів та мультимедійних проєктів тощо.

Пропоную розглянути роль національних цінностей та символів у зарубіжній літературі в поєднанні з українознавчим компонентом, а також сучасні цифрові прийоми їхньої інтерпретації.

Завдання 1. Емодзі-історії.

Генератор емодзі-текстів <https://www.emoji.com>.

Емодзі (emoj) можна вважати особливою цифровою мовою, сформованою піктограмами та смайлами, яка спрощує комунікацію в мережі та соціальних медіа. Емодзі слугують миттєвим емоційним маркером, здатним без зайвих слів передати ставлення, настрої чи інтонацію автора. Вони перетворюють звичайний текст на виразний і зрозумілий, підкреслюючи його емоційний зміст.

Приклад 1. Цифрова виставка «Україна в очах світу: зашифруй український символ та його значення» (на прикладі соняшника)

Мета: розвиток навичок візуальної комунікації та цифрової грамотності; формування умінь встановлювати міжкультурні паралелі між творами зарубіжної літератури та українськими цінностями; сприяння творчому осмисленню національних символів через цифрові інструменти.

Алгоритм виконання:

1. Створіть у Canva, Genially або Padlet цифрову галерею, де кожен учасник презентує пару: твір зарубіжної літератури — український символ, який співзвучний з ідеєю твору і зашифрований за допомогою емодзі. Наприклад, Маленький принц та символ українського соняшника як образ добра, світла, турботи.

2. Додайте короткий коментар: «Чому цей символ важливий і як за допомогою емодзі його можна осучаснити?»

Соняшник — символ сонця, праці, достатку, життєрадісності, надії, світла, прив'язаності до Батьківщини.

Generated by iEmoji.com

Приклад 2. Емодзі-код «Відродження та життя»

Мета: розвиток асоціативного та критичного мислення шляхом пошуку спільних ідей між літературними образами та українською культурною символікою, креативності та цифрової грамотності через створення емодзі-коду як сучасної форми символічного вираження; формування умінь інтерпретувати художній твір через систему національних символів; сприяння усвідомленню цінності життя, відродження, родинного тепла та духовної сили українського народу.

Український символ: писанка.

Українська цінність: життя, мудрість.

Алгоритм виконання:

Етап 1. Аналіз твору: оберіть твір (наприклад, байку або повість Ч. Дікенса «Різдвяна пісня в прозі», де герой робить важливий моральний вибір або отримує другий шанс). Виділіть ідею нового початку або життєвого циклу, які будуть співзвучні українському символу, наприклад, писанці.

Етап 2. Кодування: сформулюйте, як емодзі-код відобразить писанку (наприклад, її орнаменти та значення відродження та всесвітності).

Етап 3. Цифровий продукт: створіть «орнамент» з емодзі, що символізує життєві цикли, відродження, та поясніть його, порівнюючи з ідеєю твору.

Писанка — життя, весна, любов, надія, здоров'я, захист від лиха, дім, сім'я.

Generated by iEmoji.com

Отже, використання емодзі-історій в освітньому процесі допомагає зробити навчання ближчим до реалій цифрового світу, розвиває креативність, емоційність та гнучкість мислення учнів, а також формує навички XXI століття — комунікацію, креативність та критичне мислення.

Завдання 2. Віртуальний театр «Символи, що говорять»

Мета: розвиток творчого та критичного мислення; формування умінь інтерпретувати художній текст у новому культурному контексті засобами цифрових технологій та ШІ; виховання поваги до національної спадщини, усвідомлення її універсальних цінностей та здатності бачити взаємозв'язок між світовими культурами.

За допомогою анімацій, створених ШІ, підготуйте коротку сценку, у якій герої зарубіжного твору опиняються в Україні та взаємодіють із нашими культурними символами. Наприклад, Ромео під вишнею, Ма-

Нові технології

ленький принц біля Дніпра. Обговоріть, як змінилося б розуміння сюжету у такому контексті.

Завдання 3. «Якби герой був українцем?»

Мета: розвиток креативного та критичного мислення через переосмислення літературних образів у контексті сучасної України; формування уміння застосовувати цифрові технології для інтерпретації художніх творів; виховання національної свідомості, громадянської позиції; сприяння усвідомленню універсальності моральних та духовних цінностей у поєднанні з українською ідентичністю.

Текстовий варіант. Учні обирають відомого літературного героя та пропонують цифровий «сценарій» його існування в умовах сучасних українських викликів. Наприклад, як би Дон Кіхот боровся з інформаційними фейками. За допомогою ШІ генерують уривок діалогу (до 500 слів) між обраним героєм та українським сучасником, зберігаючи мовний стиль героя, але вживаючи патріотичну лексику.

Візуальний варіант. Створення цифрового плаката або мему, що переносить класичний образ на українське тло, підкреслюючи його нову патріотичну місію.

Завдання 4. «Suno-балада незламної любові» за мотивами поезії Р. Бернса «Моя любов».

Suno <https://suno.com/> — штучно-інтелектуальна платформа, що дає змогу створювати авторські пісні на основі текстів або поезій.

Мета: розвиток здатності до міжкультурної інтерпретації художнього тексту; формування уміння адаптувати поетичний зміст до сучасного цифрового формату за допомогою ШІ; сприяння глибшому розумінню універсальної теми любові через поєднання класичної зарубіжної лірики з українськими національними цінностями та символами; вихован-

ня любові до рідної культури, естетичного смаку та креативного мислення через створення авторського музичного твору як прояву української ідентичності у світовому культурному просторі.

Інтеграція українських цінностей: кохання, вірність, незламність; символів: калина, вінок тощо.

Алгоритм виконання завдання

Етап 1. Аналіз та адаптація лірики:

Учні аналізують основні метафори вірша Р. Бернса. Адаптація метафор: замініть ключові шотландські або універсальні образи на українські символи, при цьому зберігаючи сенс (наприклад, замість червоної троянди оберіть червону калину або мак у полі).

Етап 2. Розробка українського нарративу. Скласти 1–2 куплети та приспів для майбутньої пісні, інтегруючи українські символи та цінності.

Приклад. Куплет 1 (початок), інтегрований символ — калина, цінність — краса рідної землі, незламність.

Моя любов як гроно калинове,
Що в кожному серці пломеніє знов.
Або як пісня ніжна колискова,
Що рідний край плекає, як любов.

Етап 3. Створення промту для Suno. Сформулювати чіткий промт, який включає жанр, лірику та емоційний тон. Вставити складені куплети та приспів. Додати звучання бандури або сопілки на фоні.

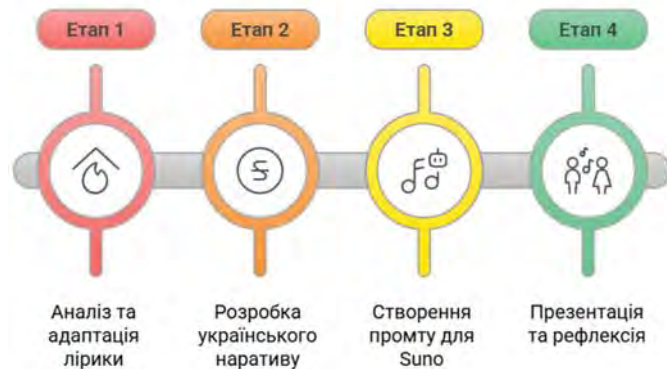
Етап 4. Презентація та рефлексія. Презентувати пісню та обґрунтувати:

Літературне обґрунтування. Як адаптація українських символів (наприклад, калина) допомогла зберегти основну ідею Р. Бернса про вічне кохання?

Культурне обґрунтування. Як цей цифровий продукт допомагає актуалізувати національні цінності (вірність, незламність) для сучасної аудиторії?

Технічне обґрунтування. Чи вдалося ШІ передати український колорит пісні? Які елементи (інструменти, вокал) були найуспішнішими?

Адаптація лірики Р. Бернса до української пісні

Приклад (адаптована версія) <https://suno.com/song/2ed7ec7a-816b-4ef9-a78f-79304c7401bf?sh=CPb23JtCdgySa5OL>

Завдання 5. Інтегроване завдання «Образ природи у поезії Мацуо Басьо: мистецтво бачити красу в миті» (інтеграція: література, образотворче та музичне мистецтво, цифрові технології).

Завдання: учні обирають один природний символ (наприклад, вода, верба, камінь, місяць, жаба, птах тощо) із хайку Мацуо Басьо, досліджують його відображення в українській культурі та створюють власне хайку, використовуючи візуалізацію та музичний супровід.

Очікувані результати: розуміння змісту поезії хайку як мистецтва спостереження та гармонії; вміння інтерпретувати художні образи природи через різні види мистецтва; визначення універсальних та національних цінностей, що втілені у символах природи; здійснення ефективного культурного аналізу, зіставляючи художні образи та символи зарубіжної літератури з національними українськими символами; розвиток креативності, емоційної чутливості та екологічного мислення; розуміння впливу звуку, музики та ілюстрацій на сприйняття інформації; використання цифрових інструментів для самовираження, комунікації та дотримання авторського права у використанні фонограм.

Алгоритм роботи

Етап 1. Активізація символу.

Мета: створити емоційний настрій і пробудити інтерес до теми.

Компетентності: емоційно-естетична, культурна, комунікативна.

Учитель демонструє відео або слайди з японськими хайку Мацуо Басьо про природу. Учні слухають та діляться асоціаціями:

- Який настрій передає поезія?
- Що ми відчуваємо?

Створюють хмару слів у Mentimeter або Padlet із ключових понять (наприклад, весна, тиша, вітер, дощ, самотність).

Оцінювання: участь у дискусії, вираження емоцій через слова або символи.

Етап 2. Пояснення «Символ у світі».

Мета: розкрити філософію хайку та значення образів природи в японській та українській культурах.

Компетентності: читацька, естетична, міжкультурна.

Учитель пояснює особливості хайку (наприклад, 3 рядки, спостереження за природою, гармонія людини та світу). Учні читають хайку Мацуо Басьо в українському перекладі, фоном є тихий плескіт води. наприклад:

На старому ставку
Жаба стрибнула —
Сплеск води.

Аналіз: вода в цьому творі — символ тиші та швидкоплинного моменту, жаба — символ зв'язку води та землі. В українській культурі вода — це очищення, життєдайна сила, а жаба — провісник дощу та врожаю.

Цитата «Сплеск води» — порушення тиші, яке нагадує нам про життя. Прикладом українського кон-

тексту може бути уривок із веснянки про воду, річку або прислів'я про криницю, яка символізує зв'язок із рідною землею та чистоту джерел.

Учитель. «Сьогодні, коли навколо багато інформаційного шуму, чистота води Басьо нагадує нам про чистоту нашої думки. Це цінність правди та спокою на рідній землі (український контекст — фонові музика українських етномотивів у виконанні на бандурі або сопілці, що асоціюється зі спокоєм української природи)».

Обговорення:

- Яке відчуття залишає цей твір?
- Чому в такій лаконічності та простоті глибокий зміст?
- Що означає символ (наприклад, вода) у світовій та українській культурі?
- Як природа зображується в українській поезії?

Порівняльний блок: «Діалог спадщини». Аналіз ролі символу в хайку Басьо та інтерпретації цього ж символу в українській пісні, фольклорі чи літературі. Учні використовують цитати із хайку та українських пісень, прислів'їв.

Осмислення цінності: «Символ для України». Пояснення вчителя, як цінність, яку несе цей символ (наприклад, чистота води), пов'язана із сучасними національними цінностями (наприклад, гідність, єдність, незламність). Учні записують особистий висновок коротким емоційним реченням.

Звуковий дизайн: використання української народної музики або звуків природи. Музика має бути тихою, щоб не заглушати голос.

Оцінювання: заповнення таблиці «Образ природи у хайку Мацуо Басьо та українській літературі. Символ. Емоція».

Етап 3. Практика.

Мета: застосування знань у творчій роботі у поєднанні слова та візуального образу.

Учні об'єднуються у групи або працюють індивідуально.

Літературна студія: створює власне хайку про природу рідного краю.

Мистецька студія: створює цифрову або малює власноруч ілюстрацію до складеного хайку.

Аудіостудія: записує короткий подкаст «Звук мого хайку» (декламація з музичним фоном).

Результат діяльності: створення спільного Padlet-колажу «Галерея тиші» (тексти, зображення, звуки).

Етап 4. Рефлексія.

Мета: усвідомлення сенсів поезії та особистого ставлення до природи.

Компетентності: етична, емоційно-ціннісна, рефлексивна.

Обговорення у колі:

- Чого вчить нас хайку? (Ставлення до світу)
- Як ми можемо бачити красу в повсякденному?

Учні записують коротку фразу в щоденник емоцій: «Природа сьогодні для мене — це...».

Перегляд готових хайку з візуалізаціями, обмін враженнями.

Нові технології

Етап 5. Оцінювання.

1. Формувальне оцінювання (у процесі роботи) використовується протягом усіх етапів діяльності (від обговорення до «Галереї тиші»): участь у дискусії, аргументація, створення власного хайку.
2. Коротка рефлексія після кожного етапу:
 - Що нового відкрив(-ла) в поезії?
 - Який образ природи мене вразив?
 - Що було найскладніше в командній роботі?
3. Чеклист командної взаємодії: кожна група заповнює таблицю з позначками (-, +, 0):
 - Ми вислухали одне одного.
 - Кожен виконав свою роль.
 - Ми домовилися про спільне бачення твору.
 - Наш продукт відображає тему «Образ природи у поезії Мацуо Басьо: мистецтво бачити красу в миті».
4. Підсумкове оцінювання: інтегрований творчий продукт поетично-візуальна мініатюра (текст — зображення — звук), здійснюється після представлення цифрової галереї хайку за такими критеріями:
 - змістовність (розуміння філософії хайку);
 - естетична якість (гармонія слова та образу);
 - креативність (нове бачення природи);
 - технічна реалізація (цифровий або художній рівень).
5. Взаємооцінювання. Після демонстрації галереї учні коментують роботи інших груп за допомогою коротких повідомлень на дошці Padlet або під час обговорення. Наприклад:
 - «Мені сподобалося, як хайку передає спокій та рух води».
 - «Хотілося б більше контрасту між словами та кольорами».Таким чином формується культура зворотнього зв'язку, повага до чужої творчості та критичне мислення.
6. Самооцінювання. Після виконання завдання кожен учень / учениця заповнює коротку анкету:
 - «Мій внесок у виконання завдання був...»
 - «Я дізнався / дізналася, що хайку — це не просто вірш, а ...»
 - «Мене надихнуло...»
 - «У команді я навчався / навчилася ...»

Особисте зростання через командну роботу

Такий спосіб оцінювання розвиває усвідомлення власного внеску, сприяє рефлексії та саморозвитку.

Завдання 6. «Символ у 60 секундах»

Сервіси: CapCut, Canva Video, TikTok, Instagram.

Мета: розвиток уміння осмислювати національні символи через сучасні цифрові формати; формування навичок медіаторчості, візуального та емоційного мислення; виховання естетичного смаку та ціннісного ставлення до культур народів світу.

Учні створюють коротке відео (до 1 хвилини), у якому буде представлено один символ (наприклад, сонце, хліб, вода) через цитати з літературних, музичних творів та власні візуальні образи, враховуючи український контекст. Результатом роботи буде серія відео «Літературна хвилина про цінності».

Завдання 7. Квест «Розшифруй символ»

Сервіси: Genially, Google Forms, LearningApps.

Мета: розвиток уміння розпізнавати та інтерпретувати символи в літературі; активізація пізнавальної діяльності через ігрові цифрові форми навчання; формування асоціативного, логічного мислення, уваги; виховання інтересу до національних цінностей та культурних відповідників у поєднанні з навчанням з елементами гри та дослідженням.

Учитель створює інтерактивний квест із завданнями:

- Впізнай твір за описом символу.
- Підбери український відповідник.
- Збери фразу про цінності.

Такий квест додасть до уроку гейміфікацію з елементами дослідження культурних кодів.

Завдання 8. «Хроніки незламності»: створення GIF-анімації (твори, де є послідовність важливих дій героїв, наприклад, подвиги Геракла, пригоди Тома Соєра).

Мета: розвиток уміння виділяти ключові сюжетні елементи, які демонструють стійкість та вміння презентувати їх у сучасному динамічному форматі.

Учні обирають послідовність із 3–5 ключових дій героя із зарубіжного твору, які ілюструють його незламність (як українська цінність).

Створення GIF-анімації

Алгоритм виконання :

1. Створення кадрів: намалювати або створити у цифровому редакторі (наприклад, Canva) 3–5 простих малюнків, що відображають дії героя, пов'язані з такими українськими цінностями, як незламність, послідовність у боротьбі.

2. **Анімація:** з'єднайте ці кадри у GIF-анімацію.
3. **«Український заголовок»:** додайте до GIF-анімації національно-патріотичний заголовок або підпис, що відображає цінність незламності (наприклад, «Незламність духу», «Продовжуй боротьбу!»).

Завдання 9. Музичний колаж «Символ у звуці»

Мета: розвиток емоційно-ціннісного мислення через зіставлення музичних образів різних культур; формування здатності інтерпретувати твір мистецтва через звук та символ; виховання поваги до національної спадщини; розвиток уміння поєднувати елементи аудіо, візуального мистецтва та культурних кодів у цифровому форматі.

Учні працюють з емоційним змістом твору (наприклад, балада, твір про кохання або трагічні події) та проєктують на українські цінності (наприклад, емоційна спадщина та пам'ять).

Алгоритм виконання:

1. **Вибір емоції:** оберіть сильне почуття, яке викликає вивчений твір (наприклад, смуток, радість, гнів).
2. **Музичне зіставлення.** Підберіть:
 - аудіофрагмент, який передає це почуття, з твору зарубіжного автора (класична музика, саунд-трек);
 - аудіофрагмент (або співи), який передає почуття, з української писемної культури (наприклад, колядки, козацькі пісні або твори М. Лисенка).
3. **Колаж:** створіть презентаційний слайд, на якому розмістить дві кнопки-посилання (дві пісні) та візуальний український символ, який асоціюється з цією емоцією (наприклад, плакуча верба для смутку).
4. **Висновок:** усно поясніть, як музика різних народів передає одні й ті самі цінності, але через унікальні національні інтонації.

Від емоції до цифрового символу

Емоція

Вибір сильного почуття

Музичне зіставлення

Підбір аудіофрагментів

Колаж

Створення презентаційного слайду

Цифровий символ

Музичний колаж, що передає емоцію

Цінності та символи нації не зникають, вони трансформуються в цифровому просторі, набуваючи нових форм вираження та осмислення, зберігаючи при цьому свою глибину та духовний зміст. Інтеграція українознавчого компонента та технологій у навчання зарубіжної літератури не лише формує ключові компетентності XXI століття, а й допомагає учнівству усвідомити, що культура та національна ідентичність — це живий «організм», який розвивається разом із суспільством. Отже, цифрова інтерпретація літератури стає не лише освітнім засобом, а й шляхом самопізнання, діалогу між Україною та світом і збереженням національного коду в епоху технологічних змін.

Список використаних джерел

1. Генератор створення еמודзі-історій. Як виглядає поезія Тараса Шевченка у цифрову епоху. YouTube Анна-Марія Богосвятська. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Rv91SkLjOCQ> (дата звернення: 27.10.2025).
2. Ілюстрації, створені ШІ. Padlet.com : [онлайн платформа для спільної роботи]. URL : <https://padlet.com/> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Клименко Ж. Міжсеміотичний переклад як засіб поглибленого вивчення художнього твору (Методичні рекомендації щодо використання зразків такого перекладу) / Ж. Клименко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України : наук.-метод. журн. — 2007. — № 3. — С. 6–8. URL : <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7dfd0b7e-25da-47ea-a31c-daed76c6a646/content> (дата звернення: 27.10.2025).
4. Інфографіка, створена ШІ. App.napkin.ai : [сайт]. URL : <https://app.napkin.ai/page/CgoiCHByb2Qtb25lEiwKBFbZ2UajGizYjg1NWI3LTA5NmEtNDkxZC04ZGE4LWY0MTEyNTI5MmU5OA> (дата звернення: 27.10.2025).
5. Створення картки. Canva.com : [онлайн-інструмент для графічного дизайну]. URL : <https://www.canva.com/> (дата звернення: 27.10.2025).
6. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / К. Журба, І. Бех, С. Бойко, В. Євтушок, С. Гаряча, Л. Канішевська, І. Кучинська, С. Кучинський, О. Лісовець, І. Нестайко, Л. Павлова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Сеньовська, С. Толочко, С. Федоренко, І. Шкільна, В. Ясько ; за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ : «Компрінт». — 2024. — 232 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741358/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf> (дата звернення: 27.10.2025).

Конкурс «Слава нації»

Творчі роботи учнів-учасників всеукраїнського конкурсу «Слава нації»

НАПРЯМ «УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ»
Номінація «Творчість»

Тетяна Берсенцова,
учениця 9 класу ліцею
№1 Павлоградської
міської ради
Дніпропетровської
області

**Людмила Михайлівна
Носаченко,**
вчителька
української мови та
літератури ліцею №1
Павлоградської міської
ради Дніпропетровської
області

ДНК МОЄЇ УКРАЇНИ

Тризуб — не просто герб з підручника,
В ньому мудрість століть зашифрована.
Був колись знаком князів могутніх,
А в моєму серці — крила свободи.

Вишиванко, ти розповідь моєї родини,
В твоїх узорах — код моїх предків.
Колись була оберегом від зла,
А зараз — захист від чужого слова.

Калино, ти наша священна кров,
Що цвіте повсякчас, незважаючи на біль.
Була оберегом домашнього затишку,
А тепер — символ нашої незламності.

Це не просто символи з минулого —
Це ДНК, що в мені живе.
Я відчуваю в кожній клітинці,
Як предки через них до мене говорять.

**Олександра
Резниченко,**
учениця 11-Б класу
КЗ «Авдіївська опорна
загальноосвітня школа
I—III ступенів №2»
Донецької області

**Галина Михайлівна
Цветкова,**
вчителька КЗ
«Авдіївська опорна
загальноосвітня школа
I—III ступенів №2»
Донецької області

ЕМОЦІЙНА ГЛИБИНА І НЕВМИРУЩА РОЛЬ СИМВОЛІВ ТА ОБЕРЕГІВ УКРАЇНИ

Символи та обереги — це не просто елементи декору чи згадки про минуле. Це глибинний емоційний код української нації, живі свідки її історії, вірувань та незламного духу. Втілюючи багатотомову мудрість, вони є містком між поколіннями, зберігають і передають сакральне значення та захисну силу від сивої давнини до наших днів.

Є скарби, заховані глибоко в землю, а є ті, що зовсім поруч, на поверхні, які передаються з покоління в покоління, чаруючи людську душу. До таких скарбів, на мою думку, належать і пам'яті роду, і його звичаї та традиції, і мамині вірші та коліскові пісні, і батьківська хата, і бабусина вишивка та багато іншого. Велич краю — в людях, які тут живуть. І їхня праця, їхні чудові вироби не можуть бути схованими від людського ока.

У давні часи обереги відігравали першочергову та сакральну роль у житті українців. Це були амулети-захисники від природних катаклізмів, хвороб, злих сил і нечисті.

Як могутня ріка бере силу з маленьких джерел, так і наша культура збагачується завдяки родинній історичній спадщині.

Українські символи та обереги — це мовчазні свідки нашої історії, які пережили століття, війни й переселення. Вони, мов вогники пам'яті, що не згасли навіть у найтемніші часи.

Символи та обереги завжди були невіддільною частиною української культури, виконуючи функції захисту та збереження родової пам'яті.

Однак у сучасний період національних випробувань, особливо під час повномасштабної війни, їхня роль набула нового, критично важливого значення. Вони трансформувалися з елементів фольклору в потужну зброю ідентичності, засіб опору, національного єднання.

Одним із найсвітліших та найвідоміших символів української культури є рушник. Здавалося б, це звичайний шматок тканини, але для українця він — оберег життєвого шляху. На ньому вишивали квіти, зірки, пташок, геометричні фігури. У цих візерунках — побажання щасливої долі, здоров'я, миру та злагоди. Це особливо важливо в сьогоднішні. Зараз рушники найчастіше зустрічаються на весіллях та під час прощальних поїздок у далеку дорогу. Його червоний колір — то кров життя й любові, чорний — журба і рідна земля, зелений — надія та молодість.

Ще одним із символів, який глибоко вкорінився в українській душі, є калина. Вона уособлює материнство, Україну та позачасове єднання народу — живих, померлих і тих, хто ще народиться. Гіркий присмак ягід, як і наша історія, сповнений болю, але їхній яскраво-червоний колір символізує незламну силу і воскресіння. Ягоди, немов маленькі жаринки, розгораються восени, нагадуючи, що навіть після холодів природа знову оживе, а життя наповниться новими фарбами.

Калина біля материнської хати — не тільки краса, а й наша берегиня. Це спомин про домівку, пам'ять про рідну матір, її турботу і пестливі руки: «Ой, у лузі калина з квіточками, наче матуся з діточками».

Без образу калини не можна уявити собі пісенної народної творчості. Не злічити пісень про цю рослину. Одні назви, які барвисті, милозвучні: «Ой, у лузі червона калина...», «А в лузі калина весь луг прикрасила», «Ой, у лузі при долині зацвіла калина», «Ти, червона калино, чого листя опускаєш?», «Калино-малино, чого над водою стоїш?» та інші. Оспівана калина у поезіях Т. Г. Шевченка, І. Франка, Л. Українки...

Калина неодноразово надихала українських художників — Надію Білокінь, Тамару Бойко, Марію Примаченко — відтворювати її красу в пейзажах, натюрмортах, народних розписах.

Не варто забувати і про цілющі властивості калини. Її й досі активно застосовують у народній медицині. Калина ніби символічно проростає через віки й покоління. В уявленні українців калина, як жива істота: уміє чути, бачити, думати, страждати, розмовляти, відчувати біль, радість, просити допомоги.

У цей важкий час для українців та нашої країни особливого значення набувають обереги, що захищають життя. На початку війни я проходила курс майстер-класів зі створення ляльок-мотанок. Лялька-мотанка була одним із найсильніших оберегів. Її робили без обличчя, вважаючи, що так у неї не зможе «поселитися» зла сила. У нашому домі мотанка зберігалася як берегиня, а в подарунок означала найщиріше побажання щастя.

Моя мати, яка займається вишиванням бісером, створювала вишиванки на замовлення. До кожного свята або урочистого заходу я вдягала вишиванку з ручною вишивкою бісером. Мати вишивала червоні маки, соняшники, які сяяли ще яскравіше на сонці. Вишиванка — це не просто одяг. Вона є символом родової пам'яті, любові матері, що вкладала у кожен стібок молитву про щастя й долю для своєї дитини. Кожен орнамент — це звернення до Всесвіту, бажання здоров'я, родючості та захисту від «злого ока». Це відчуття приналежності до роду, що дарує комфорт і впевненість.

Ми одягаємо вишиванки на державні свята, прикрашаємо оселі рушниками, садимо калину біля дому. Ляльки-мотанки знову з'являються на полицях — як пам'ять і як сучасний сувенір. А тризуб гордо сяє на прапорі, нагадуючи про наші корені й незламність.

Тризуб — це не лише герб. Його образ сягає часів Київської Русі, коли він був знаком влади князів. Для сучасних українців, і для мене особисто, тризуб — це втілення свободи, гідності й незалежності, символ єднання нації. Його зображення на блокпостах, техніці, одязі, на шевронах є символом, що надає воїнам гордості та рішучості в боротьбі за країну.

Символом незалежності й свободи є прапор. Його підняття над звільненими територіями є кульмінацією перемоги, знаком повернення додому та відновлення законності. Це емоційне втілення Надії та Волі.

Крилатий вітер розвиває стяг —

Блакить із золотом на нім переплелися,

Наш прапор майорить неначе птах:

Народ не вмер й нікому не скорився!

Нехай цей величний символ незалежності завжди нагадує нам про неймовірну силу духу українського народу, його волелюбність і прагнення до свободи. Мені хочеться, щоб блакитне небо завжди було мирним, а поля — щедрими, символізуючи достаток і процвітання нашої рідної землі. Нехай Прапор України майорить з гордістю, наповнюючи наші серця вірою в краще майбутнє, а наша держава квітне та розвивається.

Українські символи та обереги завжди були більше, ніж елементами культури; вони є кодом виживання нації. У сучасний період випробувань, коли держава бореться за своє існування, ці символи перетворилися на зброю ідентичності.

Поряд із великими державними символами — Тризубом і Прапором — не менш важливу, але глибинно емоційну роль відіграє традиційний оберег — чорнобривці, що втілюють пам'ять про дід і незламний дух. Ці квіти стали одними з найбільш упізнаваних і найтепліших символів українського народу, нерозривно пов'язаних із рідною домішкою, дитинством та материнською любов'ю. Вони є втіленням затишку, простоти та глибокої емоційної прив'язаності до Батьківщини. Побачивши чорнобривці далеко від дому, людина відчуває тугу та щем від спогадів про

Конкурс «Слава нації»

рідну землю. Це символ Материнської Любові та Синівської Сили.

Ще хочу сказати, що на полі бою обереги виконують свою найдавнішу, але посилену місію: вони є емоційною опорою та містком із мирним життям. Лялька-мотанка, виготовлена дитячими руками, або вишиті хустки, передані матерями чи дружинами, перестають бути просто сувенірами. Вони стають втіленням любові, молитви та дому, що чекає. Це допомагає воїнам зберігати рівновагу та пам'ятати, заради чого вони борються.

Пісня... Незважаючи на непросте життя нашого народу, пісня завжди відіграє в ньому значну роль. Нерідко саме вона передає у своїх рядках ті злети та падіння, які переживали держава та народ у різні часи. Дуже часто пісням доводиться відстоювати своє право на існування, саме українські пісні є тим дороговказом, який закликає людей відстоювати свої права, свою землю, свої ідеали. Наша держава має неповторну пісенну культуру, яка є виразником духовності народу.

Згадаймо Катерину Поліщук з позивним «Пташка», яка стала символом оборони Маріуполя та «Азовсталі». Перебуваючи в полоні, вона виконувала патріотичні пісні, тим самим підтримувала своїх побратимів. Саме пісні надихали на бойовий дух полонених.

Там, де пісня, — лине мова.

Лине мова — є народ!

Символи й обереги — це не просто «минуле». Це наша опора в сьогоденні. Вони допомагають відчувати зв'язок із рідною землею, додають сили в моменти випробувань, нагадують, хто ми є. Кожен рушник, калина чи вишиванка — це маленька частинка великої історії України. Вони несуть у собі невичерпну глибину емоцій: від тихої материнської любові та віри у щасливу долю до палкого відчуття Батьківщини та незламної волі до життя.

У сучасний період випробувань українські символи та обереги вийшли за рамки лише культурної спадщини. Вони стали активним інструментом боротьби, засобом ідентифікації та потужною зброєю опору. Від Тризуба, що маркує державну волю, до Чорнобривців, що зберігають пам'ять про тепло рідного дому — кожен елемент є складовою незламного духу. Їхнє емоційне навантаження — це колективна енергія, що допомагає нації не лише вистояти, але й зберегти свою культурну цілісність і віру в перемогу.

Я впевнена, що доки ми пам'ятаємо й шануємо ці символи, доти жива наша культура, мова і народ. У них душа України, її краса, її віра і нескорений дух.

Крістіна Жабак,

учениця 7 класу
Йосипівської гімназії
Новомиргородської
міської ради
Кіровоградської області

Віта Юрїївна

Добролежа,
вчителька української
мови та літератури
Йосипівської гімназії
Новомиргородської
міської ради
Кіровоградської області

ОБЕРЕГИ МОЄЇ ЗЕМЛІ

Обереги, мов душі прадавні,
Сплетені з трав, із пісень і надій.
Вони мову шепочуть недавно,
Коли був молодий наш рід.
Рушник — як дорога, що мати стелила,
Червоне і чорне — любов і журба.
На ньому життя наше візерунком ожило,
І долі нелегка, солодка боротьба.
Він хату прикрасить, він душу зігріє,
Незмінний свідок усіх наших літ.
Він вірою в завтрашнє серце зоріє,
Це мамин наказ, що несе заповіт.
Вишиванка — то код, що навіть нам дарований,
Хрестик до хрестика — захисний щит.
Кожен стібок, ніби долею кований,
В ньому віків українських розквіт.
Мак, калина, дуб, рожа, барвінок —
Сила природи і пам'ять про рід.
У ній наш народ, його гордий учинок,
Його нездоланний і вільний політ.
Віночок — дівоча краса і цнота,
Вплетена м'ята, любисток, волошки цвіт.
Він — символ весни, чистоти та єдності,
Що береже дівочий ніжний світ.
Верба — що біля річки віти схиляє,
І Калина — червоні, як кров, кетяги.
Один — символ роду, що смутком змиває,
Друга — краса України й обереги від лиха.
І хліб на столі, що є сонце і доля,
І сіль — що береже від злої біди.
Це наші обереги — єднають у полі,
Вони — наша пам'ять, наші сліди.
Обереги — це голос століть у душі,
Незрима броня на крутих віражах.
Вони є в звичаях, в пісні, в тиші,
В молитві, що шепчемо ми на вустах.
Шануймо їх! В них — сила народу.
В них — незламна, одвічна душа!
Вони — наш скарб, і честь, і свобода,
Священна і рідна навіки земля!

Марія Герасютіна,
учениця 6-Б класу
Ліцею №10 м. Житомира

**Неля Михайлівна
Семеній,**
вчителька української
мови та літератури
Ліцею №10 м. Житомира

СОНЯХ ПАМ'ЯТІ

(Соняшник як символ
наших полеглих захисників)
Стоїть у полі золотий вогонь,
Його коріння — в ріднім чорноземі.
І обертає він свій тихий сон
До сонця, наче воїн у знамені.

Впаде пелюстка — то чиесь життя,
Що вмерло, щоб земля розквітла вільна.
І кожна квітка — світле відбиття
Сина, що не зрадив Батьківщину.

Горять у полі соняхи, мов свічки,
Їх тиша голосніша за слова.
Над ними журавлі летять у вічність,
А пам'ять, як земля, завжди жива.

І поки сонце сходить зрання,
Й поки земля тримає їхній слід,—
Соняшник стане вічним нагадуванням,
Що вільна Україна — їхній заповіт.

Ірина Петрук,
учениця 8 класу
Немішаївського ліцею
№1 Немішаївської
селищної ради
Бучанського району
Київської області

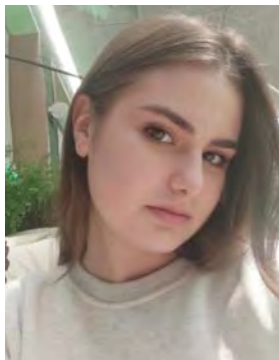
**Валентина
Михайлівна
Мирончук,**
вчителька української
мови та літератури
Немішаївського ліцею
№1 Немішаївської
селищної ради
Бучанського району
Київської області

ВІЧНА КНИГА

«Кобзар» Шевченка — книга вічна,
У ній — історія одвічна
Мого народу й мого роду,
Що нині б'ється за свободу.
Шевченка мудрого читаєм —
І він нас розуму навчає,
Навчає вірити і жити,
І серцем рідний край любити.
І мову рідну берегти,
До цілі впевнено іти,
Навчає всім допомагати
І щиро людям співчувати.
«Кобзар» у руки я візьму,
Слова запам'ятаю, збережу,
Як заповіт — найвищий дар -
Своїм нащадкам передам.
Бо це не просто книга — це наш скарб,
Дарунок цінний, що лишив Кобзар.
Слова в нім хоч прості, але пророчі:
На правду й істину нам відкривають очі.
Борімося за правду і за волю,
За України нашої щасливу долю.
Живімо так, як нас навчав Тарас, —
Тоді нікому не здолати нас.

Конкурс «Слава нації»

Ангеліна Усенко,
учениця 10 класу ЗЗСО
I—III ступенів № 20
Торецької міської ВЦА
Бахмутського району
Донецької області

**Еліана Миколаївна
Гукалова,**
вчителька української
мови та літератури ЗЗСО
I— III ступенів № 20
Торецької міської ВЦА
Бахмутського району
Донецької області

ОБЕРЕГИ

Славним воїнам ЗСУ присвячую

Виряджала сина мати
Рідну землю захищати.
Від ворожої навали
Україну визволяти.

Рушником оповивала,
Виряджала — промовляла:
— Хай дороги воєнні
Будуть легкими!
Хай рушник цей хранить
У тяжкую годину.

Хай рушник-оберіг
В серце віру вселяє,
Зігріває теплом,
Від біди захищає...

І дівчина хлопця проводжала —
Вишиту хустину дарувала:
— Хай моя любов
Береже тебе,
У бою завжди
Хай вона веде.
Борони, коханий,
Землю рідную.
Я чекатиму,
Буду вірною.

І бабуся внука виряджала —
У кишеню ляльку-мотанку поклала:
— Янгол-охоронець
Допоможе хай:
Захищати йдеш
Ти свій рідний край!

Будеш жити ти,
Вистоїш в бою!
Ворогам зішлеш
Силу й лють свою!

Пронесе боець
Обереги ті
Крізь вогонь війни,
Бо вони святі!
З перемогою
Він повернеться!
В Україну мир
Знов возвернеться!

Всеукраїнський творчий конкурс для учнів
«Слава нації»

Малюнок і хайку Софії Назарчук (13 років). Одеський ліцей № 63.
м. Одеса

Всеукраїнський творчий конкурс для учнів
«Слава нації»

Малюнок Поліни Бобуїок (14 років). Одеський ліцей № 15.
м. Одеса